

DE
CURANDIS
FEBRIBUS CONTINUIS,
LIBER.

- IN

Quatuor divisus SECTIONES:

Quarum singulæ singulorum Morbi
TEMPORUM,

Quæ rotidem quoque sunt numero,
REMEDIA continent.

AUTHORE
FODOCO LOMMIO,
BURANO.

LONDINI;

Impensis GUL. & J. INNYS, ad
Insignia Principis in Coemeterio
D. Pauli. MDCCXVIII.

DE
CURANDIS
TERRIS CONTINUIS
LIBER

Quintus divites sectionem
Quintus in sectionem

Quintus in sectionem
REMEDIA CONDITA

AUTHOR
Johannes Lomax
BURANO

CONDITA
Ingenio G. & J. Lomax
Ingenio Principis in Compendio
D. Pauli. Maccensis.

Celeberrimo Viro,

JOHANNI FREIND, M. D.

Collegii Medicorum *Londinensis*, &
Societatis Regiæ

S O C I O.

UM morbi, quo
jamdiu laboro,
depellendi spe, ad
Te, Vir Clarissime, nu-
per confugerem, cumque
ei Professioni, in quâ Tu

A 2

inter

inter primos locum obti-
nes, me nomen dedisse in-
telligeres : non modò cum
summâ benevolentia vale-
tudinis meæ suscepisti cu-
ram, sed etiam de ingre-
diendâ Studiorum viâ per-
multa mecum es huma-
nissimè collocutus. Ita,
cum sanitatem mihi quo-
tidie restitueres, iis inte-
rim me præceptis infor-
mabas, quibus aliquando
aliis etiam salutaris es-
se possem. Illud quidem
conservatæ vitæ benefici-
um

um quanquam magni æ-
stimare debeo, atque, uti
par est, æstimo: huic al-
teri tamen nequaquam
esse censeo comparandum,
per quod efficis, ut quam
vitam nolim otiosè tra-
ducere, eam, per Medici-
næ devia errando, labo-
riosè inutilem non transi-
gam. Siquidemhorta-
baris, ut quamprimum
ostenderem, memet esse,
quoad ætas pateretur, a-
liorum commodis inservi-
endi cupidissimum. Id au-

*tem fieri posse judicabas,
si ex hominum propè me-
moriâ jam elapsam, Lom-
mii, De Curandis Fe-
bribus Continuis, Tra-
ctatum Orbi Literato re-
donarem. Ego verò lu-
benter hoc suscepi munus;
quippe quod neque recon-
ditioris Scientiæ, neque
ingenii quicquam, sed cu-
ræ duntaxat aliquantu-
lùm desideraret. Hoc in
Te simul, tanquam præ-
stantissimi Ingenii notam,
nequeo non summopere
ad-*

admirari: quod, dum
nostra *Ætatis* Authores
Scriptis obscuras Tuis,
aliorum etiam de Re Me-
dicâ bene merentium O-
pera intermorta excita-
re, atque in lucem pro-
ferre contendas. Quod
Tu quidem per alium re-
ctè facis; quoniam, quod
ab *Ægrorum* assiduâ cu-
ratione tempus Tibi reli-
quum est, id, tùm in le-
gendis, atque illustrandis
Veterum Monumentis,
tùm in Arte præclarissi.

*mā per Tuas Lucubrationes
ulteriùs promovendā,
studiosiùs impendis. Ec-
quid autem insperatius
mibi unquam evenire po-
tuit, quàm ut hujusmodi
quicquam mibi demanda-
res, & operam ullam, cui
quidem ego defungendæ
par essem, Tui nominis ce-
lebritate commendari per-
mitteres? Ecquid revera
mibi magis fructuosum,
quàm ut a Te, quem pro-
pter incredibilem Tuam,
& in singulis Medicinæ
par-*

partibus, & in omni Li-
teraturæ genere Scien-
tiam, summis laudibus
efferunt Principes Gentis
nostræ Medici, a Te, in-
quam, ego prima Artis
elementa haurirem, &
Studia mea in Tuâ ipsius
Domo feliciter auspica-
rer? Ea persequi in Æ-
de Christi gratissimum
erit; quam Tu quidem
non solum amas, & colis:
sed etiam claritatem eam,
quam ab illâ quondam
accepisti, nunc in illam
vicissim

*vicissim refundis. De quâ
Æde bona omnia spe-
rare nemo non potest,
quamdiu ei præsit, qui
nunc præest, Pater Co-
lendissimus, Tuâ nuper
Arte celeriter a morbo li-
beratus: & quamdiu Fra-
ter Tuus Eruditissimus
uberem ei quotannis ar-
tibus optimis instructæ
Juventutis copiam suppe-
ditet. Illic, si non Tuo,
at Amici saltem Tui,
Medici Scientissimi, cui
Opus immortale non ita
pridem*

*pridem dicabas, colloquio
nonnunquam perfruar ;
illiusque monitis, haud
secus ac si essent Tua, ob-
temperare semper gesti-
am.*

Omni Gratitudine

Tibi devinctissimus,

JOHANNES WIGAN.

LECTORI

pridem dicabus, colloquio
nonnullum perstrux;
illiusque monitis, bono
seus ac si esset tua, ob-
temporare semper gessi-
am.

Omni Gratias

Tibi deus inquit

JOHANNES WIGAN.

LECTORI

LECTORI EDITOR S.

LIBRUM Tibi in manus
trado, *Lector benevole*, nisi
semel antehac, quod sciam,
idque annis abhinc supra
centum & quinquaginta, non impres-
sum. Eâ Artis scientiâ fretum, *Authorem* habet *Lommium*, ut *Meden-*
tium studiis sit apprimè utilis: eâ lo-
quendi venustate, ut, inter aliarum
etiam Literarum cultores, non defutu-
ros

ros esse sperem, quos Opusculi brevit-
tas, Sermonisque elegantia ad ejus le-
ctionem, ipsis fortasse non mediocri-
ter profuturam, invitare possit, atque
allicere. Nam siquem, in utilissimâ
jucundissimâque *Medicinæ* cognitione,
plusculum operæ collocare neque ani-
mus ferat, neque tempus sinat: pau-
culas ei tamen horas otioso licet infu-
mere, ut adversus *Febres Continuas* se-
tueri queat, atrocissimum Morbi ge-
nus, maximèque vulgare. Ferè au-
tem, inter initia valetudinis, ex quo-
rum procuratione vitæ mortisque mag-
nâ ex parte pendet eventus, ab ipsis
Ægris gravissimè peccatur; vel quia,
propter nimiam securitatem, non ve-
lint, vel quia, ob loci incommodita-
tem, Medicum non possint arcessere.
Itaque nemini supervacaneum esse po-
terit, ut, in Morbo hoc acuto, ac bre-
vi, vel sibi aliquam ipse opem præsta-
re, vel saltem noxam non inferre ad-
discat.

Cui rei maximè idoneum esse hunc, quem jam publici juris facio, *Tractatum*, quisquis eum legerit, facilè percipiet. Neque enim reperietur ille falsâ Philosophandi specie perplexus; quo scribendi genere ita nonnulli Medicorum insaniunt, ut *Ægrorum* deliria, pro veris rationibus, æquo jure amplecti potuerint: neque contra *Præscriptorum* formulis confertus; quibus adèò *Recentiorum* intumescunt Volumina, ut inter varia Remediorum genera ipsam ferè Medicinam jamdiu amiserimus. Nihil certè proponit *Author* prudentissimus a communi pæne omnium sensu, captuque semotum; frequentem verò Medicamentorum ingestionem acriter impugnat: curationem ferè hujus Morbi per tempestivum debitumque *Vena sectionis* usum, ac *Victas* rationem exequens.

Quod ad *Sanguinis* attinet *detractio-*
nem, locum hunc tam dilucidè, atque
amplè pertractavit, ut, qui in *Medici-*

nā non sit versatissimus, haud gravibus
sanè in hâc re erroribus implicari posse
videatur. Quod quidem leve videri
non debet; cum Febricitantium pluri-
mi, vel, neglecto per initia Morbi hoc
Remedio, Sanguinis abundantia, atque
impetu tandem obruantur: vel, juxta
Vigorem præposterè adhibito, dejectis
viribus ocysimè jugulentur. Sanè, quod
ad hoc argumentum spectat, si vel *Re-
centiorum*, vel etiam *Veterum* scripta
consulamus, invenietur nemo, qui Ve-
næ secundæ leges, hâc in Febrium spe-
cie tenendas, judicio tam exquisito
tradiderit.

Cæterum, in instituendo *Victu*, quod
Alimentigenus, tanquam apprimè con-
veniens, *Hippocratem* maximè secu-
tus, proposuit, id etiam Ægrotantibus
plerumque gratissimum esse contingit,
nullique unquam non parabile. Porro
refrigerantia pocula non parcâ manu
porrigit; quæ quoniam, & Febrilem
materiâ diluunt, & æstum rempe-
rant,

rant, Ægris & tutam, & jucundam curationem præstant. Ita ut frustra sint ii, qui, recenti satis memoriâ, de Sanguinis missione, & de Potionum diluentium usu, nova se quædam, ac prius inaudita protulisse jactitârint; cum nihil in eorum scriptis de his rebus occurrat, quod non antea, vel ab *Hippocrate* præceptum, vel ab hoc ipso *Lommio* uberrimè fuerit explicatum.

Illud autem animadversione dignissimum est, quòd, in ultimo ferè Incremento Febris, novam, ut ipse prædicat, maximèque interdum efficacem secutus sit medendi rationem. *Lenem* scilicet *Purgationem*, appropinquante Morbi Vigore, cum judicio adhibuit; ita ut neque, in summo discrimine, intrò manentis materiæ corruptione opprimeretur Natura, neque vires tum, cum iis maximè opus esset, acrioribus Medicamentis labefactarentur. Id quod etiam, in *Variolis*, jam ad maturitatem

profectis, præclarissimi nostræ Aetatis
Medici, magno cum Aegrotantium com-
modo, sapienter imitati sunt.

Ad curanda Februm Symptomata,
quæ Mortales gravissimè exercent, at-
que cruciant, Remedia tradit, uti ad-
modum utilia, ita communia maximè,
ac facilia; ubi illum, non solum ad
Aegrotantium salutem, sed etiam ad le-
vationem, & solatium non parum at-
tendisse reperiemus.

Jam, in ipso dimicationis puncto,
Naturæ optimum sese adiutorem, at-
que socium adjungit; quam quidem,
non, uti fidus fortasse, sed hebes famulus,
quocunque trahat, retrahatque, subse-
quitur: sed, tanquam vetus minister,
& sagax, Magistræ suæ quasi nutum
observans, viam illi, quamcunque in-
gredi velle videatur, interclusam ape-
rit, impeditam explicat, laboranti no-
vas ad assequendam metam vires op-
portunè suppeditat. Siquidem, quo
tempore & Medentis Solertia præci-
puè

puè perspicitur, & desideratur ars, tum
diversarum evacuationum imminentium
præfagia, tum promovendarum ratio-
nes, cum admirabili brevitate, atque
elegantiâ, descripsit.

Atqui per universum Operis teno-
rem summa ipsius prudentia, ac mode-
ratio elucescit; quod neque aliorum,
neque suæ pertinaciter addictus opi-
nioni, ubique servet mediocritatem
quandam, ac modum. Hoc etiam *An-
tharis* nostri laudibus meritò adjici po-
test: quod, siue Ætatem ejus, siue Gen-
tem respicimus, tam disertum illum,
tamque doctum extitisse, jure mirari
valeamus. Etenim haud facilè invenie-
rur quispiam, inter Medicinam facili-
tantes, qui quidem iisdem temporibus
vixerit, nisi * *Amicus ejus, Fernelius,*
qui vel ob lectionis varietatem, vel ob
scriptionis excellentiam, ei ullo modo
comparari possit. Suam nempe sen-

* *Præf. Commentar. in Cels.* *Index*
a 2 tentiam

tentiam Veterum Medicorum, maximè-
que *Hippocratis*, experienciâ, atque
authoritate comprobata, semper ferè
munit, & corroborat. Quos quidem
Authores celeberrimos, non solum ut
exscriberet, perlegit, sed etiam ad ex-
amen revocavit. Eumque legendo mul-
tum profecisse sciet, quicunque artem
illam eximiam, quâ Veterum Monu-
menta, hoc in Libro, aut lucem, aut
ornatum acceperit, perpenderit. Quod
si ii nonnihil aliquando inter se disside-
re videantur, eorum opiniones, expo-
nendo, & dilucidando, quantum fieri
potest, conciliat; si planè repugnent,
collatis inter se diversis sententiis, ac
fideliter, accuratèque pensatis, suum
cuique momentum tribuit. Hinc, quàm
longè *Arabes* Medici *Græcis* inferiores
fuerint, ex eo satis intelligemus. Ne-
que verò suspicari quispiam poterit,
quòd, vel propter invidiam aliquam,
vel partium studium, iniquus in hac re
iudex fuerit. Nam eundem inter *Ara-*
bas

bas Scriptorem, *Avicennam* scilicet, cujus præcepta sæpissime repudiat, quémque ex ipsius ore falsi nonnunquam arguit, aliàs collaudare non dubitat. Siquando *Veterum* ipse vestigia deferit, non in eos, tanquam erroris Authores, temere invehitur: sed id liquidò commonstrat, omnes, qui eundem sibi proponunt finem, non iisdem semper, præsertim ob diversarum Regionum disparem situm, viis debere insistere.

Hæc, aliáque permulta, *Lector benevole*, in hoc Libro, observatu utilissima reperiēs: quæ dignissimum effecere, qui, in magnâ certè bonorum Scriptorum raritate, ab interitu jamjam imminenti vindicaretur. Cæterùm opus hoc adeò mihi vitio non vertes, ut etiam felicitati meæ haud illibenter tribuere velis: cum *Virum* illum *Dotissimum*, qui superiore anno *Commentarios* suos in *Hippocratis Scripta Epidemia* (harum *Continuarum Historias*

rias enarrantia *Febrium*) summâ arte,
ac scientiâ elaboratos, ingenio perpo-
litos, eloquentiâ illustratos, publici fe-
cit juris, edendum mihi hunc Libel-
lum in manus tradidisse cognôris. Ti-
bi autem ego munusculum hoc gratissi-
mum fore confido, cum id ab illo val-
de comprobatum, Tuæ verò lectioni
commendatum, ex ipsius Domo in lu-
cem denuo prodijisse rescieris.

Jodocus

Jodocus Lommius Buræ, oppidi in
Gueldriâ Batavicâ, propè Lingam
amnem, natus est. Anno 1557, edidit,
de tuendâ Sanitate, Commentarios in
primum Librum Celsi; quo tempore,
Tornaci apud Nervios egit; cujus Rei-
publicæ, ut ipse dicit, Medicus fuit
Physicus. Postea, Bruxellæ, Anno
1560, emisit Observationum Medici-
narium Libros tres; in quibus omnium
Morborum Signa, & quæ de his ha-
beri possunt Præsagia, accuratissimè
pertractantur. Quos Ordini Senato-
rio Reipublicæ Bruxellanæ dicavit;
Nerviis quippe relictis, in hâc tan-
dem urbe, honesto stipendio donatus,
Medicinam factitavit. Hunc demum
in publicum dedit, De Curandis Fe-
bribus Continuis, Librum, Bruxellæ,
Anno 1562.

ILLUSTRIS.

J. Odoeus Lommus Dux, oppidi in
 Gueldria Batavica, prope Lingam
 annorum, natum est. Anno 1557, edidit
 de tuerda Sanitate, Commentarios in
 primis Librum Celi; quo tempore
 Tornei, quod Nervios est; caput Res-
 publica, ut ipse dicit, Medicas fuit
 Physicus. Postea, Bruxellae, Anno
 1560, cum Observationum Medici-
 calium Liberis; in quibus omnium
 Morborum Signa, & quae de his ha-
 beri possunt Praesagia, accuratissime
 pertractantur. Quos Ordini Senato-
 rio Reipublicae Bruxellanae dicavit;
 Nervii quippe relictis, in hac tan-
 tem arde, bonasse sperandis donatus,
 Medicinam pertractavit. Hunc domum
 in publicum dedit, & Curandis Fe-
 brium Continuis, Bruxellae,
 Anno 1562.

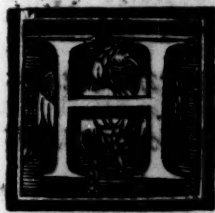
ILLUSTRISS.

Jacobus

ILLUSTRISSIMO HEROI
CAROLO A. BRIMEV,
COMITI de MEGHEN,
D^{no} de HUMBERCOURT, de HOUSDAIN, &c.

Equiti Aurei Velleris,
Gubernatori Geldriæ, atque Zutphanie,
JODOCUS LOMMIUS, S. D.

*Aud levibus sanè de causis,
Heros Illustrissime, vide-
tur accidere, ut Homo præ
cæteris animantibus gra-
viorum pluriumque insultu morbo-
rum pulsetur. Nam etsi tempera-
menti elementorum perfectionem, cau-*

B

sam

sam sanitatis meliorem acceperit brutis, quæ indies cernimus suavem ferre vitam, tædiique morborum cassam transigere, luxu tamen, varietatēque epularum ac poculorum præclara hæc valetudinis seminaria corrumpit. Præter hæc, permultos quoquē videre est temperantes homines, simplici que contentos mensâ, vitioso quodam corporis statu morbis haud parum multis naturaliter implicari. Scilicet non solum victus, aërque circumfusus tædia conciliant agrotationum, sed & ipsa primitus insita natura, quæ sæpe haud æquē stabilem nobis valetudinem, atque cæteris animalibus, videtur contulisse. Tùm adversus horum improsperam sortem hominum, tum ad corrigenda vitia aliorum, quibus vitæ intemperantia sanitatem labefecit, vi præstantiâque mentis, quam soli homines inter reliquas animantes divinam eternamque possidemus, ars quædam est reperta medendi, quam ideo Therapeuticen appellaverunt. Cum

enim

enim à primi Parentis Adæ lapsu
corpusculum hoc non aequè, ut antè;
absolutum vacuumque miseriis, at
mille tædiis tùm malorum opportu-
num aliorum, tùm etiam aegritudi-
num, experiri Homo cæpisset, sicuti
magnâ fuit necessitate coactus, ter-
ram, quò feracem alimenti redderet;
indefessis laboribus colere, reliquâque
vivendi præsidia duriter emoliri; ita
planè quoquè debuit adversus ærum-
nas morborum certa quædam remedia
ingenti solertiâ quærere atque expe-
riri, ut ita scilicet melius saltem tra-
duci vita posset, quæ optimè non po-
test. Tantopere verò hæc ista morbos
depellendi cupiditas, ne dicam necessi-
tas, omnibus injecta est, ut jam inde
ex tam longo ævo nusquam gentium
non sit Medicina. Facile enim omnes
sensere sanitatis esse incomparabilia
commoda; aegritudines autem, tædii
ac periculi plenas, animi corporisque
functionibus officere. Itaque Virum
Medicum, qui hæc in parte mortales

juvaret, apprimè coluerunt, tanquam multis aliis, ut Homerus ait, præstantem. Cujus rei gloria complures olim ad Medicinæ studium excitavit sapientes viros; qui, cum se scirent non modò sibi, verùm juvandis etiam aliis hominibus esse natos, salutaris quoque artis hujus professionem agita-
verunt. Quorum ego insistere vestigiis, ex quo puerilibus literis sum exemptus, quantum pro virili licuit, cœpi. Vel aliquam ratus laudis partem, inter reliqua societatis hominum officia, eo comparari labore posse, qui indies in avertendo excludendoque humanæ valetudinis hoste desudat. Itaque hætenus etiam eò operam meam omnem contuli, conferamque posthac, non solùm medendo, id quod jam totum factito decennium, verùm etiam commentarios scribendo Medentium studiis utiles.

Ut autem pro tempore aliàs alia memoria prodidi, ita nunc visum fuit continuæ febris versare curationem.

Conti.

Continuam voco, quaecumque vel ex omnibus nata putrefactis intra vasa humoribus, vel ex unico tantum, jugi continuatâque accessione hominem exercet. Dignum apprimè id genus morbi visum est, cujus recta curatio proponeretur. Creber enim ejus est, ac ferme popularis per æstatem insultus, plurimosque is ipse mortales medio flore ætatis tollit. Siquidem præcipiti ac periculoso movetur impetu, adeoque celeriter vel resolvitur, vel occidit. Ut ne dicam etiam vix ullum morbum reperiri alium, in quo sanando æquè hodie frequenter, æquèque turpiter, ne dicam flagitiosè, peccetur. Nam vel sanguinis missio, sive intemperanter, sive alienis suscepta temporibus, quot acutè febricitantes neci dedit? quot item malè conciliata perdidit purgatio, jugisque continuatio medicationum? Nimirum in eâ feбри, quæ unicam non est superatura septimanam, ut multi faciunt, primo die alvum solvere, secundo ses-

quilibrium sanguinis, incisâ venâ, detrahere, tertio lenitivum bolum purgandi causâ dare, quarto injicere clysterem, quinto perpurgare, sexto septimove, *ferocientibus juxta statum symptomatis*, rursus secare venam, *quid hercle aliud est, quàm egrotantis vires vitamque unâ cum morbo studere tollere?* Cujusmodi errores (quos certè gravi dolore animi committi video) ideo sunt detestabiliores, quòd cum aliis in morbis, naturâ longis, correctionem interpositis admittant temporibus, in acutis tamen febribus, ceu multùm alioqui mobilibus, non admittant, semperque multam in sese secuti exitii claudant culpam. Ergo etiam hìc, quid quâque parte sit peccatum, & quæ vera curandi sit via, propono: quam quidem ipsam ratione comprehensam viam, atque antiquorum fultam præceptis, longâque medendi experienciâ comprobata[m] semper pro voto meminisse.

Hos

*Hos Tibi labores, Illustrissime Comes,
ideo dicavi, quòd nullum sentiam offi-
cii atque obsequii genus a me præte-
riri oportere, quo saltem aliqua fie-
ret grati animi significatio, pro fa-
vore illo præcipuo erga me Tuo. Qui
quidem favor, inter cætera sui argu-
menta verisimilia, vel ex eo quoque
perspicitur, quòd ab aliquot jam elap-
sis annis me Tuæ delegeris valetudi-
nis custodem Medicum; ac libenter,
multâque voluptate de naturalis sapi-
entiæ studio, adeoque de rebus medi-
cis audias differentem. Quâ in re,
etsi plura mihi abs Te tribui, quàm
merear, scio, pergratum tamen est
tanto Principi nostra non displicere.
Quid verò Te non tantum ego Prin-
cipem appellem, qui maximis animi
virtutibus pace, belloque probatis,
qui heroici generis claritate, qui for-
tunæ dotibus es eminentissimus? His
laudibus accedit, quòd non modò Te
iis benevolum exhibeas Mecænatem,
qui ingenio, professionéque liberalium
B 4 studiorum*

*studiorum sunt præstantes, verum
quòd ipse quoque bonas literas nôris.
Quàm verò præclarum id demum vi-
detur, ad nobilissimæ familiæ, impe-
ratorio stemmate oriundæ, splendo-
rem, itemque ad artis militaris glo-
riam, rerumque fortiter gerendarum
dexteritatem, studiorum quoquè cul-
tum accessisse. His Te, Generosissime
Comes, ornatum laudibus, tanquam
perpetuis tui nominis insignibus, Deus
Opt. Max. diu patriæ servet incolu-
mem. Vale, ac tenue munusculum
ab humili cliente, Medicoque profe-
ctum Tuo, hilariter admitte.*

Bruxellæ Kalend.
Septemb. An. 1562.

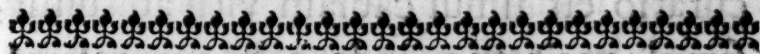

DE

DE CURANDIS
FEBRIBUS CONTINUIS,
SECTIO PRIMA,

Quæ earum continet Principium.

C A P. I.

Ingentium plenæ periculo-
rum, vitæque hominum
inimicissimæ febres sunt
continuæ. Assiduus enim
ignibus, atque symptomatum assulti-
bus vim corporis laceffunt. Pluri-
mosque mortales (ut si quod morbo-
rum propè genus aliud) medio ætatis,
atque

FEBRIS CONTINUÆ

atque roboris vigore tollunt. Præceptum etiam his est febribus impetus, adeoque error parvis de causis exitioso vel medentis, vel ægrotantis patet. Scire autem licet, modò ex humoribus eas febres nasci simul omnibus, modò ex unico tantùm, intra maximas venas, atque arterias putrefactis. Prioris generis febres *Recentioribus* placuit continentes dicere, alterius continuas. Nos autem, quia utrimque febricitationis est continuatio, unicâ contenti voce, utrasque continuas appellavimus. Recta curatio est simul causam vitii abstulisse, simul excitatum inde calorem refrigerasse. Ergo etiam succorum, quæ nunquam ferè non jungitur, plenitudo vacuando detrahenda est. Siquidem hæc ipsa, propter meatuum constipationem transpiratione redditâ incommodiore, & dare, & fovere putredinem potest. Qui verò jam computrescit humor, quantum licet, corrigendus, concoquendus, commodæque opportunus excretioni pellendus est. Inter quæ tempora

pora ipsi quoque morbo in primis succurrendum, refrigeriique præstandum est temperamentum. Impetus quoque symptomatum, quæ morbum comitantur, quoniam effrænatus est, coercendus est.

Ut autem hæc ista præcepta, ex rebus petita valetudinem offendentibus, stabili medendi lege fulciuntur; ita penitus infirma, ne dicam, pernicioſa *In morbis agri vires spectanda.* sunt, nisi si par virium robur his respondeat capeſſendis. Solæ namque vires, & morbos, & morborum sustinendo remedia, vitam humani generis tutantur. Quapropter has etiam intuituri, ac custodire incolumes oportet, ne vel immoderatis curationibus, vel ipsâ ægritudine debilitatæ collabantur. Servantur autem commodo cibo, portione, aëre. Visum est de his singulis, quæ suprà comprehendi, ordine dicere, omnemque rem ita oculis subjicere legentium: ut quæ vera sit ratio atque via continuatas has febres sanandi, satis superque sciri possit.

CAP. II.

De Missione Sanguinis.

*Quando
cognosca-
tur Febris.*

QUoniam duo mittendi sanguinis capita, ac veluti scopi sunt, morbi magnitudo, viriumque robur, videtur profectò, si aliàs unquam, certè in continuâ febre tentandum id auxilii genus esse. Nam ut maximus per se est morbus, ita ferè proprius habetur adolescentium atque juvenum; quibus naturaliter sanguinis atque virium abunde est. Ergo etiam, ut primùm is ipse robore valentem aliquem invasit, ac cognitus (quod ferè secundo fit die) fuit, fas est sanguinem, nisi quid prohibet, incisâ venâ, confidenter detrachere, proque vi ægrotantis ac morbi vehementiâ fluere sinere. Levat hæc res, exoneratque corporis rectricem naturam; adeò ut ea faciliùs in posterum, quod reliquum est materiæ, vincat, & conco-

PRINCIPIUM.

concoquat, quod concoqui potest, & id, quod alienum est, excernat. Nemo sanè id unquam genus remedii sine evidenti periculo in acutâ febre præteriit. Quos sine eo firmiores vires fortè servant, eos sanguis è naribus ubertim fluens, aut copiosæ sudationes vindicare ab ancipiti periculo possunt.

Sed in quæstione positum id esse video, debeatne per acutam febrem puero quoquè, vel senì, vel foeminæ gravidæ sectio venæ adhiberi? Puero *Galenus* infra annum ætatis decimum quartum sanguinem non mittit. Multi etiam id factum in senè, qui septuagesimum superavit, verentur. *Hippocrates* abortum etiam secuturum, si prægnanti sanguis mitteretur, affirmavit. Sed eximenda rei hujus controversia est. Antiqui magnas tentare evacuationes solent, quæ viribus parum firmis sunt inutiles. Itaque non immeritò has ipsas in iis fugère corporibus, quibus potens deficit robur, aut quibus

bus alioqui firmis periculum abortus ex detracto sanguine, matri foetuique alimento necessario, immineret. Id verò ut ipsi prudenter suis in evacuationibus caverunt, ita nos jure præterimus, moderatis contenti inanitionibus, quæ, viribus etiam subinfirmis, non omnino sic incommodent, quin post corrigi ea imbecillitas, servatâ hominis vitâ, possit. Dejectis superatisque viribus, cum vacuatio omnis, tum maximè missus sanguis officit. Verùm quæ subtenuēs quidem sunt, parumque firmæ, quid vetat, quò minùs respondentem suo modulo sustinere inanitionem possint? Planè quidem sic res se habet, ut qui graves morbos experiuntur, iidem possint & illorum quædam ferre remedia.

*An Pueris
sanguis
rectè mitti
possit?*

Sua pueris inest naturæ vis haud exigua, quæ etsi fluxo, raroque corpusculo indita facilè labascit, admittere tamen sub acutissimâ febris qualemcunque sanguis missionem potest: maximè si ætas haud multò inferior anno est

decimo

decimò quarto. Quæ hinc evenit imbecillitas, corrigi ea post alimento facile potest. Prorsus enim præstare videtur, præsentis mortis periculo, afflictis utcumque viribus, puerum eripere, quàm febre superatum perire sinere. Quod quidem exemplum felicius, quàm *Græci, Arabum* familia secuta est. Nam quòd *Galenus* substantiæ puerorum uberem causatur fluorem, eumque abunde esse ad curationem profitetur, vicemque sanguinis missi gerere, nihil est. Debile enim id est, nimisque lentum præsidium, in acuto atque præcipiti morbo acceleratum efficaxque poscente remedium. Locus esse aliquis consilio *Galenus* potest, si de sanis audiatur pueris, quibus sui sufficit corporis fluxa resolutio ad insultus morborum avertendos. Quum autem febris hos acuta premit, permissum est sanguinem utcumque mittere, maximè si corpore viribusque sunt firmi.

De senibus autem firmis, quorum *An Senibus?*
solidum corpus haud ita facile resolvitur,

vitur, quid attinet, dubitare, quin in-
 noxiè, cum acuta id postulat febris,
 sanguinem emittant. Hic verò *Razes*,
 Auctor *Arabs*, adeo sectionem venæ
 non horruit, ut vel ipsis etiam decre-
 pitis, modò qualiscunque suppeteret
 vis, eam confidenter bonoque successu
 adhibuerit. Id quoque *Galenus* fen-
 tit: cum non modò numerum atten-
 dendum esse scribit annorum, sed &
 corporis habitum. Sunt enim, inquit,
 qui sexagesimo ætatis anno missionem
 sanguinis non ferant, utpote præsicci,
 ac promptè inarescentes, paucique san-
 guinis; cum quidam septuagenarii fe-
 rant, qui nimirum sanguine pollent, ac
 vires sortiti sunt haud impotentes. Id
 certè modò intelligas licet, ubique cu-
 rantis consilium non ad ætates certis
 circumscriptas annorum finibus, sed ad
 vires dirigi oportere. Si juvenis, in-
 quit *Celsus*, imbecillus est, malè san-
 guis emittitur. At firmus puer, & ro-
 bustus senex tutò curantur. Quan-
 quam meminisse convenit parcio-
 rem

hìc

hic esse debere inanitionem, minimumque fiducia de viribus facile collapsuris habendum. Quapropter is etiam ipse *Celsus* existimavit, maximè in his medicum imperitum falli posse, quia ferè minùs roboris illis ætatibus subest.

Jam verò mulieri quoque prægnanti inimica videatur venæ incisio, quoniam, erepto foetui alimento, proclivis est abortus, maximè per acutam febrem, quæ & ipsa quoque sanguinem incendio consumit, ac vires debilitat. Scilicet hic post venæ sectionem viribus, justoque sanguine est opus, cum ad morbi residui depulsionem, tum etiam ad foeminam, ejusque sustinendam sobolem. Ut mirum non sit, facile periculum ab inanitione sanguinis esse, cum in unâ muliere duo corpora simul sustinentur. Speciosa quidem argumenta hæc, ut veri habere speciem videntur, sanguinisque dehortari missionem: ita prorsus debilia sunt, ubi pro nostri sæculi consuetudine mo-

An mulieri prægnanti?

deratè sanguis mittitur, ad commodam virium prægnantis tolerantiam. Quid enim gravidæ offecerit, sub acutissimâ febre, quæ exitium, & matri, & foetui intentat, ad uncias quatuor vel quinque detractus sanguis? Quid contra immittitur, quàm miseram mulierculam, salutaris cassam auxilii, proterviæ sævissimi morbi dedere, ipsumque foetum uteri clausum latebris, futuræ lucis spe destitui, atque emori finire? At magnis morbis magna convenire dices remedia, neque tantillo emisso sanguine acutè febricitantem mulierem juvari admodum posse. Verùm hîc respondeo: quoniam virium potior, quàm morbi est observatio, *Galenî* esse sequendum consilium: qui quidem, cum ingens ægritudo insignem detractionem exigit, quam tamen semel vires non ferant, iterari eam oportere scripsit; mediisque temporibus sic voluit sustineri alimento ægrotantem, ut tutò secundâ sectione dematur, quod semel demi sine periculo nequivit. Quanquam tamen

unica ferè sufficiat missio sanguinis, quoniam multum detrahere in eâ fas non est muliere, quæ justum sanguinis modum & sibi, & foetui servare debet: maximè si posterioribus temporibus in molem is foetus grandescit. Primis autem imprægnationis mensibus tutò licet, si acuta invasit febris, pro hujus exigente magnitudine, sanguinem emittere. Tum enim ipsi etiam in corpore redundant succi, menstruis compressis, teneloque foetu exigui postulante alimenti fomitem. Hanc propter abundantiam, vitio etiam humorum sæpe implicitam accidit, ut capitis oriantur dolores, itemque nausæ, & horrores, & febres, & hujusmodi incommoda; quæ, uti primis mensibus urgent tribus, ita crescente in molem, & in quartum mensem foetu, sponte etiam cessare, quia majore opus est nutrimento, solent. Ad horum aversionem rædiorum, complures gravidæ (utique si his corpus naturâ succulentum est) primis mensibus venam sibi incidi curant, eaque provi-

dentiâ sese servari incolumes, atque edi-
 tum foetum manere saniozem, minuf-
 que scabiei, ac similibus cutis vitis op-
 portunum experiuntur. Quod si sanè
 id genus auxilii rectè arripiunt, quid
 non faciant hæc, quibus atrocis morbi
 præfens necessitas id ipsum imperat?
 Neque verò par discrimen (ut quispi-
 am existimet) a misso primis mensibus
 sanguine incumbet, quod a purgatione
 tum esse *Hippocrates* scripsit. Nam
 antiquorum purgantes potiones tenelli
 foetus nova debiliâque vincula convel-
 lendo faciliè dissolvunt, totumque simul
 corpus impensè exagitant, ut mirum
 non sit, ipsum subinde abortum sequi.
 At sanguinis missio, maximè etiam no-
 stra, sine vi, sine corporis perturba-
 tione, leniter id, quod superest, demit,
 matremque onere humorum, integris
 viribus, integrâque sobole levat. Quod
 si, etiam mediis prægnationis mensibus
 tribus, purgantia medicamenta *Hippo-
 crates* indulfit, cur nefas sit tum quo-
 què sanguinem, incisâ venâ, moderatè
 trahere.

trahere. Adeo manet perpetua hæc, inconcussa que sententia: in gravidis acuta occupatis febris, non videri solam debere conceptionem, sed vires testari, corporisque statum, & ex his conjecturam fieri, liceatne tuto periclitari, quod morbus postulat, auxilium. Itaque ubi magna acutaque febris urget, semper emittendus est, si vires respondent, sanguis.

*Si vires
sufficiant,
semper
mittendus
est.*

Porro hæ vires certis comprehensæ sedibus hinc in omne corpus proficiscuntur: animales, quæ sensum motumque præstant e cerebro per nervos: vitales, quæ calorem vitæ conferunt e corde per arterias: naturales jecori insitæ, quæ per venas nutritionis adjiciunt tutanturque beneficium. Hæ functiones atque hæc opera, si recte fiunt, integras vires arguunt: sin imbecilliter atque male, infirmas. Ergo tenax vigilia, delirium, sopor, distensio nervorum, vitium animalium testantur imbecillitatem. Pulsus autem parvus, obsecurus, debilis, spiratio parva, difficilis,

*Quomodo
vires asti-
mari pos-
sint.*

crebrâque, nisi pectoris pulmonisve sequantur vitium, infirmum ostendunt vitæ robur. Cruda autem excrementa, vel penitus vitata, itemque parcè prodeuntia, vel retenta, naturalium virium imbecillitatis sunt argumenta. Per acutam itaque febrem, ut certè in omni quoquè morbo magno, siquidem hæ vires firmæ sunt, vena erit incidenda: sin morbi sævitiâ, aliisve ex causis dejectæ esse cernuntur, temperandum ab emittendo sanguine est.

Cum languidiores sint, paucam detractionem iterare convenit.

Cæterum ubi sic eadem sunt afflictæ, ut prorsus dejectæ non videantur, sed, attrito tantum robore solito, languidæ, morboque tum magno, ut continuâ febri, si oppugnantur, nequaquam vel omittere sectionem decet, vel affatim multumque semel evacuare (hoc enim ægrum esset extinguere, illud sine iope libidini atrocis mali relinquere) sed paucam detractionem iterare convenit, medioque tempore vires reficere. Eam profectò secutus est viam, ut nuper dixi, *Galenus*, qui, cum parum firmus

firmus est homo, principio, quantum satis visum est, detrahit, & post, quod defuit, iteratione supplet.

At scire licet, hanc partitionem non esse in spatia rejiciendam complurium dierum, sed eodem tentandam die, modò aliquot interpositis horis, modò unicâ duntaxat: interdum & mox in ipso floris impetu, vel dissoluto vinculo, vel vulnere superindito digito. Inter quam moram, supinus decubitus, vini odor, vel mali punici degustatus succus vires refocillat: Intervalsa etiam hæc pro viribus affectis præfiniuntur, quæ vires, crescente morbo, semper fiunt imbecilliores. Vehementer fractæ, longiora instaurationis spatia exigunt; paulò firmiores, contractiora. In acutâ ramen febris, cui ceu totis corporibus inhærescenti, iteratio, non etiam revulsionis, sed unius vacationis gratiâ adhibetur, non ultra diem posterganda est; id quod ideo præcipitur, ut ne effervescens intus sanguis, vel in viscus aliquod irrumpat:

præcipuum, vel maiorem putredinem, nisi maturè dematur, contrahat. Ad hæc, posterioribus diebus vires redditæ sunt ex morbo imbecilliores, ipsæque materia, quia concoqui cœpit, atque a bonis succis separari, tum potius purgatione, quàm venæ sectione, tolli debet. Quæ res posterioribus abhinc locis patebit: arguetque gregalium illorum medicastrorum imperitiam, qui, febribus etiam vigentibus, venam tunc dunt.

*In summâ
tamen im-
becillitate,
huic reme-
dio omnino
parcen-
dum est.*

Sed redeundum nobis ad quæstionem virium est. Controversum esse apud antiquos video: Sanguisne etiam tum debeat mitti, cum ingens quidem id desideret febris, eoque sine præsidio certa perniciēs sit, neque tamen id patiantur vires, vel ab ipso ægrotationis principio, vel incrementis, vigentive morbi impetu (neglectâ per initia detractione) imbecillissimæ? *Cornelius Celsus* in ejusmodi re satius putavit, anceps experiri auxilium, quàm nullum. Si nihil, inquit, aliud apparet auxilii, periturusq;

fit

fit, qui laborat, nisi temeraria quoque
viâ fuerit adjutus, in hoc statu boni me-
dici est, ostendere, quam nulla spes sine
sanguinis detractioe sit; faterique quan-
tus in hac ipsâ re sit metus, & tum de-
mum, si exigetur, sanguinem mittere.
Aliter verò *Galenus*, meque judice, re-
ctius hanc rem judicavit, parcendum
semper remediis esse censens, quæ & vi-
tæ custodes vires delent, & medico pro
gloriâ dedecus, calumniamque concili-
ant. Ergo etiam rectius præfatio usi,
ab omni culpæ opinione conscientiam
liberamus, & nominis existimationem,
artisque nostræ venerabilem dignitatem
tuemur. Crudelis hominis officium fa-
cit, quisquis morbum unâ cum vitâ æ-
grotantis aufert. Quamobrem semper
vires, ubi quid exinaniendum est, intu-
eri oportet; quæ si penitus invalidæ
fractæque videbuntur, magna præsidia
respuunt, blandioribus quibusdam, quam-
diu supererunt, fovendæ rebus. Id pro-
fectò humanitatis est pium officium, de-
ploratos etiam ægros aliquo saltem artis
nostræ

nostræ beneficio consolari. Verùm excusandus utcunque (quantùm nobis videtur) *Celsus*, Auctor haud infimæ inter antiquos notæ; cujus præcepta, quoniam ubique artis magistrum sapiunt *Hippocratem*, fas non est temere repudiavisse. Locum esse suæ præceptionis præcipuum is Auctor scripsit, ubi nervi resoluti sunt: ubi subitò aliquis obmutuit; ubi anginâ strangulatur: ubi prioris febris accessio pæne confecit, paremque subsequi verisimile est, neque eandem videntur sustinere ægri vires posse. Hæc ista profectò fatis arguunt, oppressas copiâ humorum vires, non in sese dissolutas, a *Celso* intellectas esse. Oppressas nimirum intelligo eas, quæ propter affluentiam humorum complurium, calore atque putredine nimis effervescentium, vel periculoso impetu partem aliquam impetentium vel occupantium, momentaneam, veluti ab onere molesto gravatæ, speciem imbecillitatis falsam præbent. In eo autem rei statu, nisi detractio vires maturè subleventur

leventur, in multo versantur periculo.

Nondum de viribus sat. In quæ- *In acutis morbis, vi-*
 stione positum a nonnullis id fuisse vi- *res vitales*
 deo: Omnesne corporis considerari vi- *sunt præ-*
 res in acutâ febrî, ut certè in omni quo- *cipue con-*
 què morbo, ad missionem sanguinis de- *sideranda.*
 beant: an verò pleræque ex his duntax-
 at? *Galenus*, in acutis morbis, sat esse
 putavit vitales tantum intueri; quarum
 si robur valet, tutò secari posse venam
 scripsit. Id præceptum rationes certè
 non prorsus rejiciendas habet. Acutus
 enim morbus, maximèque continua fe-
 bris, quia brevi solvitur, haud magno
 sanè incommodo solidas afficere partes,
 ut longus, potest. Tum etiam, inte-
 gro vitali robore, non usque adeò me-
 tuenda videtur virium animalium imbe-
 cillitas, ut quæ, evictò morbo, sponte
 paulò post cessat. Memini videre acu-
 tè febricitantes haud parum multos,
 qui sub ipsam judicationem, gravi op-
 pressi primùm delirio, dein alto sopore,
 similes moribundis, sine mentis usu, sine
 motûs sensûsque certo imperio, alius
 duas

*Quarum
bonus in-
dex est
pulsus, sed
interdum
fallax;*

duas trefve horas, alius diem, & qui-
dam apud *Nervios* biduum decubuerint,
firmo tamen stabilique pulsus robore;
quæ profectò res salutis rectique præsa-
gii spem mihi verisimilem præbuit: id
quod, profusis ortis sudoribus, atque
dejectionibus alvi, feliciter secutum fu-
it. Prorsus quidem sic sese rem habere
existimo: Per evacuationes acutis fe-
bribus accommodas, pulsui, ut mag-
nam tribuere vim, ita non omnia me-
dicum credere oportere, utpote rei
multum ancipiti atque fallaci, quam fa-
cilè mille res variant turbantque: æ-
tas, sexus, corporum natura, infirmus
stomachus, metus, ira, lætitia, ex im-
provviso ingressus medicus, similiaque
sexcenta, quoniam spiritus afficiunt vi-
tales, recta judicia pulsus corrumpunt;
ut imbecillus is homo videri possit, cui
vires suppetunt, & valens rursus, quem
deficiunt. Hujusmodi itaque remotis
casibus, videre oportet, maneatne con-
stanter firmi roboris pulsus; qui si sic
est, confidentiùs per acutam febrem de-
trahi

trahi sanguis potest. Illud quoque sequitur, ut omnibus in morbis, si quid vacuandum est, consulendas ex æquo vires omnes esse: ita in acutis præcipuè vitales, in vetustis naturales, in utrisque indifferenter animales. Acutæ siquidem febres, quoniam & exiguo tempore magnâ vi corpus oppugnant, & profusis inanitionibus finiuntur, robur spirituum vitalium, quod illa tùm efficiat, tùm sustineat, maximè requirunt. Longi verò morbi non tam effu-

*In vetustis
naturales.*

sis, vel tam evidentibus vacuationibus, quàm vetustate, lentisque concoctionibus, vincuntur. Itaque in his ipsis vis potissimum naturalis, seu concoctrix requirenda atque spectanda est, si quid rectè atque tutò vacuatum velis.

Id postremum hæc in quæstione virium concludam; quanquam vitale robur primas hinc partes habet: nequaquam tamen habere in universum omnes. Nam enim maximè, ac primum vis vitalis profusa detractione labefactatur, cæteræ tamen una etiam concutiuntur, quarum

Et in acutis etiam aliquatenus ha quoque, cumque his animales.

rum

rum casus æquè homini exitiosus, ut vitalis, esse potest. Porro, ut in acutâ febris, pollutibusque viribus, mittendi sanguinis necessitas (quod hactenus satis demonstravimus) certa est, ita ejus effluentis incerta variâque servatur mensura: prout febris est magna, & alia atque alia corporis natura, itemque ætas hominis, & anni tempus, & hujusmodi non eadem. Quâ de re jam nunc agendum est: atque hinc idoneum tempus mittendi sanguinis præfiniendum.

CAP. III.

Quâ Mensurâ acutè febricitantibus Sanguis debeat mitti.

Sanguinem per acutas febres mittere, commune est; verum convenienti eum mensurâ, ac moderatione mittere, haud æquè vulgatum, æquève expeditum

tum videtur. Observationes enim haud Conferenda est morbi, viri-
umque magnitudo. leves habendæ sunt, quibus certa sanguinis detrahendi quantitas definitur. Consistunt autem hæ in collatâ morbi atque virium æstimatione. Magnus enim ac vehemens morbus, validæque si coeunt vires, liberalem postulant vacuationem. Febris verò continua (ut primùm de Quousque in Febri continente mitti sanguis debeat. morbi magnitudine, ac mox de viribus agamus) quia in numero magnarum ponitur ægritudinum, ferèque bene habiti est corporis, ac calentis ætatis propria, multam exigit detractiōnem, maximè si continens sit febris (*Κύρορον* *Græci* vocant) quæ venas nimiam succorum pariter omnium mole distendat. Sub quo casu *Hippocrates* atque *Galenus* veriti non sunt, donec etiam animus deficeret, semel trahere. Quam ipsi rem ratione, experiētiâque ducti tentaverunt. Profusâ namque hâc inanitione primùm homo in contrarium agitur statum, celerrimè ex defectu animi refrigeratus; post autem alvus subinde prorumpit, vel bilis uber-

tim

tim evomitur, vel certè copiosis sudoribus corpus perfunditur, atque hinc alios protinus contingit convalescere, alios plurimum juvari. Quò minùs placet, quòd *Avicennas* in Synocho putridâ missionem sanguinis in vices partiatur, parum memor ejus præcepti *Hippocratici*, magnis morbis magna remedia conferenda esse. Porro, quod ad animi attinet defectum, scire licet haud semper eum esse expectandum, verùm citra hunc etiam semper à detractatione desistendum, cum fati pro morbi, viriumque ratione emissum est. Sunt enim, quibus ægrè animus deficit, quos si huc usque vacuare tentares, perderes. Si tamen linqui animo aliquem, dum adhuc sanguis intra modum fertur, continget, protinus comprimenda fluxio est, semperque antè inaniendi finis faciendus, quàm animus planè deficiat. Ergo etiam pulsui intentum esse medicum oportet, ut ne pro animi deliquio mors occupet, & quum is ex magno parvus fieri coepit, ex æquali inæqualis,

lis, ex vehementi debilis & obscurus, a detrahendo protinus cessandum est; maximè, si sanguis haud pari impetu fertur, animoque languere is, cui mittitur, coepit. Hæc autem defectum vel antecedunt, vel comitantur, pandiculatio, tinnitus aurium, oculorum quædam quasi suffusio, & interdum (petente stomachum humore) singultus, atque nausea.

Haud æquè profusâ detractiōe hæc febres gaudent, quas causâ discriminis, *Quo usque in continuâ.* Græci *συνεχῆς*, nostri continuas vocaverunt, quoniam per has ipsas haud tantus, ut in iis, quas *συνόχης* atque continentes appellari volunt, affluit sanguis; sed aliquis per se solus in vasis majoribus computruit humor, qui moderatiore sanguinis detractiōe minuendus est.

Porrò de viribus sic habeto: Si potentes quidem hæ sunt, liberalem inanitionem admittunt, dejectæ verò penitus nullam, mediocres imperfectam quidem, sed tamen utilem. Variat ea-

D

rum

Virium magnitudinem colligitur ex hominis,

rum robur, prout sunt hominis, temperamentum, constitutio, habitus, ætas, itemque anni tempus, regio, cœlum, consuetudo victûs, genus vitæ, incidens evacuatio, atque ea simul symptomata, quæ incidere graviora per acutas febres solent. Incipiam a corporis naturali vel ascititio temperamento, & qui ipsum proximè comitatur, habitu.

Temperamento,

Temperatum itaque corpus, justam, morboque respondentem detractionem sustinet. Calidum verò, ac simul solidis humidum fluxumque partibus, quale puerorum est, qui plurimùm indies a calore innato dissolvuntur, parcius inaniri postulat. At si calidum, idemque non nimium solidis madens, multo sanguine affluit, quale certè Athletarum est, id omnium uberrimæ par est evacuationi. Calidum autem, ac modicè siccum ferè latas quoquè venas habet, ideoque magis licenter id inaniri, quàm frigidum humidumque, aut frigidum ac siccum potest. Utrumque enim

enim hoc exiguas possidet venas, & caloris haud æquè multum.

Habitus autem corporis densus, fir- *Habitu,*
mus, plenus, musculosus, liberaliter sanguinem mitti posse docet; minùs autem, qui mollis est, & rarus, & obesus, & albus. Tenuium enim index venarum est, ac sanguinis paucioris. Modicè gracilis habitus, si latis est venis, uberioris sanguinis argumentum est: si tenuibus, imbecillitatis. Itaque, ut ille plus mitti sanguinis permittit, ita hic, quàm fieri potest, minimum. Porro scire licet, fallacem interdum esse habitûs notam, neque ex eo indicium semper haberi certum de sanguinis modo, atque de viribus corporis posse. Scilicet is ipse habitus certâ quâdam vitæ, victûsque ratione ascititiam constitutionem, amissâ naturali, acquirit. Labor, vigilia, sollicitudo, parcus tenuisque victus; habitum naturâ pinguem sæpe gracillimum fecere. Otium contrâ, plenior somnus, animus tranquillus, plenus frequensque cibus,

ac potus, gracilem naturâ hominem multâ sæpe carne, & interdum adipe oneraverunt. Ergo vera discrimina rerum harum ex ipsis petenda sunt venis, quæ si latæ sunt, vel in habitu etiam pingui facilius missionem sanguinis ferunt: sin tenues sunt, quanquam forsan gracile corpus est, ægrius id genus, vacuationis ferunt. Adeò rectè *Cornelium Celsum* dixisse video, vim corporis meliùs ex venis, quàm ex ipsâ hominis specie, æstimari debere. Commodum sese nobis offert, habitum corporis versantibus, multorum imperitia medicorum, qui, ubi sanguis est emittendus, id habitûs præceptum adeò non intelligunt, ne dicam, contemnunt, ut sine discrimine per acutæ febris insultum, omnibus & mollibus, & firmis, & gracilibus, & obesis intemperanter sanguinem demant. Huic Medentium errori potissimùm expositi sunt *Germani, Britanni, Gallique Belgæ*; quoniam hi populi molliori, magisque inflato sunt corporis habitu, quàm vel
Graci,

Graci, vel *Itali*, vel *Hispani*. Siquidem his gentibus, quia solidum musculosumque est corpus, ac venarum latarum, profusæ etiam vacuationes, ubi ingens urget morbus, non officiunt. Narrat *Galenus*, nonnullis se *Gracis* sanguinem, ad sex usque libras, magno successu, sine virium afflictione, misisse. Et *Itali* quidem *Hispanique* Medici sæpe suis prudenter atque tutò sanguinem, ad duas etiam libras, demunt. Horum exemplum quisquis in nostris imitari corporibus per acutam febrem volet, adeò vires debilitaverit, ut post vel morbo succumbant, vel certè, si sanitas redit, ita maneat offensæ, ut, complurium curriculo annorum, vix recuperare pristinum statum possint. Vidi equidem nostratium haud parum multos ita vacuatos inconsultâ temeritate Medicorum, alios præmaturâ coactâque judicatione labefactatos perisse; alios in hydropem, alios in aliud, atque aliud genus vitiosi habitûs conjectos. Cum synochus invasit, si cor-

D 3

poris

FEBRIS CONTINUÆ

poris natura gracilis est, & spissa, & dura, & copiosi sanguinis (talis ferè est *Italorum*, atque *Hispanorum*) confidenter, ait *Galenus*, sanguinem mittes. At si triginta (inquit) annos is natus est, cui sanguis mitteretur, sed laxus, mollisque sit, & pinguis, & albus, ac gracilibus venis, huic aut sanguinem non mittes, aut parum detrahes. Quòd si id tam religiosè in his *Græcis*, vel *Romanis*, qui fortè molles, albique sint, sub temperato coelo, *Galenus* cavet; quantò majore curâ in nostratitium sic affectis verendum est corporibus, quibus supra hujuscemodi habitum, coelum quoquè frigidum perpetuæque propter voracitatem cruditates incommodant, quò minùs ubertim, minùsque licenter exhauriri iis sanguis debeat. Quin nec ipsos etiam vel *Græcos*, vel *Italos*, sub febris quantumvis acutâ, ac gravi, ad eò exinanire sanguine licet, quin ejus bona reponi pars ad spatium curationis debeat, idque, ne alere ægrum intempestivè cogamur. Nutrimus

trimentum verò omne, quia virium causâ datur, non usquequaque in febribus quæritur continuus, ut quæ breves sunt, & in imbecillum cadere hominem non consueverunt. Itaque ex cibo vel pleniore, vel intempestivo additur ad morbum. Adeò necessum est alterutrum sequi, aut febrem, si nutris, augere, aut vires nimiam sanguinis missione fractas, si non nutris, deicere. Commodè vetus ille, me iudice, *Hippocrates* scripsit, vasorum in extremum deductas inanitiones periculo esse opportunas. Præstare igitur *Galenus* existimavit, bonam partem sanguinis, qui proprium sit partium nutrimentum, relinquere, paucissimisque sorbitionibus, ac poculis uti, quæ, per acutas febres, potius medicamenti vicem, quàm alimenti, gerere debent. Quòd si in his morbis solus superflueret sanguis, sine putredine, sine vasorum obstructione, fas utique esset, quovis in corpore, cujuscunque id habitus, atque naturæ fuerit, tantum auferre sanguinis, quantum pro modulo

virium liceret. Verum, quia venæ sectio proprium remedium obstructionis, atque putredinis non est, servari etiam bona pars sanguinis debet, qui vires fovet, & in expugnationem morbi reliqui armet, atque tutetur. Id profectò satius est sequi, quàm ægrum, semel omni vi effusâ, fortasse præcipitare. Nemo hercle, me propter hæc dicta, esse clamet αἰμοφόβος, & usque aded malè peritum, ut necessaria morborum remedia contrahere velim, atque extenuare. Equidem modum horum propono legitimum, cuius efficacem auctorem habeo *Galenum*, ipsamque suffragantem cum experienciâ rationem. At enim dicet aliquis, ingentem esse in humano corpore sanguinis vim, sed & sponte naturæ quibusdam e naribus, ad tres usque libras, eum ipsum erumpere, nullâ virium calamitate, vel incommodo; itaque licere nobis, per necessitates morborum, arte quoquè naturam imitari. Scribit *Fernelius*, extitisse acutè febricitantem gravidam, cui,

die

die septimo, tantâ copiâ è naribus sanguis promanarat, ut pelvim impleret, exæquaretque libras paulò minùs quatuor, superstitè matre, servatoque foetu in maturum pariendi tempus vegeto, ac vivido. Porro hæc vera ut sunt, speciemque probabilis adversus nos rationis multam habent, ita nequaquam evertere sententiam nostram possunt. Scire enim licet (id quod ab aliis parum fuisse animadversum scio) longè magis virium substantiam debilitari atque disperdi, sanguine per grandiore cubiti venam confertim effuso, quàm, longo horarum spatio, ab exilibus narium reclusis venis stillante. Hic enim, haud ita multum spiritûs vitalis disperit; illic, grandi vulnerato vase, sanguis ubertim, copiosissimo cum vitæ spiritu, prorumpit. Visi nobis sunt acutè febricitantium nonnulli, quibus cum, morbo incipiente, sanguinem ad octo missis uncias, protinus animis acciderit defectus, cum tamen progressu morbi, tres sanguinis libras, aut his ampli-

us fundentibus, ne quidem ullus animi languor, non dicam, defectus obrepserit. Quis non vidit, reclusis hæmorrhoidibus, aut mensibus foeminarum, per multas etiam septimanas, paulatim promanantem sanguinem? Aut denique ex vulnere aliquo (quod non quidem quidem venam vel arteriam violavit) eum ipsum intemperanter effluxisse, nullâ ortâ deficientis animi, aut syncope notâ? Quod si iidem in corporibus, sub acutâ febre, parem sanguinis portionem, imitatione propositâ ductus inanitionis, detrahère aliquis, aperto cubiti magno vase, tentaverit, is profectò, ortâ syncope, vires hominis, vitamque unâ cum morbo tollet. Quò magis constat, frustra id exemplum a multis etiam præcipuis viris arreptum esse, quin contrâ potiùs spectari locum, unde sanguis emittitur, oportere, sitve is huiusmodi, per quem minimo tempore multum dissipari sanguinis spiritûsque vitalis possit; ex quo certè loco sanguis periculose eâ mensurâ expromitur,

tur, quâ sæpe ab extimis corporis locis, per tenues venas, sine noxâ virium, manat. Et ut hæc parum, quod inficiamur, sufficiant, id certè vidisse eos oportuit, quod ratione fultum, quotidianaque comprobatum est experientiâ, haud æquè semper naturalem vacuationem, ut ea, quæ arte præstatur, viribus officere. Cognoscant hæc, expendantque velim omnes, quicunque, magnâ temeritate venerabilem illum vitæ thesaurum, sanguinem, præter modum, præterque necessitatem, intemperanter profundunt.

Proximum modò est de ætate dicere, *Ætate,* quæ si aut puerorum, aut senum est, largam missionem sanguinis respuit: faciliùs eam ipsam mediæ sustinent ætates, ut quibus cum virium robore, & corpore bene constituto, sanguis est affluentior. Quanquam autem naturæ vires fatis valentes pueris sint, ferréque ob id detractionem posse videantur: quia tamen humido fluxoque corpore continentur, facilè misso sanguine colabuntur,

labuntur, ideoque modicas tantum vacationes, urgentibus morbis, tolerant. Senibus autem sua reverà deficit vis, præcipuèque decrepitis. Proin, ut ii, qui etiamnum sunt ἀμολέγοντες, id est, qui crudâ, viridique adhuc senectâ sunt, profusam tantummodo vacationem respiciunt, ita decrepiti, aut nullam, aut certè parcissimam admittunt.

*Ex anni
tempore,*

Porro anni tempus, si verum est, liberaliùs vacuari sanguinem posse indicat: æstas, hiems, atque autumnus, contractiùs. Sed quæri potest: Quodnam ex his temporibus plùs minùsve respondeat detractiōni? *Galenus* parciùs emitti sanguinem, autumnō, oportere scripsit, eoque multò minùs, hieme, omnium autem minimùm, æstate. Id præceptum magno errore nostri secuti sunt, non quidem ullo *Galen*i eâ in re lapsu, sed quòd perperam id ad suos quoquè *Germanos*, vel *Belgas* detorserunt, quod de Græciæ tantum gentibus, & in earum comprehensis circulo intellectum oportuit. Ea in universum

lex

lex statui certa debet: eo semper tempore anni liberaliùs effundi sanguinem posse, quod maximè ad temperiem accedit. Hoc ipsum enim sanguinem adjicit, & firmiores corporis vires facit. In *Graciâ* itaque, *Hippocratis* quidem illâ, atque *Galenî* patriâ, quoniam corpora per hiemem, non admodum ibi asperam, moderatè coguntur, sanguinem, atque naturæ calorem sat pollentem habent, sic ut tum, sine periculi metu, per acutæ febris necessitatem, bona sanguinis pars demi possit. In nostræ verò regionis tractu, per durissimum hiemis gelu, nisi viscera justo sanguinis modo communiantur, in grave cadent refrigerationis, ac debilitatis periculum. Itaque tum longè parciùs sanguinem trahere convenit, quàm si æstas esset, quæ nobis satis est tolerabilis, neque ardores æquè molestos, ut hiems algores, exhibet. Certè corpora nostra, cruditati opportuna, commodè excipiuntur ab æstate, quæ sæpe succos perfectiores, meliusque coctos reddit. Ipsa hiems,
tùm

tum ambientis nos coeli rigore, tum voracitate hominum, succos antè naturaliter subcrudos, longè efficit crudiores; eique incommodo, qui versus Aquilonem propiùs incolunt, & orientem solem, magis patent: minùs autem hi populi, qui coeli temperato tractui sunt viciniore. In *Libyá* autem minimum sanguinis æstate demendum, quoniam hæc illic torrentissima est, corporaque resolutione maximè debilitat. At mediâ hieme, quæ ei loco prorsus temperata est, tantum sanguinis auferre, respectu temporis, licet, quantum nostris hominibus, medio etiam vere.

Regione,

Adeò apparet, præceptum illud temporis perpetuò non esse uniusmodi ad sanguinis præfiniendam mensuram, sed variare maximè situ regionum, prout hæc magis minùsve ad exacti temperamenti mediocritatem accessère. Ergo *Scotis, Anglis, Livoniis, Danis, Polonis, Belgis, Germanis*, minùs adimere sanguinis, hieme, quàm æstate, decet; contrà, *Lusitanis, Mauris, Ægyptiis*

gyptiis, Palæstinis, Arabibus, atque Persis, plùs hieme, quàm æstate. Galli autem Celtæ, atque Aquitani, Hispani, Itali, atque Græci, quia non ita duras, uti nos, experiuntur hiemes, & quidem æstates, etsi non æstuosissimas, paulò tamen ardentiores, majorem semper vacationem eo ferunt tempore, quo firmiora corpora sine periculo sunt refrigerii, quod ipsis est hiems, quàm quo laxata calore affatim diffluunt, quod æstas est. Post temperatæ regionis incolas, nostri certè Belgæ tolerare utcumque hoc auxilii genus posse videntur, quibus frigora accidunt moderatiora, quæ insitum naturæ calorem, atque succos intus includunt, minimùmque viscera, si mediocriter sanguis trahitur, feriunt,

De coelo illud quoquè, sicut de regi- *Cælo,*
one, tenendum. Quod temperatum est, & nullâ vi tempestatum jactatur, largiùs docet licere vacuare; parciùs autem, quod frigidis horret Aquilonibus, vel Austrinis inflammationibus extorretur.

Aliquid

*Victûs ra-
tione vita-
que insti-
tuto.*

Aliquid etiam in victûs ratione, at-
que in vitæ instituto est. Athletæ
omnes, & quicumque indies cibis bonis,
ac solidis aluntur, eosque probè conco-
quunt, liberaliùs emittere sanguinem tu-
tò possunt. Contrà, qui parsimoniâ usi,
tenuique contenti mensâ, multis sese labo-
ribus, atque sollicitudinibus labefecerunt,
his minùs sanguinis fuerit detrahendum.
Illud quoquè scire convenit, plùs san-
guinis ei auferre posse, qui venæ sectio-
nem aliàs est expertus, quàm non ex-
perto.

*Acuta-
rum febrim
Sym-
ptomata,
qua missi-
onem san-
guinis de-
hortan-
tur.*

Nunc ad symptomata veniam, quæ,
per acutas exorta febres, largiorem san-
guinis missionem dehortantur; ut sunt,
immodica vacuatio, distentio nervorum,
vehemens cum vigiliâ dolor, animi de-
fectus: & hujusmodi posteriora quidem
hæc, quia viribus multùm incommo-
dant, parciùs esse vacuandum docent.
Primum autem, quod immodicæ fuit i-
nanitionis, symptoma, quia conficit id,
quod arte quæritur nostrâ, meritò vel
parcam, vel omnino nullam suscipi de-
bere

bere missionem sanguinis indicat. Er- *Immodica*
 go etiam si per acutam febrem aliquibus *vacuatio*
 de causis venter nimium fluit, quidam *per alvum.*
 minus esse detrahendum præcipiunt.
 Diligens virium custos *Galenus* peni-
 tus supersedendum esse aliis vacuationi-
 bus jubet, ubi alvi profluvium feбри ac-
 cessit, ipsumque ait per se sufficere, e-
 tiam si non sit pro plenitudinis ratione;
 quotquot autem ita constituti, tanquam
 majoris egentes inanitionis, sanguinem
 emiserint, in gravissima eos refert con-
 jici pericula. Porro in aliis vacuatio- *Per san-*
 nibus, cruentis quidem illis, sic habe- *guinis eru-*
 to: Si natura confertim aliquid vi atq;
 robore expellit suo, quod morbi præ se
 materiam ferat, ægrumque lever, ac
 commoda sequatur copia, non modò
 non parum detrahere, sed desistere etiam
 in totum a missione sanguinis licebit,
 omnemque rem agenti naturæ permit-
 tere. Exemplum esto: in mensibus fœ-
 minarum, in hæmorrhoidibus, atque
 in narium cruentis profluviis, in quibus
 si per continuam febrem sic sanguis fun-
 ditur

ditur, ut humor, qui morbum fecit, abunde tollatur, parcendum venarum sectioni est; sin verò parum id fit absolute atque plenè, quæ deficere videbuntur, ea misso utcumque sanguine fas est absolvere.

Exposuimus hæcenus earum observationes rerum, quæ mensuram mittendi sanguinis præfiniunt, quæque non modò cum præsentés sunt, hanc facultatem indicandi habent: verùm etiam ubi vel antecesserunt, vel imminebunt. Ingens profectò Medici quæritur solertia, quâ multitudinem, vim, ac dignitatem rerum harum intueatur, atque judicet, ut, quoad fieri potest, ubi sanguis per acutam febrem mittetur, legitimæ mensuræ ipsum veluti punctum attingat. Quòd si evadere eò ingenium hominis non potest, conabitur tamen accedere quàm proximè potest, semperque potiùs quid infrà, cum anceps incidit dubitatio, subsistere, quàm effusio in inanitione vires offendere. Etenim pòst, quidquid fortè defuisse videntur

Minor potius, quàm nimia sanguinis copia auferri debet.

sum erit; pensari aliis vacuationibus, ut alvi ductione, ut sudore, ut urinis, potest. Neque enim pleniore cibo (ut fortè quis existimet) in posterum refarciri videatur, quod supra modum vacuando peccatum est. Nam quoniam cibus semper ad morbum addit, & tum quoquè alieno tempore, occupatis admodum in vigentem morbum viribus, datur, non potest quàm plurimùm noxæ atque periculorum non inferre.

CAP. IV.

*Quo tempore per Febres Continuas
sanguis mitti debeat.*

QUoniam hæ febres, quas modò versamus, in corpus ferè incidunt firmum, atque aliquâ succorum affectum plenitudine, inprimis ea postulare auxilia videntur, quæ copiam humoris, incisâ venâ, demant, ne is in-

intus relictus graviore putredine, atque incendio afficiatur, tùm etiam ut ventilatio, transpiratióque, per ademtam copiam reddita melior, temperiem conservet venarum, incrementáque putredinis, quantùm fieri potest, minuat. Quisquis hæc videt, facilè judicat pri-

*Incipiente
febri ma-
turanda
est vena se-
ctio, neque
post ten-
tanda.*

mis quibusque febris temporibus accelerandum id auxilium esse. Non solum autem materiæ causâ, quæ febrem facit, id ita fieri debet, sed etiam virium, quæ, incipientibus morbis, sunt firmiores, utpote non admodum impares his, quæ secundam valetudinem nuperrimè tutabantur. Ferè autem ad id auxilii capeffendum genus aptissimus fuerit dies secundus, aut si quid prohibet, certè tertius. Supra hunc, atque etiam supra quartum, haud æquè vel utiliter, vel tutò sanguis mittitur, cum jam morbus multùm increvit, ac vires consumere, cumque ipsa febris materia concoqui, & separari a benignis succis coepit: quod naturæ institutum per motis confusisque per missionem sanguinis humoribus

moribus labefactatur. Quibus rebus impulsus *Galenus* maturandam esse detractionem sanguinis judicavit, neque eam concocto, consistentique morbo, adhibendam. Hæc curandi via per acutas febres semper servanda est, ut, vacuatâ primùm per missum sanguinem plenitudine, quæ computruerunt, ubi concocta sunt, alvi ductione, urinis, atque sudationibus expurgentur.

Arabs Avicennas, & qui ejus sunt edocti præceptis, pessimo exemplo principis febrium justam detractionem denegaverunt, futilibus his impulsis causis, quòd bilis cum sanguine permissionem (quæ illis secundæ venæ est nota) nisi posterioribus diebus fieri non posse existiment; dein quòd ad sanguinis missionem opus esse concoctione judicent. Hic error, Auctore natus *Avicenna*, & tot jam sæculis in suos sequaces derivatus, multos mortales neci dedit. Licenter enim ac facilè in vitam hominis gravis morbus sævit, præcipuo ejus auxilio idoneis neglecto temporibus. In-

*Refellitur
contraria
Avicen-
na, ejusq;
sectatorum
in hac re
opinio.*

eptit profectò *Arabs*, quòd (cum oportunitatem secandæ venæ captat) non potius morbi vim, atque robur ægrotantis, quàm bilis cum sanguine mixturem considerat. Ejus ipse judicium mixture in rubrâ ponit, crassâque urinâ; itaque, ubi ea quoquè flammea tenuisque mei itur, perquàm religiosè a sectione venæ temperat: quasi tum adhuc per se bilis sola subsistat, ac nondum sanguini coërit, quæ, illo detractò, veluti suo, uti ait, fræno, effervesceret. Somnii potius vicem, quàm salutaris præcepti gerit, quod hic Auctor proponit. Apertâ enim venâ, non solus per se sanguis, sed cuncti humores (qui tamen sanguinis nomine continentur) effluunt: id quod in extracto sanguine, ubi vasculis exceptus refrixit, videre est. Quatuor enim distincti visuntur succi, amisso scilicet nativo calore, qui antè in corpore eos inter se mistos temperatosque tenebat. Jam verò, si continuæ febris materia in venis insidet, quid hercle prohibet, quò minùs, his incis-

sis,

sis, effluat etiam cum sanguine is humor, qui in eo quoque ipso inest, & morbum creat? Æquè penè absurdum est, quod præparare concoctione sanguinem, antequam mittit, is Auctor velit. Siquidem, amplâ cubiti divisâ, uti decet, venâ, nunquam ita crassus est sanguis, quin protinus effluat. Scio *Galenum*, in magnâ venarum cruditate, priusquam sanguinem omnino mittat, concoctionem moliri solere incipientium usu medicamentorum. Verùm ea res nihil nos quidem offendit, quoniam is corporis status viribus caret, quarum occasione unicarum, non autem sanguinis crassitie detractio procrastinatur. Itaque eandem curandi viam hîc sequitur *Galenus*, quam in iis servavit, qui propter imbecillitatem modicis, iteratisque detractioibus egent. Scilicet, pauculo emissio sanguine, moram interponit, mediisque temporibus, incipienti usui medicamento, rursus venam incidit, vel ipso eodem interdum die, vel postero; atque hinc similibus materiis

concoctionem molitus, iterum quid de sanguine demit. Constat autem, hujus curationis, infirmis aptæ viribus, exemplum ad acutissimam febrem cum fervidi sanguinis plenitudine, ac virium pollente robore deflecti non posse; quoniam subitò hîc, ac semel inanire convenit, id quod, & vires ferunt, & vehemens exigit morbus. Quò turpius idem erravit *Avicennas*, cum sic de *Synocha* scripsit: In febre autem sanguineâ minuere, inquit, oportet per principia, non tamen superflue; at post copiosè, cum affuerit febris maturatio. Falsus opinor *Arabs* præcepto *Galen*i fuit, quod libro scribitur de curandi ratione per sanguinis missionem. Præstat, inquit, nisi quid urget, priore missione minus detrahere, iterumque eam repetere, immo, si libet, & tertio. Atque id parum animadversum est, quod scribitur, *nisi quid urget*: urget verò multò maximè ad acceleranda, ac protinus complenda remedia febris acuta. Quin etiam sui esse videtur

detur oblitus *Avicennas*, qui aliàs præcepit, partitionem quidem mittendi sanguinis optatiorem esse, nisi sit quod necessariam faciat festinationem. At verò *Galenus*, dum sic dividit detracti-
onem, quantum ex prægressâ patet oratione, de præcautione loquitur earum ægritudinum, quæ quotannis solent recurrere, itemque ad impetum sanguinis alicunde fluentis averfione compescendum. Id certè artis est præceptum: In Revulsione, per incisionem venæ petitâ, quantò quis majorem in numerum particulares auxerit detracti-
ones, tantò eam fecerit efficacior. Miror profectò, *Avicennam* ea parum vidisse, quæ pòst paulò apud *Galenum* sequuntur: Ubi fervescens inest sanguinis plenitudo, acutissimam accendens febrem, subito inquit, ac semel evacuare expedit: eamque inanire plenitudinem tentandum, vel ad animi usque defectum, virium tantum consulto robore. Id verò ideo faciundum is Auctor censet, ut ne fervidus

vidus humor in princeps membrum irruat. Sanguinem potius turbat, quàm demit, putredinemque, & incendium exauget, quisquis hìc diminutè vacuat. Quod incommodum sensit quidem ipse sæpe aliàs *Avicennas*, at parum intellexit. Cum alicui, inquit, sanguis mittitur, cui succorum multa est in corpore redundantia, sectio venæ causâ fit ebullitionis istorum succorum, eosque permiscet, quare frequens ei necessaria incisio est. Apparet certè id ipsi imputatum sectioni ab hoc Viro fuisse, quod tribui diminuto ejus usui debuerat. Hæc ista, ut meritò dicuntur in *Avicennam* erroris Auctorem: ita, si is culpâ vacat, iniquè. Aliqua esse ejus rei videri possit conjectura. Nam etsi is libro Canonum suorum primo, perperam sic præcepit: In febre autem sanguineâ necesse est, ut evacuatio fiat minutione non superfluâ, in principio; & superfluâ, cum affuerit maturatio febris; ita contrà libro quarto verissimè dixit, Intentio in curatione febris sanguinis

sanguinis est evacuatio plurimi usque ad Syncopen; & post, Evacuationum autem alia haud æquè commoda est, atque venæ sectio in brachio, quâcumque etiam horâ fiat, & non expectatur vel Crisis, vel materiæ concoctio. Et ne cesses, inquit, sanguinem emittere, donec æger prope animi sit defectiōnem, aut eo jam ipso sit defecto. Quid quæso, his locis, qui ambo unâ de febre, unâque de missione sanguinis scribuntur, pugnantius? Servari *Avicennæ* præceptum posset, quo scribitur, primum parcè vacuandum, dein maturecente morbo, liberaliùs, si hoc de *pur-gante* medicamine, illud de leniente intellectum velis; verùm id ita non posse intelligi, penitusque Auctorem de venæ locutum fuisse sectione antecedens, sequensque commonstrat oratio. Erit itaque id, ceu plenum erroris, periculique, rejiciendum placitum. Ac semper, ubi ingens febris afficit, & vires ferunt, sanguis semel per initia mittendus, ne copia, protinus non adempta, maximis

maximis putrefactionibus, atque febricitationibus materiam suppeditet. Quod intuitus periculum incomparabilis ille *Galenus* diligenter præcepit, in Syncho, ardentissimâque febre, primis initiis, sanguinem ad animi usque defectum esse detrahendum. Scilicet tum onere humorum levata corporis vis agilior fit, promptiorque ad residui morbi depulsionem, quæ posterioribus diebus, quum venæ sectio inutilis est, futura laboriosa est.

*Periculosa
est in fe-
bris statu
venæ secti-
onis repe-
titio.*

Quare etiam in reprehensionem haud levem quidam nostræ ætatis Medici incurrunt, qui etsi initio semel rectè sanguinem miserint, tamen cum, incremente jam morbo, ac pæne consistente, ingravescere symptomata cernunt, eorum territi sævitiâ, urinæque, si Diis placet, impulsî rubedine, iterum secare venam tum incipiunt, *octavo*, vel *nono*, vel *decimo* die. Quidam adeò sunt effrænatae temeritatis, ut vel *undecimo* febris continuæ die, vel *duodecimo*, vel *decimo tertio*, sub gravissimis

simis vigoris symptomatis, naturâque maximè afflictâ, sanguinis missionem repetant. Sanguinaria mehercle, capita, quæ unâ cum atrocissimo morbo valetudinem hominis junctis viribus oppugnant. Primùm enim in eo, quod maximè absurdum est, falluntur, cum secundæ venæ necessitatem ex vehementiâ symptomatum metiuntur. Scilicet his ipsis afflictas vires novâ debilitant inanitione, intentamque morbo naturam interturbant. Quòd si *Galenus*, per acutæ febris provectiora incrementa, in eo etiam homine, cui primis temporibus sanguis missus non fuit, non quidem hunc mittit, sed in frigidæ solo poculo reliquum præsidium ponit; quâ, quæso, ipsi confidentiâ, cum initio semel sanguinem traxerint, iterum juxta statum trahere audebunt? Quàm verò parum vident *Hippocratis* præceptum, quo summa quies, abstinentiâque momentaneorum remediorum, vigentibus jam morbis, imperatur. Scilicet tum omnia sunt maxima: ipsi febris

bris ardores, sitēs, inquietudines, vigiliæ, deliria, sopores, & hujusmodi, quæ sic naturam fatigant, ut si alia vis, turbatiōve imprudentiâ Medentis accesserit, haud difficillimè ea sit morbo succubitura. Accedit aliud incommodum in humore peccante longè maximum, quod a nemine puto fuisse animadversum. Scilicet, cum putris humor jam pæne totius vi naturæ concoctus, separatusque est, turbatis missione sanguinis succis venarum, cum benigno permiscetur, totumque naturæ subvertitur institutum. Profectò sic se res omnis habet. Ut primùm nata ex humoribus putrefactis febris est continua; valens, sui que nunquam oblita muneris natura, corruptum humorem magnâ vi aggreditur, alterans eum ipsum, edomans, concoquens, atque a sincero separans, ut hoc scilicet conservato, illum, qui contra se est, pellat. Nihil enim rectè natura, quod spatio temporis antè non separaverit, excernit. Priusquam in hoc admodum incumbere opus cœpit, quæ

quæ materia venis superest, ea primis temporibus, sectâ venâ, demenda est. Sic enim faciliùs atque citiùs natura, quod reliquum est, vincet. Hoc remedii genere per initia administrato, posterioribus inde temporibus, cum invadere humorem putrem natura jam diu coepit, summa postulatur quies, omnisque refugienda succorum agitatio, quâ, turbari concoctionis, atque separationis opus possit. Itaque etiam per hæc tempora, secundis venæ sectionibus fas non est corpus laceffere. Quinetiam, si evincendo, & ad statum concoctionibus promovendo morbo, pæne confecta natura fuit, quæ quæso sustineri eadem possit, cum primis labefactata separationis laboribus, novos, eosque prælongos aggredi cogitur. Vidi ego permultos ita intempestivè vacuatos, ingenti spiritûs exortâ difficultate, gravique delirio, & post hoc ipsum sopore, novissimum vitæ diem clausisse. Perturbationis, confusio-
nisque humorum incommodum leve est
3 primis

primis acutæ febris *quatuor* diebus;
 cum nondum admodum profecit concoctione natura, neque symptomatis exercita multum fuit. Itaque *Cornelius* etiam *Celsus*, ut primos morbi quatuor dies sanguinis missioni idoneos, ita posteriores esse inutiles scripsit; sic ut detractio imbecillum corpus facere possit, non possit integrum. Nostræ quoque ætatis rarum decus, *Joannes Fernelius*, antiquorum secutus vestigia, judicavit; ubi in morbis visuntur manifestæ concoctionis notæ, non ampliùs venæ sectione, sed purgatione, aliisque præsiidiis reliquam curationem esse transigendam, nisi, quod interdum fit, cruditatis signa denuo se prodant. At *Galenus*, inquires, in mittendo sanguine ipsas vires, non numerum spectari dierum oportere scripsit; adeò ut & sexto febris die, vel septimo, vel octavo, sanguinem miserit. Ejus præcepti locus esse potest in febribus intermittentibus, naturâ diuturnioribus, in quibus & lentæ sunt concoctiones, & lentæ vires

vires efficiuntur, ut his de causis differri venæ sectio in paulò longiora spatia tutò possit. Potest & de Synocho non putridâ id præceptum videri intellectum, quoniam de eâ ipsâ febre *Galenus* eo loco differit. Nimirum curatio hujus, utpote ferventis sanguinis secutæ copiam, ac putredine carentis, perficitur; cum misso sanguine tollitur plenitudo, & refrigerantibus materiis ferventes succi temperantur. Ut autem nulla hîc subest putredo, sic nulla quoque requiritur materiæ concoctio, nullaque est eximia virium afflictio. Itaque quovis die mitti sanguis potest. At in putridâ, eâdemque continuâ febri, habenda ratio virium, est atque concoctionis, quæ, posterioribus hujus morbi temporibus, venæ sectionem, uti nuper docui, averfantur. Quòd si quæ Synochus, quatuor diebus non putrida, neglectâ inanitione, fiat putrida, etiam sanguis mitti poterit quarto post coeptam putredinem die, qui tum numeratur octavus ab ortâ primùm febre.

Adeò verò id firmum est, in continuâ febrî, ex quo tempore putredo esse cœpit, nunquam tutò supra quartum diem venam secari; idque non modò virium causâ, quæ tum fiunt symptomatum insultu infirmiores, sed etiam materiæ, quæ, procedente tempore, multùm concoqui cœpta, atque separari, novâ sanguinis fusione turbatur, permisceturque. At dicet aliquis, purgantium medicamentorum potiones, proVectioribus febris incrementis fas esse dari; ideoque tum etiam mitti sanguinem posse; ut quæ res multò minùs, quàm medicamentum turbet corpus, atque humores permoveat. Verùm, ô bone, non miscet humores hâcurbatione medicamentum, sed coctos separatosque extrahit, ac naturæ juvat institutum; venæ verò sectio, quia omnem pariter sanguinem, non humorem solùm peccantem fundit, parum ejus, quod contra naturam est, emittit, separatumque excrementum benignioribus cum succis fusione miscet. Id quoquè nobis

nobis objici a quopiam possit. Si iterari sanguinis missionem interdum *Galenus* voluit, cum imbecillæ vires unicam, eamque plenam non ferunt: cur id quoquè nobis non imitari liceat, cum vires ferunt; siquidem, minore harum incommodo, pluribus diebus sæpius sanguis trahitur, quàm protinus semel effunditur? Atqui hoc ipsum, ut in sanis hominibus, & in longis naturâ morbis locum habet, ita in acutè febricitantibus non habet, ut qui profusas per initia postulant detractiones. Quòd si in his quoquè vires (quod rarò fit) parum respondent, arripienda quidem vacationis partitio, at non in plures dividenda est dies. Scilicet eodem die fieri ea debet, aliàs unicâ, aliàs duabus interpositis horis, medioque tempore refici æger alimento potest. Jam autem ne id quidem etiam in continuis febris imitatione dignum est, quod *Galenus* in multos dies partitionem rejicit, cum humor pertinaciùs infedit, ut in viscerum scilicet internorum tumori-

bus. Nempe dispar omnino est ratio
 vacuationis inter ægritudines, quarum
 materia per universi corporis diffusa est
 venas, ut in assiduis accidit febribus, &
 inter eas, quarum humor extra venas
 lapsus partem corporis aliquam pertina-
 ciùs occupavit. In acutâ quidem febre,
 morbo certè universali, priusquam ar-
 dores, atque putredines invalescant, san-
 guinem per initia demere convenit; id-
 que universè, atque confertim, sæpe
 ad animi usque, si vires ferunt, defe-
 ctum. Subitò enim corpus in alium
 demutari statum postulat. Quòd si quis,
 initio febris hujus, aliquid detraxerit
 sanguinis, ac duobus, tribusve pòst die-
 bus, iterum tantundem detrahat, is
 profectò, ut nullâ id facit necessitate,
 ita parum commodat, & tracto in spa-
 tium morbo, nocet. Contrà autem,
 in partium morbis, ac præsertim in-
 flammationibus, quoniam humor extra
 venas est, ac fixiùs insidet, id genus i-
 teratæ vacuationis haud inutile est.
 Nam hoc intervallo parti impactus hu-
 mor

mor remigrat in venas, secundâque tum
sectione utiliter extrahitur. Ea itera-
tio, ubi inflammationes urgent inter-
næ, primis fieri debet diebus tribus, in
aliis autem tumoribus inflammatione
carentibus, posterioribus sæpius diebus.
Sic, in curando lienis scirrhus, *Galenus*
majore intervallo repetendam venæ se-
ctionem docet. Id imitari studere in
acutâ feбри, nil nisi hominem esset ex-
tinguere. Ergo etiam *Avicennas*, ubi
de curatione loquitur febrium putrida-
rum, exitiosam sententiam protulit,
maximè si hanc de continuis quoque
febribus voluit intellectam. Et consi-
lium quidem, ait, meum in venæ sectio-
ne est, ut quantum fieri potest, ea o-
mittatur; si verò fieri non potest, au-
ctæ sectionis vices præstant semel a-
demptæ copiæ. Adeò verò jam nunc
constare ex iis, quæ diximus, potest, sem-
per maturandam per acutarum febrium
initia sanguinis missionem esse, rarò
partiendam (ubi nimirum tenuiores id
postulant vires) nunquam in posteriora

morbi rejiciendam tempora. Quo magis dolenda, ne dicam detestanda, est complurium cæcitas Medicorum, qui neque commissum hâc in re cognoscere errorem, neque, eo cognito, tutiorem curandi viam, sequi sustinent. Vidi ego haud parum multos ita temere ab aliis Medicis habitos periisse, quorum exitium multis mihi antè diebus licuit præfagire, tum vehementis morbi, viriumque non usquequaque valentium intuitu, tum ex malè conciliatâ hâc, atque alienis temporibus usurpatâ, sanguinis missione. Scio equidem, per febres accidere interdum, vel negligentia ægrotantium, vel timiditate, aliisve de causis, ut ne ante decimum quidem quartum diem, immo ne ad vicesimum sanguis sit missus; qui tamen tum mitti utiliter possit; siquidem plenitudinis, atque cruditatis morbi signa immorentur, ac simul ipsæ etiam permittant vires, neque vetustate ægritudinis sint collapsæ. Verùm scire licet, hæc intelligi non posse de morbis prorsum

sum acutis, tantâque symptomatum, tamquam fluctuum, agitatione continenter afflictaantibus, utpore quorum velocior est & concoctio, & resolutio. Neque enim extremè gravem morbum sustinere diu natura potest, quin huic vel succumbat, vel dominetur. Quò fit, ut differre hìc missionem sanguinis periculosum sit. At in iis febribus continuis, quæ vicesimum fortè diem, aut eò superiorem attingunt, utique pituitosæ, vel melancholicæ, ut neque celeres sunt concoctiones, neque symptomata (quibus certè vires offenduntur) æquè atrocia, ita & tardior venæ incisionis carere periculo memorabili potest. Eaque differendi auxilii licentia longè est in his febribus major, quæ intermittunt, & in multam ex naturâ incidunt vetustatem; cujusmodi est quotidiana, & quartana. Eò spectare id *Avicennæ* potest, utilem die etiam quadragesimo venæ sectionem esse. Id certè ubique perpetuum est, quod suprà etiam proposui, non numero die-

rum hanc vacuationem primùm, ac per se prohiberi, sed quòd longiore spatio temporis, vel concocta sit morbi materia, vel vis ægrotantis resoluta.

*Quadam
tamen res
sunt, quæ
sanguinis
missionem
in principio
Febris
remorari
debent;
ac primùm
cibi
cruditas.*

Porro hæcenus quanquam satîs fupérque demonstratum sit, venæ sectionem incipientibus his morbis protinus destinari; res tamen quædam sunt, quibus nisi antè consultis, atque provisus, neque commodè, neque tutò sanguis mittitur. Ex illarum numero cruditas est cibi nuper sumpti, neque penitus adhuc in ventriculo confecti, maximè, si simul etiam alvus excrementis impedita est. Nimirum si tum vena secaretur, facilè crudi aliquid ex ventriculo, vel sordidum quid, atque putre ab alvi oleto in venas traheretur, vacui sequelâ inanitas, atque indigentes. Quod incommodum eò fuerit majus, quò profusior adhibetur vacuatio. Itaque gravissimum in ipsâ fuerit Synocho, in quâ sanguis ad deficientem quoquè animum mitti debet. Ergo etiam rectè Veteres, tum in hac febre, quæ tamen

acceleratam postulat hujus opem vacuationis, tùm in quâvis aliâ continuâ, tantisper hujus auxilii usum distulerunt, donec & cibus intus concoctus, & venter suâ esset saburrâ exoneratus. Id si sponte naturæ non fit, morâ atque quiete juvanda epularum est concoctio, & alvus clystere, vel glande, aut si hæc æger recusat, cassiâ, mannâ, decocto prunorum, similibusque lenientibus, per os sumptis, solvenda.

Præter hanc cruditatem, quæ sola *Deinde, impurus in Ventriculo humor.* ab Antiquis ante secandam venam animadversa castigatâque fuit, in febribus potissimum acutis, quæ improbis detractionibus gaudent, quædam etiam alia observari par est, ita missionem sanguinis remorantia, ut præterire tamen eadem subinde fas sit, si continuæ febris urgens necessitas cunctationem respuit. Quanquam optatissimum sit, eadem quoquæ ante sectionem videre, atque tollere, si qualemcunque pati moram morbus potest. Ergo impurus aliquis humor, bilis referens naturam, si in

in ventriculo, aut in affidentibus ei venis continetur, utiliter ante sectionem blandiore extrahitur medicamento, ita ut putrem id tantummodo materiam venarum exigat primarum, sine vi, sine corporis, sanguinisque exagitatione. Ad eam rem (me iudice) facit duarum plùs minùs drachmarum macerati rhabarbari, dilutum in prunorum decocti juris, aquæve hordeacæ unciis tribus & femis: additâ diacatholici femenciâ, ferapiique ex multis rosæ macerationibus unciâ. Si pituita quoquè bili miscetur, agarici, atque rhabarbari, singulorum plùs minùs drachma maceratur; ac reliqua, quæ modò pro poculi formâ composui, miscentur. Quòd si humor, communibus contentus ductibus, sursum ad stomachum vergit, eliciendus vomitione est, aquâ tepidâ serapio acetoso mistâ, & ad duas potui datâ libras. Post hæc, micâ panis, punici mali imbutâ succo, reficiendus stomachus, corpusque aliquantisper in quiete habendum, ac tum protinus vena tundenda est.

est. Hæc curatio, cùm aliàs semper, si fieri licet, tùm eo potissimum tempore servanda est, quo flava bilis (quæ tædia atque incommoda, præcipuè si quis jejunos est, exhibet graviora) ventriculum occupavit. Jam etiam tum *Maximè verò Stomachi vel nimius sensus, vel imbecillitas.* periculosè sanguis mittitur, cum stomachus (quem os dico ventriculi) nimium est vel sentiens, vel imbecillus. Tanti refert hoc vitium ante sectionem venæ sustulisse, ut, ni id sit factum, sæpe grave inde periculum, atque ipsa quandoquè mors, auctore *Avicennâ*, sequantur.

Proximum nunc est, horam præscribere, ipsumque temporis articulum, quo *De Horâ sanguini mittendo maximè idoneâ: eâque est illa, in quâ Febris maxima est remissio.* rectè mitti sanguis possit. In quâ re delinqui indies a multis video imperitissimis hominibus, quibus tempus pomeridianum, atque nocturnum adeò est formidabile, ut, etsi mitescere tum maximè febris videatur, malint tamen matutinum arripere, quanquam gravissimâ (ut interdum incidit) febricitatione molestum. Alii, sinistro territi aspectu a-

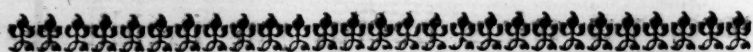
strorum,

strorum, occasionem salutaris remedii in aliena morbi tempora periculosè rejiciunt. Res autem sic se habet. Astra quidem haud parvi judico facienda, verùm potiora his esse censeo momenta ægritudinum, quibus exigentibus, suo quæque tempore reperienda, expediendâque sunt remedia. Quæcunque itaque febris totius est hora mitissima, ea maximè accommodata venæ sectioni est. In ipso febris vehementis impetu sanguinem mittere, hominem, inquit *Celsus*, jugulare est. Ergo etiam vespere, ipsâque intempestâ nocte, si remittere maximè febris deprehendetur, ac manè atrocissimè affligere, huic certè tempori illud anteferendum est. Matutinum enim hoc ipso pejus est, quòd cum naturâ levius esse debeat, morbi vitio non sit. Ea observatio in iis febribus utilis est continuis, quæ per tertium quemque diem ingravescent, itemque in quotidianis, ac quartanis continuis; in quibus, quia gravior exacerbatio non in idem semper incidit

incidit diei tempus, variè secare venam oportet, modò manè, modò ipso meridie, sæpe vespere, & altissimâ etiam (quod interdum fieri necesse est) nocte.

Quòd si in his febribus bis uno in die, manè scilicet, ac meridie, vel vespere, vel etiam noctu, par incidit remissio; aut si Synochus sit putrida, quæ idem robur accessionis, donec solvatur, retinet; vel continenter declinando, vel semper increcendo movetur: tum profectò tempus est arripiendum matutinum, ut quod ante omnia ægrotis mite, atque tranquillum est. *Ubi nulla, vel par est remissio, matutinum tempus eligendum est.* Temperiem enim meliorem, ac sanguinem solis exortu vegetum, ipsoque diei lumine fufum, serenum, ac fluxui opportunum exhibet. Quò autem commoditas sit ea cumulator, non statim experrectis aperienda est vena, sed horam unam, & item alteram vigilibus. Simul etiam tum alvi excrementa, atque vesicæ, uti superioribus locis præcepi, antè vacuari necesse est, maxime,

mè, si profusior secutura est detractio. Matutino autem tempore, si ad benignitatem spectas, vespertinum succedit. Ipse meridies suo æstu, intempesta nox ambientis coeli rigore, minùs tutum id genus remedii reddunt.

C A P. V.

*Quæ Vena per Febres Continuas
secanda sit, quidque inter Se-
ctionem, & post agendum.*

*Sectioni
Cubiti ve-
na maxi-
mè oppor-
tuna est.*

DATA jam nunc mittendi sangui-
nis opportunitate, videndum e-
rit, quæ maximè secari debeat vena.
Quoniam febris assidua ferè in corpus
incidit plenum, ac bene habitum, pro-
fusamque ac celerem detractioem po-
stulat, unde mox & copia demi humo-
rum, & refrigerescere affatim corpus,
mutarique in alium statum possit, vi-
detur profectò omnium esse commodif-
sima

fima ad hanc rem incisa dextri cubiti interna vena, ut quæ directo tramite ex jecore, tamquam scatebrâ, atque origine sanguinis propagatur. Quod si ea parum in conspectum datur, tundenda erit media. Plexum autem cubiti arripere, non manum oportet, quoniam hîc ut sunt venæ angustiores, illic admodum latæ, & trunco corporis propiores, accidit, ut in cubiti flexurâ missus sanguis, celeriter atque impensè (id quod in hujusmodi febribus apprimè requiritur) corpora tùm vacuet, tùm alteret, supra manum contrâ tardiùs, ac minùs. Quò magis rejicienda sit quorundam immoderata timiditas, qui, sub acuto morbo, grandiore cubiti venam ferire detrectant, jecorariæ supra manum venæ incisione contenti. Quos timidior animus, aut innata quædam proprietates, aut afflictæ vires, vitiumve stomachi proclives ad animi defectum, vel ad eo graviolem syncopen reddunt, iis tutiùs vena manûs inciditur, aliis rectiùs ex cubiti vase sanguis

guis mittitur. Infulsè admodum *Avicennas*, si venam in cubito ferire non licet, eam præcipit secandam, quæ in fronte est. Siquidem humores copiâ lascivientes, putredinéque fervidos, ac mobiles, versùs partem trahit principem, metumque eâ curatione insanîæ, quam *Φρενίτιν* vocant, facit. Hæc verò vena capiti vacuando, non toti corpori inservit. Quapropter *Galenus* ejus incidendæ usum ad capitis commendat gravitates, & ad ejus inveteratos ex plenitudine dolores. Cæterùm prævacuatum esse, inquit, universum corpus oportet.

*Cautiones
quedam
adversus
animi de-
fectum;
ejusque
prænotio-
nes, & re-
media.*

Porro in acutâ feбри, quæ affluentio-
riorem latura est inanitionem, quò mi-
nùs anima deficiat, rectè *Avicenna*
præcepit, supinum cubare ægrum o-
portere: nam is corporis situs vires
hominis minùs lassat, quàm si vel is
ipse staret, vel federet, quâ in re opus
est connixu virium animalium majore.
Sed & ipsa intestina, atque viscera,
quoniam stanti, altèque sedenti pen-
dent

dent ex præcordiis, vitalem, ac naturalem vim molestant, promptumque animi reddunt defectum, utique, si plaga etiam venæ largior inflicta est. Talis enim plus spiritus vitalis fundit, strictior minus. Si animi in proximo est defectio (quod coloris, ac pulsus mutatione, itemque oscitatione, pandiculatione, aurium tinnitu, oculorum caligine, ac fluentis sanguinis labascente impetu deprehenditur) laxato protinus vinculo, pressaque pollice venâ, detrahere cessandum est, ne, vel pro animi deliquio, mors occupet, id quod *Galenus* tribus accidisse Medicis, quos ipse noverat, refert; vel certe, ne noxam, vix multis recuperabilem annis, vires incurrant. Simul etiam tum resupinus æger ad sese revocari, frigida in os sparsa, & extremis tum convulsis, tum perfrictis debet, ac dein vini, aut aromatum odore, itemque mali punici facco, aut capi jusculo refici.

Jam vero postquam sanguis pro viribus, ac pro febris magnitudine est e-

G

missus,

Quid agendum sit, post sanguinis missionem.

missus, quies corporis imperanda est, per quam amissi spiritus, ipsaque hominis vis recreentur: id quod feliciter quoque per decubitus fiet supinum, cunctis visceribus in spinam dorsi suam viter reclinatis, eaque frigus æquabilitate plus sibi caloris, ac spiritus mutuò impertientibus. Ea verò quies citra somnum esto, nisi tamen improba, multumque profusa antecesserit detractio, quæ vires impensius labefecit. Sub quo casu *Galenus*, dato primum facili cibo, ægrotis somnum indulgit. Facilis cibus prius sanæ est cremor, aut pulli iusculum. Sed tempestivum modò videatur, quoniam de febricitantis inanitione per sanguinis missionem satis superque dictum est, ut de sustentatione virium agamus, quæ sic semper habenda, tractandaque sunt, ut ne proposito genere vacationis, aliisve necessariis curationibus, sed & ne vel ipsius quoque morbi sævitiâ collabantur. Sustinetur vires commodis cibis ac poculis, de quibus in genere quædam proposui dicere, si

mulque

mulque hinc quæ ea ipsa administrandi
debeat esse lex, atque ratio, per morbi
principium, quod jam versamus, adji-
cere.

CAP. VI.

*Quæ Victus ratio in genere Fe-
brium Continuarum servanda
sit.*

HAUD levis cura victus, cum aliis
in morbis, tum præcipue in acu-
tis febribus esse debet, quæ, si ita ut
æquum est, adhibetur, magna agris
affert commoda, si negligitur, maximis
eos sollicitat incommodis. Ciborum,
inquit *Galenus*, concoctioni magnope-
re prospicere in omni febre oportet;
quoniam ea, si in ventriculo, vel in
jecore impropera est, febres intendit,
ac sæpius vitio exacerbat. Quam vero
commode id a *Celso* de febricitantibus

Optimum
medica-
mentum
est oppor-
tune cibis
datus.

dictum est? Optimum medicamentum est opportunè cibus datus. Quò magis stuporem admiror quorundam, magnum sibi medendi usum vindicantium, qui hanc curationis partem adeò parvi faciunt, vel, quod magis credam, ignorant, ut tum nutriant, cum exitio est alimentum; tum fame pugnent, cum vita ægrotantis unico sita in oblato cibo est. Quare operæ pretium facturus videor, si primùm in genere omnem victûs rationem proponam, febribus idoneam acutis; scilicet, cujus is esse debeat materiæ, itemque qualitatis, quâ dein mensurâ, quo tempore, atque modo sumi. Quâ in re, doctis hominibus, ac legitimum cibandi usum cognoscere volentibus spero me satis esse facturum.

*Victûs
partitio in
diversa
genera.*

Ergo *Hippocrates*, primus arque exactissimus diætæ præceptor, victum partitur in crassum & in tenuem. Sub hoc ea sunt, quæ vel sorbentur, vel bibuntur; sub illo, quæ comeduntur. Crassum longis destinat morbis, tenuem

em acutis. Verum, ut morborum acutorum par neque vis, neque duratio est omnium, ita alia, atque alia in his forma tenuis victus esse debet. Commodè itaque idem Auctor victum hunc proposuit, modò tenuem, modò exactè renuem, modò supremè tenuem. Triplicem alimenti materiam tribus his tenuis diætæ generibus *Hippocrates* in eo volumine, quod de victu composuit morborum acutorum, aptavit: Totam ptisanam, cremorem ptisanæ, & aquæ mulsæ potum. Tota ptisana, quæ nimirum omnem hordei substantiam habet, vicem crassæ sorbitionis gerit, victumque constituit tenuem. Ptisanæ cremor, sive succus percolatus, tenuis sorbitio est, & victum refert exactè renuem. Mulsam verò victum summè tenuem *Hippocrates* dixit, *Galenus* absolutam quoque cibi, ac potionis abstinentiam.

Ut igitur probè constet, quod genus victus tenuis singulis conveniat febribus acutis, scire licet, rationem atque

*In Victu
instituen-
do, spe-
ctandum
est praci-
pue viri-
um robur.*

scopum totius rei propositæ, uti hic, ita aliis quoquè in morbis a virium peti robore, non præsentium modò, sed & futurarum. Itaque etiam videre, quantum summus distet morbi vigor, convenit. Pro eo enim spatio, variè vires afficiuntur. Harum ipsarum causâ, unicarum, alimentum ægrotis datur, non item morbi, qui non modò non indicat, exigitve cibum, sed semper dehortatur. Quare tum præcipuè necesse est ægris cibo subvenire, cum vires sunt imbecillæ; tum rursus abstinentiâ pugnare, cum febris, symptomatum magnitudine atque atrociâ, maximè afflicta vires non admodum infirmas. Rectè sic loquitur in *Aphorismis Hippocrates*: Quum morbus est peracutus, extremos protinus labores habet, summèque tenui victu est utendum. Item de viribus paulò post: Sed & ex ægro, inquit, conjecturam facere oportet, num is cum præscripto duret victu ad morbi usque vigorem, anne prius deficiat, imparque cum tali victu prius succumbat, quàm cedat

cedat morbus, atque obtundatur. Scire
 verò licet, si vehemens febris, vehē-
 menſque ſimul virium eſt imbecillitas,
 potiore eſſe virium, quàm morbi dig-
 nitatem, ciboque ſacili agrotis tunc eſ-
 ſe ſuccurrendum. Quod & ipſum le-
 go factiſſe Hippocratem, qui inter-
 dum, in acutæ febris vigore, ubi alicu-
 jus interventu ſymptomatis viſ homi-
 nis inſigniter periclitaretur, confidenter
 cibum dedit. Id verò nobis quoque ſe-
 quendum eſt, maxime, ſi effuſa aliqua
 corporis inclit inania, quæ, lateri
 poſito tempore, metum aſſerre certum
 poſſit. Tales ſunt quibuſdam in fe-
 bribus malignis inextincti ſudores. Ta-
 le per liquefactivas febres aſſiduum eſt
 alvi profluviū, vires, conſumpto cor-
 pore, reſolvens. Non raro etiam, per
 febrium judicationes, ſanguis e naribus
 tanto impetu, tantæque copiâ fertur, ut
 exitu periculo vitam exponat. Atque
 vera hæc, & diſcriminis plena (cui ſu-
 pra curationem ſymptomatis, cibo
 quoque ſuccurrendum) virium eſt im-
 becillitas,

becillitas, non itidem ea, quæ morbi secuta acumen, nequaquam autem corporis inanitionem, imbecillitatis speciem falsam præbet. Eius rei ignorantio multum erroris inter curandum nonnullis exhibet : qui cum, sub ipfas febrium judicationes, torqueri ægros dolore, inquietudine, siti, atque vigiliâ cernunt, viribus quasi in sese infirmis opem, si Diis placet, laturo, magno periculo cibum offerunt, qui cibus quia non concoquitur, addit ad morbum, & impetum symptomatum adauget. Atque ita de virium affectione statuendum est.

Et quantum distet morbi vigor.

De vigoris etiam distantia diligenter videndum, ut idoneum victus genus instituat. Sicut enim iter confecturus aliquis, prout longum id, aut breve est, viaticum sufficiens comparat, quo sustineri vires ad proficiscendi finem possint, ita corpus quoque ægrotantis variè, pro spatio morbi, ne vis concidat, alendum est. Eaque observatio non modò in alimenti materia, sed in quantitate

titate etiam locum habet. Scilicet quò
vigor latius abest, eò magis, ac plenius
alendus homo est, quò propinquor, eò
minus crassè, atque contractius

Sunt autem conjecturæ haud infidæ, *Quomodo
cognosci
possit futu-
ri vigoris
tempus.*
quibus prænosci tempus futuri vigoris
potest. Ipsum nempe febris genus
(quod ejus quoquè comprehendit ma-
teriam, atque motum) & quæ feбри pòst
accedunt symptomata, concoctionis i-
tem celeritas, vel tarditas, atque anni
tempus. Ergo febris ardens, *Kαυσώδης*
Græcè dicta, quam sincera bilis, æstivis
horis, excitavit; itemque Synochus pu-
trida, ubi protinus velociter moventur,
molestissimisque symptomatis, & præ-
cipuè ingenti inquietudine ægrum la-
cessunt, præcipitante jam tum etiam
materiæ concoctione, ut plurimum,
quarto die, solvuntur, maximè, si ap-
parere concoctio, *primo* die, coepit.
Jam autem, si multa quidem deest in-
quietudo, perseverant tamen ardores,
cum vigiliâ, ac capitis dolore, si ipsa
quoquè concoctio primùm *quarto* visa
est

est die, expectari morbi finis *Græcis*
 atque *Italīs*, die *septimo*, nostratibus
nona potest. Ad hæc febres continuæ,
 quarum alter semper quietior dies sym-
 ptomata exhibet mitiora, ferè *undeci-*
mo die (si *quarto* coepta eyidenter
 coniectio est) ad vigorem, & ad judi-
 cationem perveniunt. Sed & si, incli-
 nato febris impetu, quietiori die symp-
 tomata gravia intermittunt, ut pluri-
 mum, die judicantur *decimo quarto*,
 qui terminus est morborum verè acu-
 torum. Quamquam non desunt inter-
 dum acutæ febres, quæ ad *vicesimum*,
 immo ad ipsum etiam *quadragesimum*
 perveniant, in quibus longè semper li-
 beralior instituetur victus ratio. Præ-
 tenuis enim cibus, tanto morbi spatio,
 vires non sustinet. Ut autem conti-
 nuæ febres cadant in vetustatem, nulla
 tamen harum est, quæ non magnam
quarto decimo mutationem, ad salutem,
 vel mortem, aut certè ad melius, vel
 pejus experiatur. Refert *Galenus*, nul-
 lum unquam morbum, qui quidem ab
 initio

initio vehementer moveretur, cum ipsum diem sine aliquâ mutationum harum transisse. Loquor hæc Hippocratis causâ, qui acutos morbos diebus *quatuordecim* finiri scripsit. Siquidem fieri posse *Galenus* existimavit, ut acuta febris *quarto supra decimum* die, ad melius, aut ad pejus judicetur, apud *viceſimum* autem, aut *quadragesimum* ad salutem, aut in exitium destinat. Sub huiusmodi casu, rectum instituendi victus consilium est, durante continuæ febris impetu, cibum offerre acutis accommodum morbis, mitescen- te autem post decimum quartum diem ægritudine, duobus eodem in victu diebus persistere tenui, atque hinc paulatim ad pleniorē transire.

Explicatis jam abunde victus scopis, proponendum est quod genus alimenti, quâque id mensurâ, prout quæque febres durant, offerri debeat. Quidam antiquos secuti Medicinæ Auctores sic præcipiunt: Si febris continua primo *quatrinduo* cessatura est, viribus in

*Victus
præcepta in
febris,
quoad ci-
borum ge-
nus, ac
mensu-
ram.*

2

denſo

denso corpore satîs firmis, utilem omnimodam abstinentioniam cibi ac potionis esse, id quod ultimum esse contendunt tenuissimi victûs, aut certè sola, si quid vires laborent, licere dari pocula. Ubi *septimo* die fiet judicatio, locum in eâ febrî habere tenuem sorbitionem, hoc est, ptisanæ cremorem. Nec inidoneam hanc quoquè esse, si *undecimo* febris solvetur, nisi, virium causâ sustinendarum, crassam æger sorbitionem, totam scilicet ptisanam requirat. Sin autem in *decimum quartum* diem rejicietur morbi finis, crassâ sorbitione esse utendum. Verùm hæc cibandi præcepta, ut *Græcis*, atque *Italîs* conducunt, itâ Septentrionalibus gentibus, ceu multum aliàs edacibus, ac sæpius uberiusque esse solitis, ad imitationem sunt inutilia. Quis enim acutè febricitantem nostratem tutò sub quatrîdianâ cibi potionisque continuerit abstinentiâ, aut septem dies nutritionis cassam unicus reficere poculis, sine virium jacturâ, atque periculo, possit? Omit-

ro calumniam vulgi, qui fame sitique e-
 nectum hominem, non morbo supera-
 tum, si mori eum contingit, clamat,
 ingenti Medentium dedecore. Et ut
 quàm fortissimè populi contemnamus
 voces, artem sæpe iniquè culpantis,
 ratio tamen monet, ipsèque docet *Hip-
 pocrates*, prætenuem nimisque seve-
 ram victus rationem esse inutilem, ac
 periculo opportunam. Errata enim, si
 quæ ægrotantis culpâ, vel Medentis
 fiunt, molestius feruntur ab homine
 propter immodicam debilitato inedia-
 m. Id si suis in *Græcis Hippocrates* servari
 præceptum voluit, multò magis nos
 sequi in nostratibus æquum est, quos
 ad paulò pleniorum victum ipsa quo-
 què natura, coelum, atque consuetudo
 cohortantur. Illud certè ubique viden-
 dum est, ne æger, vel supervacuâ mate-
 riâ oneretur, vel multam imbecillitatem
 fame contrahat. Ergo etiam, me ju-
 dice, ubi *Græci* inedia imperant, nos
 pocula damus; pro illorum poculis,
 nos sorbitiones; ac pro his, etiam ea,
 quæ

quæ comedantur, indulgemus. Tanti est consuetudo, hominumque natura. Id sic scriptum apud *Hippocratem* invenio: Conjicere, inquit, oportet, & robur, & modum cuiusque morbi, itemque hominis naturam, & ægri in victu consuetudinem, non tantum in cibis, verum etiam in poculis. Idem aliàs sic: Quod etiam semel, aut bis, & plus, minusve, & minutatim alere conveniat, spectandum est; dandum verò aliquid tempori, regioni, ætati, & consuetudini. Scire tamen licet nimios nos esse non oportere in nostratibus alendis, cum quibus propter voracitatem, atque crassæ materiæ alimenta, cruditas ferè adest semper aliqua, quæ tempestivâ inediâ, incipientibus potissimum febribus, corrigi tutò potest. Id opinor censisse *Celsum*, cum principia scriberet morborum famem frimque desiderare.

Quales cibi febribus utiles sint.

Diximus hæc de genere, ac mensurâ ciborum, qui continuis utiles sunt febribus; adeoque proximum est qualitatem

tatem adijcere, quam haud dubiè decet
esse humidam, ac refrigerantem. Vi-
ctus, ait *Hippocrates*, humidus febric-
itantibus confert. Scilicet cum febris
omnis calida, siccaque sit affectio, &
idcirco frigidum postulet, humidumque
victum, multò quidem maximè id ip-
sum fiet in continuis, quas modò ver-
samus, febribus, quarum non modò
summi cum ariditate calores sunt, ve-
rùm etiam affidui. Humidus quoque
victus sicco citiùs concoquitur, ut qui
faciliùs liquatur, ac distribuitur. *Tral-
lianus*, Auctor *Græcus*, in his febr-
ibus victum commendavit, qui pariter,
citra omnem excoactionem, extenu-
andi (multam enim, crassamque ait hìc
esse materiam) nullas inspissandi, sed
humectandi quoque vires obtineat. Ci-
bus, inquit *Celsus*, febricitantibus hu-
midus est aptissimus, aut humori certè
quàm proximus, utique ex materiâ
quàm levissimâ, maximèque sorbitio:
eâque, in magnis febribus, esse debet
tenuissima.

Nunc

*Quodnam
tempus sit
sumendo
cibo oppor-
tunum.*

Nunc, quando cibus dari debeat, proponam. Quæ hora febricitationis mitissima est, quoniam corpus exhibet magis integrum, eâ ali homo debet. Illud certe consilium aptissimum est, cibum quam maxime semper ab impetu accessionis reducere, & dare corpori, quantum fieri licet, integerrimo. Itaque in continuâ tertianâ, cum alter dies sit remissior, alter atrocior, recte cibus remissiore datur. Idem in quartanâ facere, duobus diebus mediis, licet, nisi orta imbecillitas, gravioris quoque accessionis die, cibum desideret. In quotidianâ autem continuâ, ubi febris remittit, alendum est. Quod si Synochus sit putrida, quæ pari semper impetu afficit, aut paulatim vel increscit, vel decedit, commodum aliquod diei tempus legendum est. Id *Celsus* esse dixit mediam noctem, finito jam, inquit, gravissimo tempore vespertino, quo fere pessimi sunt, qui ægrotant, eodemque longissime distante: secuturis verò horis antelucanis, quibus

quibus omnes ferè maximè dormiunt,
deinde matutino tempore, quod naturâ
suâ levissimum est. Verùm hîc non
usquequaque *Celso* possum acquiesce-
re; primùm, quia somni, qui per no-
ctem est proclivior, commoditas impe-
ditur, dein, quia consuetudo nostrorum
hominum, quæ certè hâc in re multùm
potest, hujusmodi cibationi repugnat.
Ergo primæ potiùs lucis arripietur (me
judice) tempus, nam tum, quia magis
quiescunt ægri, cibum melior somnus
excipit, isque cibus faciliùs reliquo
manè, quod sequitur benignissimum,
concoquitur. Hæc cibandi præcepta
ita servanda sunt, ut nullo tamen
non tempore, is qui deficit, sit susti-
nendus. Illud verò prudenter, ut mul-
ta alia, *Celsus* monuit. Cùm pleni
semper spei atque securitatis ægri esse
debeant, ut corpore tantùm, non etiam
animo ægrotent, tum tales maximè a
sumto cibo esse oportere. Itaque si
quæ incidunt, quæ animum eorum ef-
ferant exasperatura, neque celari vel pos-
sunt,

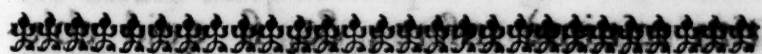
sunt, vel debent, ea certè, non nisi post cibum, atque somnum, experientis esse exponenda.

Modus cibi sumendi quis esse debeat.

Porro, in cibi sumendi modo, quædam etiam quæri possunt. Ac primum, variumne in acutè febricitantibus is esse debeat, an verò simplex. Varietas quidem, ut appetentiam invitat, ita deteriore exhibet concoctionem. Quinetiam plus sumere ægros, quàm par est, facit, ideoque minus etiam concoquere. Quare nusquam ei locus esse potest, quàm ubi ingens est fastidium, neque satires vires valent. Scilicet, paulum ex singulis degustando, has æger tuetur. At si neque respuit penitus cibum homo, neque pessimè fert, nullâ epularum diversitate sollicitandus est. Simplex enim materiæ genus magis intra modum sumitur, melioresque succos concoctum adjicit. Illud quoquè de cibandi vicibus, quod ad sumendi alimenti pertinet modum, adjiciam. Ferè quidem, ubi vires sunt, a primo die præcipuè

nostra-

nostratibus, semel quotidie dandus ci-
bus est. Ac bis etiam, si imbecillitas
timeri coepit. Quod si eà res rediit,
ut penitus venæ conciderint, visque
hominis multum infirma sit, eodem sa-
pius die parum offerendum; arripitis fe-
bris temporibus magis pacatis, nimi-
rum, ut eà semper hostâ minus cibi de-
tur, quâ, si per corpus liceret, omnino
nihil daretur.

C A P. VII.

*Genera quædam, itemque formæ
Alimentorum, quæ acutè Fe-
bricitantibus dari possunt.*

QUoniam satis modò supérque de
generali victu febrium continua-
rum dictum est, commodum videatur
in eorum gratiam, qui medendi usum
quærunt, aliquot ciborum, qui dari fe-
bricitantibus utiliter solent, formulas,

*Ptisana
hordeacea
in febribus
eximia fa-
cultates.*

tanquam exempla, proponere. In quo-
rū numero Ptisana hordeacea, atque
ejus cremor facilè primas tenent, ob
eximias facultates morbis conducibiles
acutis, quas *Hippocrates* diligenter in-
tuitus litteris mandavit. Ptisana, in-
quit, frumentaceis eduliis rectè prælata
esse videtur, in hisce acutis morbis, e-
osque qui eam præferunt, laudo. Nam
viscositas ipsius levis, continua, jucun-
da, lubrica, & mediocriter humens, si-
tim minimè infert; &, si quid ablu-
tione indiget, probè abluit; non a-
stringit; non malè turbat; neque in
ventre intumescit, nam inter coquen-
dum, quantum maximè potuit, intumuit.
Quæcunque ad acutorum mor-
borum sanationem Ptisanæ insunt bo-
na, nulli, inquit *Galenus*, alteri inesse
comperies. Primùm enim humectat,
atque refrigerat, ac mediocriter abster-
get, quæ facultates in curatione feбри-
um harum maximè conducunt. Viscida
ea, simulque levis, ac continua est, as-
peritudinis expers, quæ acrium est, &
acido-

acidorum, & astringentium. Magni
 verò est, jucundam Ptisanam, ac gustu
 pergratam sumentibus esse: quoniam
 eò faciliùs, & concoquitur, & per cor-
 pus distribuitur. Quòd si paulò dete-
 riores cibos, vel potus, suaviores ta-
 men, melioribus quidem, at minùs
 gratis, ipse prætulit *Hippocrates*, quid-
 ni Ptisanam summopere probemus, quæ
 suprà quàm, quòd salubris est, suavita-
 tis etiam adepta est prærogativam. Jam
 verò, etsi viscosa esse cernitur, lubri-
 ca tamen est, nequaquam vel hærens
 in itinere, vel obstruens, quod com-
 modum soli Ptisanæ, præ cæteris vis-
 cidis, peculiare est. Id autem vis ejus
 abstergens facit, quæ facilem ubique
 transitum præstat, & primas venas in-
 fartu liberat excrementorum. Quæ fa-
 cultas nostris est apprimè utilis homini-
 bus, ceu aliquo ferè semper cruditatis,
 vel obstructionis vitio, in primâ regio-
 ne corporis, affectis. Atque, hâc de
 causâ, si quid abluì in ventre debet,
 probè Ptisana abluit, nullamque fortita

astrictionem, quæ febricitantibus (nisi propter effulc symptoma vacationis periculum incumbat) inimicissima est. Ad hæc, humectationem quidem habet, at moderatam, quâ sitim læcet, quæque humiditas stomachum, si permulta esset, subverteret, quali certè vitio Ptisana caret. Itaque ne turbare quidem, vel intumescere, dum in ventre concoquitur, potest. Longiore enim supra ignem decoctione, quantum maximè potuit, intumuit.

*Ptisana
prepara-
tio.*

Ptisana sic a multis paratur: Sumunt hordei selectissimi, extimo exuti cortice, quantum videtur satis. Id tantisper cum aquâ coquunt, donec jus pultriciæ tenuis repræsentet speciem. Post hæc in pilâ tundunt, & tenui siccerniculo percolant, additoque zaccharo, hordeaceam componunt, exhibentque Ptisanam. *Galenus* hordeum in aquâ, dum coquitur, quàm plurimum dicit intumescere debere, posteaque lento igne per multum otium in lentorem redigi.

Ptisana

Ptisana autem colata, quam etiam *Ptisana* cremorem vocant, fit, cum tantisper hordeum coquitur, donec huius flavescientem quandam accipiat colorem aqua, hinc ab igne tollitur decoctum, & interpositâ aliquantâ morâ, percolatur, inditoque saccharo, fit forbitio *Ptisanae* colatae, agrisque, cum opus est, datur.

Hordeacea Ptisana impensius alit, quàm ejus cremor; quare hic magis vicem medicamenti, illa magis nutritimenti gerit. Refrigerantiores reddere licet, additis melonum, cucumeris, cucurbitae, ac citruli seminibus.

Cæterum haud raro, propter viciniam imbecillitatem, ad plenioris, quàm hæc ipsa sunt, materiae alimenta transendum est, in septentrionalibus utique populis, qui voracitati, crassaeque materiae cibis infueverunt. Ergo etiam carnes interdum sunt concedendae, sed volatilium, non item quadrupedum, nisi ad hocedum, & ad vitulum pervenire necesse sit. Inter aves acutè febri-

Firmiora quaedam, in virium imbecillitate, alimenterum genera.

tantibus aptas, firmissimæ materiæ sunt capi, hinc gallinæ, mox phasiani, post perdices. Singulasque aves sui sequuntur ordine substantiæque conditione pulli. Perdicum autem pullis succedunt, aviculæ montanæ, atque campestræ, quæ in arboribus, non in aquis degunt, quæque colli, ac rostri sunt, quàm minimè longi. Cocta hæc genera alimentorum cum succo apparantur, fumunturque mali punici, aurantii, citrii, limonii, & hujusmodi. Frequentiùs, ac rectiùs ex his coctis, & suo cum jure contusis ac percolatis nutritoriæ fiunt sorbitiones, hoc modo.

Decoquitur pullus gallinaceus, vel capus tantisper ex aquâ, donec muscoli discedant ab ossibus. Tum capus, pulvisve tunditur, huicque affunditur sæpius paulatim decocti jusculum, pinguedine remotâ, ac sic per incerniculum manibus, aut cochleari, musculos conterendo, fit percolatio, atque tum, adjecto zaccharo, aquæque rosacæ momento, componitur sorbitio, vel,

ut vulgò dicunt, contusum tenuis consistentiæ, vel, crassioris, prout lubitum erit, certam decocti juris partem, dum terendo fit percolatio, affundere. Porro sæpe haud incommodè hujusmodi sorbiunculam, additis quibusdam rebus, alterantem, ac medicinalem reddimus. Id fit, vel unà coctis primis siccis, itemque feminibus frigidis majoribus, ad hæc lactucâ, cichorio, endiniâ, buglossò, hordeo, & hujusmodi. Vel cum post concoctionem, atque percolationem ipsi contusò quidam adduntur refrigerantes succi, ut limoniorum, auran-
 tiorum, citriorum, ipsa item aqua roseacea, vel cardui, uti vocant, benedicti. Hujusmodi certè cibandi genus continuis in febribus semper efficacissimum sensi, cum ad hominis sustentandas vires, tum ad ardores mitigandos.

Cum tanta est inappetentia, ut nihil horum admittat æger, concreti ex decocto jure carniû commemoratarum liquores fiunt, additis fantalis, coralliis,

his, pauculoque vino aquoso, & aquâ
rosaceâ, & zaccharo, & cinnamomi mo-
mento. Grati hi succi palato, cum
feruntur, liquefunt, & sic in ven-
triculum facile, multâque descendunt
juvamentate.

Inter firmioris materiae alimenta pa-
nis bis terve in aquâ lotus, & cum ju-
re pulli, vel capi mistus acutè febrici-
tantibus datur. Sæpe apud hos cum
tenui cervisiâ tritus, panis leniter de-
coquitur, fitque sorbioncula, addito
zaccharo, ac pauculo butyro.

Alia fit nutritoria sorbitio, ex fon-
tis, & succi uvarum immaturarum par-
tibus aequalibus, quibus ovi luteum
commisceatur, hinc simul coquantur, in-
ditoque zaccharo, aëris & sorbendum
dantur.

Amygdalatum, atque herdeatum, u-
ti vocant, sæpe locum in his febribus
habent, maximeque sub noctem, som-
ni quoque causâ conciliandi, qui si mi-
nus commodè venit, femina etiam ad-
dantur lactuca, melonum, cactoneis,

cucur-

zucurbitæ, & albi, cum ita necesse est,
papaveris. Tum quoque coena vicem
lactuca cocta, sumtaque cum aceto,
ac butyro, gerit.

Marcipanes omnes ex confusis vola-
tilium facti carnibus, atque amygdalis,
fugiendi sunt. Nam & nimis crassæ
præbent materiæ alimentum, & diffi-
lem admittunt concoctionem.

C A P. VIII.

De Potionibus acutè Febricitantium.

ÆQUE magna potionum, per fe-
bres continuas, atque ciborum,
habenda cura est. Nam hos ferè ægri
aversantur, ac inviti sumunt, illas toto
expetunt animo. Quæ sanè causa est,
cur liberalior in his, quàm in illis con-
cedendis, Medicus esse debeat. Quod
eò magis fieri potest, quòd ex sum-

*Ægris ma-
gis indul-
gendum
est in po-
tionibus,
quàm in
cibis.*

to cibo semper aliquid ad calores, & ad morbi accedat materiam: ideoque cibum morbus omnis, sui ratione, numquam non recusat. Ex potione autem refrigerante, mitescit ardor febrilis, corrigitur siccitas, materiæque ebullientis refrænatur impetus. Ergo etiam supra hæc commoda, sicuti sani molestius sitim, quàm famem ferunt, ita multò difficiliùs ægri, maximèque acutè febricitantes, quibus cum morbo perit appetentia, crescit sitis: ideoque plùs in potione indulgeri, quàm in cibo potest. Quinetiam faciliùs cibis concoquantur pocula, celerius reficiunt, ac minùs naturam infirmam gravant. Verùm modus adhiberi aliquis debet, ne nimio humore, qui febricitantibus est alienus, eoque præfrigido, cruditas morbi in spatium trahatur, minor materiæ accedat alteratio, separatióque, quam hic impròpriè concoctionem appellamus. Cæterùm primo acutæ febris die nullus humor rectè datur, nisi protinus ita viribus imbecillus homo sit, ut ci-
bus

bus quoque debeat dari. Posterioribus temporibus, cum incendia, sitis, atque ariditates invalescunt, ipsaque virium crescit imbecillitas, plus dare, quod bibatur, licet. Quâ in re falli multos etiam peritos Medicos constat, qui ægro propter ardentissimam acutæ febris exusto flammam, liquorem, quantumvis avidissimè petenti, ac per omnia sacra postulanti denegant. Itaque fit, ut eliquescentis nativus humor dejectionibus, urinisque ubertim efferatur, & arefactis solidis, simulque, superato naturæ calore, homo pereat. Ego verò his ipsis sic affectis frigidissimam potionem dare soleo, utique si materiæ multa accessit concoctio; eâque re, tum siccum ardorem tempero, naturamque reficio, tum materiam morbi, si parata excretioni est, sudationibus, alvo, aut vomitu excutio. Neque verò hîc observandum, quod in febrium intermittentium accessione est; quâ immorante, quantum fieri potest, præcidendus est omnis humor, abstinendique etiam ægri

gri sunt, quanquam vehementer sitiant, ac monendi, ubi febris quieverit, sitim quoque quieturam, longioremque ex potione fore accessionem; ita celerius, ut ille ait, desinere sitire eum, qui non bibit. Extenuatione enim opus est multâ, ut quod, a materiâ antecedente febrium intermittantium admodum impactâ putrefactum, discedere debet, discedat, excludaturque, quam extenuationem multus humor remoratur. In continuis verò febribus, materia in venis continenter manens, gravi incendio, atque assiduo corpus urit, quod nisi, opportunis temporibus, refrigerio poculorum reficitur, periculo sit obnoxium. Ut hoc apprimè verum sit, in intermittentibus febribus, magis causam, hoc est, materiam peccantem spectari oportere; in continuis, magis morbum, calorem scilicet febrilem; in utrisque, neutrum esse negligendum.

*Quanam
potiones,
& quando
febricitan-
tibus da-
ri debe-
ant.*

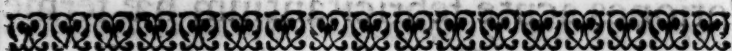
Porro, quod ad opportunitatem dandæ attinet potionis, scire licet, ea huic idonea esse tempora, quæ cibo sunt, si

sine

sine hoc illa interdum dari debet. Sub
somnia humor apprimè est conducibi-
lis. Quietem enim sitis interpellat.
Potiones acutè febricitantium hæ ferme
sunt omnes: Decoctum jus hordei, a-
qua cum zaccharo cocta, ac refrigera-
ta. Zulapium violaceum, tenuissima
cervisia, crudus fons. Eo fonte, non
nisi post concoctionem, & magnâ fe-
mel copiâ, uti licet, veluti suo loco
post docebitur. Aliis, quovis morbi
tempore, est locus. Quæcunque pocu-
la mellita sunt, quia calefaciunt, ac
promptè bilefcunt, inimica sunt. Vi-
num, quoniam calet, semper est fugi-
endum, nisi cum præcipua virium est
imbecillitas, consentiente consuetudine,
simulque admodum appetente homine,
indulgeatur, idque paucum, dilutum,
ac minimè potens. Idem semper tole-
rabilius, sed & interdum necessarium
in declinatione est. Hactenus in ge-
nere dixi, quæ edulia, poculâque his
febris conducant; posthac, quæ cui-

que

que morbi temporis victus ratio sit utilis, proponam.

C A P. IX.

Quæ Victus ratio Principio Febris acutæ conveniens sit.

In principio febris, tenuissimè alendus est ager.

IMbecillæ vires alimentum solæ desiderant : morbus, copia humorum, cruditas, symptomata, respuunt. Ea res superioribus locis satis demonstrata est. Itaque principio febrium continuarum alienus esse cibus videtur, partim, quia corporis ferè adest quædam repletio, quæ detractionem, non adjectionem postulat ; partim, quia febris materia est cruda, in quam satius est naturam agere, quàm in oblatum cibum. Quin etiam eadem natura, isthoc ipso tempore, minùs affligitur, tum, quia a morbo nondum vehementer pulsatur, tum, quia haud plurimùm
ab

ab eo abest robore, quod secundam va-
letudinem nuperrimè tutabatur: quare
non admodum etiam cibo opus habet.
Id profectò sensisse *Celsum* existimo,
cum initia scriberet morborum famem
sitimque desiderare. Ergo etiam, si
primâ septimanâ resolutum iri morbum
verisimile est, nec vires defunt, primis
diebus duobus, continentissimè æger
habendus est, oblatis poculis, aut cer-
tè tenuissimâ sorbitione Ptisanæ cola-
tæ, aut pulli jusculo. Quòd si ad un-
decimum diem febris durabit, primis
diebus itidem duobus, parcendum quo-
què utcumque cibo, ac dein ad præ-
tenue pulli contusum, Ptisanamque hor-
deaceam, quàm minimæ participem
crassitudinis. Vel si decimus quartus
dies excipiet febris finem, ad pulli me-
diocre contusum, totamque Ptisanam
consistentiæ mediocris paulatim est
transeundum; semperque, si supra hæc
tempora, febricitare homo perget, eâ-
dem ciborum, atque durationis morbi
proportionem utendum. Id sic expref-
sit

fit *Hippocrates*. Quibus vigor statim est futurus, tenuiter statim habere oportet; quibus autem posterius, & ipso tempore vigoris, & paulò sub ipsum cibus adimendus, antea verò plenius alendum, ut ægrotus perferre queat. Neque autem (quod fortè quis existimet) nobis refragatur, tenuissimum victum initio febris imperantibus, *Hippocrates*, qui per principia plenius esse alendum præcepit. Nam latè is Auctor principium accipiens, sub ipso habet, includitque incremento. Scilicet nulla, eo in *Aphorismo*, incrementis ægritudinis facta est mentio, sed principium contra statum distinguitur. Id aliàs sæpe usui venit *Hippocrati*, ut secundo libro *Aphorismorum*: Incipientibus, inquit, morbis, si quid movendum videtur, move; vigentibus autem quiescere multò præstat. Et post, Circa initia, & finem morborum remissiora sunt omnia, in vigore, vehementiora. *Galenus* quoque ad *Glaucanem*: In febribus, inquit, continuis, quibus vigor

vigor septimum non excedet diem, viribus firmis, neque ætate repugnante, exquisitus omnino, ac tenuis victus instituendus est. In quibus autem febribus, *septimum* diem status superabit, aut homo imbecillus est, per initia, inquit, liberaliùs, sub ipsum statum parciùs, in ipso tenuissimè alere necesse est. Ipse etiam *Avicennas*, si carere reprehensione volet, omnino sic accipere principium febris debuit, quum ita loquitur: Dignius liberalioris victus tempus est, quo vires non admodum occupantur in materiâ: estque id morbi principium. Et, dignius tenuissimi victus tempus, est status: hîc enim, in evincendâ materiâ quàm maximè natura occupatur. Ergo id modò perpetuum præceptum esto: ut in incremento liberaliùs, ita semper in principio contractiùs alendum esse. Quin etiam vel inedia semper convenire principio videatur, plenitudinis intuitu, ac virium non imbecillium, ni faceret nimis repentina victus in incre-

mento permutatio, cui incremento liberior diæta conducit, ut sic firmatæ vires vigorem, qui abſtinentiam exigit, ſuſtineant. Jam autem, incipiente morbo, famem paſſus homo, ne increſcente, noxam liberalioris menſæ, ſubito arreptæ, incurrat, tum ne ſi hanc noxam effugere ſtudens, increſcentèque morbo tenuiter victitare incipiens, in-tempeſtivè circa ſtatum propter defectas vires, principio quidem febris nequaquam, incremento autem, juſto tenuiùs altas, cibari cogatur: præſtiterit utique protinus, incipiente morbo, contractiùs alere incipere, victumque paulatim ad incrementum pleniorẽ facere; hinc verò rurfus, quò magis ad ſtatum acceditur, minuere, ipſoque in ſtatu, & paulò ante eum penitus ſubtrahere. Scire autem licet, haud ſemper, a primo ſtatim die, cibandum tenuiter ægrotum eſſe, ſed prout febres ſunt, atque corpora, adminiſtrari, ac variare ea res debet. Quæ febris plus virium aufert, in eâ celeriùs cibus dandus eſt, item-

itemque in eo coelo, quod magis corpora resolvit. Maturiùs etiam puero, quàm juveni: æstate, quàm hieme: in summâ, citiùs imbecillo corpori, quàm solido, firmoque dari debet. Atque hic finis, modusque esto de victu dicendi, qui primùm in genere febrium acutarum, ac dein, qui in earum principio locum habet: proximumque adèd nunc est, de concoctione dicere materiæ, quæ febrem facit.

CAP. X.

Quomodo Materia Febrium Continuarum concoquenda sit.

DUplex est concoctionis apud Medicos acceptio. Prima eorum est, quæ facultate partium solidarum, atque caloris naturalis alterantur, & in idoneum vertuntur corporis alimentum. Eam concoctionem solus admittet sanguis,

Concoctionis significationes diverse: & de quâ hic agitur.

guis, qui nos alit, & quicquid aptum est, ut in sanguinem verti possit. Alterum concoctionis genus, quod improprium est, atque universalius, in humoribus versatur præter naturam affectis, ac morbosis, quum hi caloris innati viribus ita alterantur, vincunturque, ut (maligni cum sint, neque ullo modo salutare fieri queant) mox a benignis separentur, ac vacuationi reddantur opportuni. Estque profectò ea concoctio nihil aliud, quàm materiæ febrilis præparatoria ad commodam purgationem alteratio; scilicet, cum natura, uti *Galenus* dicit, causis morborum fortior facta fuerit, eviceritque eas suo robore. Itaque ab eâ quoquè concoctione, quodammodo ad primum genus referendâ, differt, quæ in materiâ fit haud prorsus inutili, sed in vitiosâ, ac semicorruptâ, quæ postquam commodè fuerit correctâ, intus manet, estque corpori, multâ sui parte, non inutilis. Quamquam in eo hæc a primo concoctionis diffidet genere, quòd non in benigno

nigro penitus humore fiat, naturæque familiari, ac pergrato; dein quòd nulla hìc, aut saltem modica fiat substantiæ immutatio. Est enim interdum incipiens quædam corruptio, atque mutatio humorum haud insignis, quæ correctionem accipit, ac pristinæ naturæ benignitatem. Quod etiam *Galenus* vini exemplo declarat. Id enim si subacidum redditum est, redire ad naturam potest, sin prorsus acerum sit, non potest. In hâc verò concoctione, *Galenus* temperamentum fieri debere humorum, quod ἐπιμεγμις vocatur, præcipit, oblato uberiore alimento, sic ut nova materia misceatur corruptæ. Cibus contrà averfatur is humor, qui penitus est corruptus (nam impura corpora quantò magis ales, tantò magis lædes) ac præparari ad commodam purgationem debet: estque ea, quàm secundo loco proposuimus, concoctio.

Præparatoriam autem alterationem istam in humore crasso, vel tenaci apud omnes in confesso est incidendo, De modo
conco-
quenda bi-
lis diversa
opiniones.

atque abstergendo perfici. At in bile flavâ major dubitatio, majorque curantium dissensio est. Alii hanc extenuantibus, iisdemque acribus incidendum censent, serapiumque exhibent acetosum compositum, *Galenum*, uti videtur, secuti: qui primo libro *Aphorismorum*, origano, tragorigano, atque hyssopo aquæ mulsæ incoctis, priusquam materiam acutorum purget morborum, utitur. Sunt qui contrariam sequantur viam, incrassandam esse bilem professi, quóque minùs diffluet, inductâ spissitudine, cogendam. Quidam neutrum accipiunt istorum, ac bilem, utpote per se tenuem, ita uti est, sine ullâ præparatione, purgationibus opportunam esse contendunt. Adeò variè, hucusque de re tanti momenti inter eruditos, in certo ægrotantium discrimine, certatur.

*Authoris
in hac re
sententia.*

Quid verò ego hìc sentiam, proponam; ac post opiniones aliorum refellam. Quoniam cujusque humoris morborum concoctio, uti proposui, nihil aliud

liud est, quàm quædam præparatio ad commodam, atque tutam purgationem, latè atque universaliùs accepto concoctionis significato, videndum utique est, quidnam id sit, quod, in quâque materiâ, hanc vacuationem vel remoretur, vel faciat periculofam. Id verò tollere studere, concoctionem juvare, atque promovere est. In melancholico itaque humore, crassities, in pituitoso lentor, in bilioso neutrum admodum horum, sed quidam ardoris fervor, dum febris ex eo est assidua, faciunt, quò hîc minùs tutò, illic minùs commodè purgatio instituatur. Ergo crassum humorem extenuare, lentum tergere, utrumque incidere, ne tentati medicamentis impingant, minimèque sequantur, oportet; ipsius autem biliosi humoris incendium atque furorem refrigerio temperare, ne si sine hoc purgetur, internis visceribus exitialem noxam inferat. Ad hunc modum præparatis humoribus natura faciliùs dominatur, alterando eos, & vincendo, & sepa-

separando, & ad utilem instituendo inanitionem. Cum itaque per febres tertianas continuas, adeoque per arduas flava bilis in grandioribus venis, ac cordi propinquis computrescit, magnisque peruritur ardoribus, nemo profecto hanc ita flammeam unquam tutò movit, quin periculum proclive attulerit nascituræ in viscere præcipuo inflammationis, aut torminum (quæ *Græci δυσεντερίαι* vocant) aut insanix. Scilicet concitatur humor immaturus, minimèque totus sequitur, quoniam nec dum separatus, aptatusque ad vacuationem est. Siquidem incendio atque fervoris impetu etiamnum indomitus, ac naturæ rebellis est. Hujusmodi permotus incommodis *Hippocrates*, simulque purgantium calore medicamentorum in morbis dixit acutis (quorum ferè materiam flava exhibet bilis) & in principiis rarè purgare licere. Ergo etiam nos rectissime priùs biliosum humorem quàm ducimus, ita quibusdam frigidis materiis temperamus, ut, qui primùm calore

lore fervens corpus turbabat, refrigerio
mitescens, ac velut edomitus, naturæ
manus det, ut sic tutò, sine febris in-
cremento, sine metu inflammationis,
expurgetur. Sed ne commodum sub-
inde amittamus extenuationis, quæ cer-
tè, cum ad faciliorem purgationem,
tùm ad meatuum, quibus humor duce-
tur, apertionem est utilis, rectè eas ad-
hibemus materias, quæ simul refrige-
rent, simul extenuationem, levemque
præstent absterfionem astrictione caren-
tem. Id quod ab ipso quoque præ-
ceptum video *Avicennâ*. Cum in his,
inquit, febribus refrigeras, ne id per
eas res agas, in quibus astrictio inest,
atque siccitas, unde prohiberi materiæ
resolutionem contingit. Utiliter ita-
que nobis fumuntur radices boraginis,
buglossi, cichorii, endiviæ, itemque bor-
deum, ac semina refrigerantia, quæ di-
cunt majora & minora: quæ omnia,
pro partium varietate, non unis præ-
dita viribus, cum refrigeratione abster-
gunt, modicèque attenuant. Incoquun-
tur

tur hæc aquæ, póstque decocti jusculo adduntur ferapia, ex endivia, ex cichorio, e succo citreorum, vel limoniorum; ipsumque ante omnia ferapium acetosum: ex quibus conficiuntur quæ vocant *Græci ἀποζέματα*, id est, decocta, ægrisque *his* per diem bibenda dantur. Miscentur etiam utiliter cum ferapiis, loco decoctorum, stillatitii ex iisdem simplicibus liquores, fiuntque, uti vocant, Zulapia. Verùm meminisse convenit, decoctis plùs inesse facultatis, præsertim abstergentis, distillatis autem aquis unicam obtrigisse refrigerandi vim, abstergendi nullam, aut certè perexiguam. Ex his, quæ comprehensa sunt, omnibus pocula fiunt limpida, quæ promptè in venas proficiscuntur, exæstuantemque ibi bilem refrigerio temperant, & ne quid ea nimii crassamenti (quod & ad separationem sui, & ad purgationem inutile est) vel horum usu frigidorum, vel suâ ipsius tollione contrahat, extenuatione, tersioneque præcavent.

Quò

Quò magis ab *Arabe* deficio *Avicenna*, qui crudum fontem sufficere ad bilem concoquendam censet, quique parum intelligit, refrigerare quidem aliquam posse, extenuare autem humorem, aut meatus, quibus is effertur, tergere, ac patefacere non posse. Quin etiam hæret ea ipsa diu in ventriculo, ut affirmat *Hippocrates*, neque urinas, neque difflationem, quæ per cutim fit, promovet; ad hæc in calidis corporibus bilefcit, ac sitim movet. Sed & ipse sese contradictione confundit *Avicennas*, qui aliàs rectiùs dixit, metum esse in aquâ frigidâ, ne inferat obstructionem meatuum. Neque verò nobis refragatur *Galenus*, cum duo esse ait continuæ febris præcipua remedia: Sanguinis missionem, & frigidæ poculum. Eo enim loco frigidam is auctor imperat, sub ipsam morbi judicationem, concoctâ jam tum febris materiâ: eamque vult non nisi semel magnis haustibus esse bibendam: unde mox pulso foras calore febrili, effusissimus insequitur sudor,

Resellitur Avicennas, qui Aquâ frigidâ bilem concoqui vult.

dor, vomitióve, vel alvi fluxio biliosa, ipséque his intervenientibus protinus resolvitur morbus. At verò *Avicennas* toto morbi decursu crudum præscribit fontem, non causâ promovendæ judicationis, sed materiam febris concoquendi; id quod magno fieri errore demonstratum est.

Refelluntur alii, qui idem calidis materiis moliuntur.

Nunc iis respondendum, qui contrariam viam secuti, hyssopo, origano, similibusque rebus concoquere bilem student. Hi autem ideo falluntur, quòd humorem & naturâ, & putrefactione calidum, materiis calidis extorreat, quémque fructum, extenuatâ affectant bile, cum, nimis eâ exardescente, corrumpant. Itaque hinc febres ingravescunt, vigiliæque, & dolores, & siccitates, & inquietudines, cæteraque symptomata comitantur graviora, ex quibus & ipsa quoquè ægroti vis consumitur, principiâque maximorum dantur periculorum. Nec dubium esse videtur, multos ita curatos, vel contracto marcore, vel, gravi ortâ insaniâ, fuisse

fuisse periclitatos. Cùm verò mulsâ, cui incoctum sit hyssopum, *Galenus* priùs utitur, quàm bilem purget, non tam humoris id causâ facit, quàm meatum, quibus is ipse educetur, obstructorum.

Paulò similior veri, non tamen re-
cta eorum est sententia, qui bili, quò
commodiùs purgetur, crassamentum
adjiciunt. Hos certè sputi per tussim
expectoratio in errorem conje-
cit. Scilicet hìc, si nimium est re-
nuis humor, spiritu elidi, quia diffluit,
non potest; quare ut gravem tussim,
ita & penitus siccam facit. Rectaque
curatio est, humorem frigidis lentisque
delinctibus ita inspissasse, ut ab aëre,
extra pectus erumpente, intercipi, com-
modèque efferri possit. Id adeò ex-
emplum, ut in sputo responder excre-
ando, ita venarum purgandis humori-
bus accommodari nullo modo potest.
Neque enim aëre hi incitati a naturâ
vacuantur, sed occultâ medicamanti
tractrice

*Itemque
alii, qui
bilem ut
purgetur
incrassant.*

tractrice potentiâ; eâque in re tantò quidque facilius sequi par est, quantò tenuius, & ad sequelam magis opportunum est. Quòd autem tenuia commodiùs, atque faciliùs attrahantur crassis, non solùm quotidiana rerum docet experientia, sed ex ipsis etiam colligitur medicamentis: quæ mitiora esse debent, cum bilis purganda est; effrænata, cum pituita, vel bilis atra. Ex quibus licet colligere omnibus, frustrabilis concoctionem usu inspissantium quæri.

lique demum, qui ad bilem purgandam nullâ opus esse concoctione dicunt.

Superfunt modò hi, qui nullâ opus esse concoctione hâc universali sumptâ, ad purgandum bilem contendunt, utpote naturâ suâ, novæque putredinis ardore fluxibilem. Illi fanè *bis* aberrare videntur; primùm, quod humorem incendio fervidissimum furere sinunt, nullo frigidorum usu temperantes; dein, quod extenuationem humoris contemnant, quam semper utilem esse professus sum ad commodiorem purgationem.

tionem. Atque hic finis esto eorum
auxiliorum, quæ principio febris ac-
commodantur. Adeóque tempestivum
est, ad ipsam progredi incrementum,
quæque fieri in eo debent singula, pro-
ponere.

K

D E

DE CURANDIS

FEBRIBUS CONTINUIS,

SECTIO SECUNDA,

Quæ earum continet Incrementum.

CAP. I.

De Materiæ Purgatione.

Oncocta febris acutæ materia, nisi si sponte naturæ abunde pellitur, purgari debet. Verùm, quâ id fieri moderatione, aut quibus temporibus debeat, non fat bene inter Professores Artis convenit.

nit. Scribit *Hippocrates* purgantium medicamentorum potiones, in morbis acutis, raras esse oportere. Quò magis falluntur, qui in his febribus, penitus (ut si quid aliud) acutis, vix unum intermittunt diem, quo non ægrum medicamentis, vel per os sumptis, vel alvo injectis, sollicitent; quæ res, ut hodie inter triviales illos, naturæ motuum ignaros, est usitatissima, ita maxima secum pericula trahit. Siquidem vires exhaurit, corpus assiduis afflictum ardoribus labefactat, materiam morbi neque concoctam, neque separatam la-cessit, ejusque maturationem (quæ certè quiete gaudet) impedit, omne denique naturæ institutum, in propulsando morbo, subvertit. Atque hinc sequuntur, cruditates, dolores, sitis, inquietudines, vigiliæ, deliria, distentiones nervorum, singultus, similiæque periculorum plena symptomata. Per febres, inquit *Celsus*, medicamentorum dari potiones, & alvus duci, non nisi rarò, debent. Et id non ideo tamen agen-

*Notantur
isti, qui
multâ
purgatione
in febribus
utuntur.*

dum, ut ægri vires convellantur, existimat: quoniam ex imbecillitate summum periculum est. Quare meritò sunt inculcandi, qui hìc ita licenter intemperatis vacuationibus in salutem ægrotantium grassantur. Scilicet in eà febre, quæ nono die desitura esset, secundo die, ventrem cassiâ, fortè etiam concitatiùs, movisse, eoque vix dum quiescente, sanguinis libram, aut eo amplius misisse, tertio, injecisse clysterem, quarto, perpurgâsse, quinto, vel sexto, crescente febricitatione, iterum secuisse venam, octavo, rursus purgâsse, quid hercle aliud est, quàm hominem per assiduos acutæ febris ignes fatiscentem perdere. Nimirum haud rarò usu venit, ut post hanc excarnificandi libidinem, victis naturæ viribus morbus dominetur, ortoque continuato delirio, & post hoc sopore, simulque difficillimo spiritu, hominem, ante diem *decimum quartum*, tollat.

Æquè

Æquè etiam turpiter a multis, in purgandi tempore, delinquitur. Alii enim præparationem bilis omnem rejiciunt, primis temporibus purgantes. Notantur alii, qui in purgationis tempore delinquant.

Alii autem, qui nimirum concoctiones curant, & cruditatem maximè horrent, ipsum arripiunt morbi statum, paucissimi declinationem expectant. Omnes profectò in errore versantur. Primi enim præter naturæ faciunt institutum, quæ nunquam rectè humores (cum quidem non turgent) nisi concoxerit, pellit. Id quod studiosè ab *Hippocrate* video fuisse observatum, qui concocta duci medicamentis, non cruda oportere scripsit. Quoniam autem cruditas principia definit morborum, constat profectò nunquam sub his tutò dari medicamentum posse. Nec refragatur *Aphorismus*, qui sic habet: Per principia morborum, si quid movendum videtur, move. Nempe, latè hic accepto principio, ipsum etiam includitur incrementum. Id adedò apparet ex eo, quòd a principio protinus sta-

tum proponat : In statu, inquiens, quietem habere præstat. Propiores verò sunt, qui per vigorem continuæ febris purgant, absolutis nimirum jam tum concoctionibus. Cæterum in eo falluntur, quòd parum curent symptomata, quæ eo sunt tempore gravissima, quæque quietem, Auctore *Hippocrate*, postulant, nullumque medicamenti insigniorem motum ferunt. Prorsus ineptiunt, qui priùs declinationem febris universalem, quàm purgent, expectant. Nam gravem morbum in vitam hominis, necessario suspenso præsidio, sævire permittunt, eoque tempore medicinam adhibent, quod, si verum habet morbi decrementum, semper, ut testatur *Galenus*, periculo caret, quòdque corpus materiâ morbi tantum non omni exoneratum exhibet.

De idoneo
purgandi
tempore in
diversis fe-
bribus.

Verum, ut hanc rem expediam omnem, dicam id, quod in totum sentio de purgandi temporibus, quòdque a nemine (utì equidem puto) sat plenè annotatum fuit, multorumque ingenia accerrimis

cerrimis altercationibus inutiliter fatigavit. Per febres omnes natura corruptum humorem spatio superare, atque concoquere indefinenter nititur, in idque opus calorem expedit naturalem, qui in materiam incumbens, alterat eam, subigit, sequestrat, & excretioni opportunam facit. Ea excretio non antè incidit, quàm illud operis prioris sit penitus absolutum, quod concoctionis nomine comprehendimus. Id verò tempus, quo ea fit excretio, status ægritudinis appellatur. Jam autem, si Medicus naturæ, ut ille ait, minister est, ejusque per omnia insistere vestigiis (modò commodis ea ductibus moveat) debet, videtur profectò, non nisi vigentibus morbis, tutò purgare licere. Estque illud reverà præceptum stabile, atque inconcussum, nisi aliud quid incidat, quod, causâ securitatis, mutare hanc purgandi legem universalem cogat, ut in febribus contingit (quas modò versamus) continuis, per quarum statum, impetus symptomatum

purgandi locum tollit. De hisce nempe febribus acutis suum istum *Hippocrates Aphorismum* expressit. Per principia morborum, si quid movendum videtur, move: vigentibus autem quiescere multò præstat. Febribus intermittentibus ad vigorem jam provectis suum, tutò licet, quo die intermissio est, concoctum humorem medicamento tollere, naturâ jam tum nullis impeditâ symptomatis. In his etenim febribus, quia certus circuitus, & finis integer, & liberaliter quieta intervalla sunt, perpetuum esse præceptum temporis potest. At in continuarum statu, vigiliæ, deliria, ardores, fites, inquietudines faciunt, quò minùs liceat his ærumnis afflictam, ac pæne succumbentem naturam medicationum irritamentis laceßere. Ergo fugere ista tempora, atque purgatione antevertere convenit, & in ipsius incrementi provectiore parte medicamentum dare. Id enim tum neque materia morbi dehortatur, quæ plurimâ parte maturuit, neque

que symptomata impediunt, quæ nondum sunt maxima. Scilicet quæ juxta jecur, eique assistentes venas biliosa, utcumque extenuata, coctaque sunt, ducta alvo subtrahuntur, reliquis intra remotiora contentis vasa, ac fortè nondum prorsus coctis, ipsi relictis naturæ, per proximam semel vacuandis judicationem. Commodèque *Celsus* dixit, minui tantum materiam superantem oportere, quæ naturaliter digeritur, ubi nihil novi accedit. Id quoque sapuisse *Avicennas* videtur, cum sic scribit: Scito minùs noxæ fore, cum residuum materiæ, quam necesse est evacuare, dimittitur, quàm cum exquisitissimè vacuatur, eoque pervenitur, ut vires periclitentur. Nam sæpissime natura hoc resolvit residuum.

Ergo etiam (me judice) ante omnia mite esse decet, quod per acutas febres datur, medicamentum, ut sunt myrobalana, & rhabarbarum, &, inter composita, electarium ex prunis solutivum, itemque e succo rosarum, & e psyllio, ejusque

*Mitia
purgan-
tium me-
dicamen-
torum ge-
nera febr-
ibus conve-
niunt.*

ejusque generis aliis, quæ cum fero lactis, vel oxyphœnici decocto miscentur, additâque cassiâ, vel mannâ, vel electario lenitivo, tum etiam feraspio ex multis confecto rosæ macerationibus, ad formam mista potionis dantur. Rhabarbarum autem, itemque myrobalana rectius macerantur, quàm trita sumuntur. Sunt autem causæ, uti videtur, duæ, cur non liceat, acutâ in feбри, effrænatoribus medicamentis uti: primùm, quòd hæc ista caleant, vel certè calorem corpore vehementer permoto excitent, ac, consumptis vitæ spiritibus, vires supra modum extenuent: secundò, quòd morbi incremento (in quo certè per has febres purgandum esse præcepi) ea sint inidonea medicamenta, quæ materiam morbi ex toto corpore radicitus extrahunt. Semicruda etenim ea ductum medicamenti non sine summâ sequitur naturæ molestiâ, ac febrilium ardorum incremento. Quinetiam violentiore medicinâ interruptur materiæ instituta concoctio,

con-

confusis, qui jam vinci, atque separari a benigno sanguine coeperant, humoribus. Id, puto, cogitavit *Avicennas*, cum scriberet evacuationem maturitati officere, misceréque cum benigno malignum, quoniam hoc ipsum concoctionis cassum moveretur. Adeò verò apparet, non nisi lenibus medicamentis in hoc morbo locum esse posse, quorum vi non omne perpurgetur corpus, sed prima ejus regio, itemque secundæ ea pars, quæ jecoris convexa, venamque Cavam, atque illi comitem arteriam majorem continet, biliosâ colluvie exoneretur; idque non nisi in ipso fieri debere postremo incremento, cum tolerabilia utcunque sunt symptomata, & quæ lædere videtur, materia, tantum non omni parte, concocta.

Atque hæc quidem purgandi tempora *Ubi efferves-
certa sunt, nisi materia protinus turge-
re coeperit, id est, effervesce, ac de-
loco in locum mobilis rapi. Tum enim
quàm primùm humor, quamvis non-
dum coctus, Auctore Hippocrate, au-
ferri*

ferri purgatione debet : idque, ne vel in partem delatus principem, lethalem ibi excitet inflammationem, vel repente, si venenatus est, naturæ calorem opprimens, occîdat. Illud quoquè scire licet, interdum, & declinante febre, iterari purgationem posse, cum per imperfectam judicationem natura majorem quidem materiæ partem exclusit, reliquam verò excludere potis non fuit, quæ ipsa jam tum (ne pòst iterum morbum faciat) rectè medicamento ducitur. Nam quæ post judicationes (ut diligenter observat *Hippocrates*) relinquuntur in morbis, recidivas facere consueverunt. Adeò verò demiror inconsulta complurium judicia Medicorum, ex quibus cum multi, incipiente morbo, purgent, haud pauci etiam consistente, nonnulli quoquè declinante, paucissimi tamen sint, qui incrementi provectiorem partem arripiant. Quasi, certè, datâ operâ, id tempus præterierint, quod ad hanc curationem in acutis febribus est aptissimum.

Porro,

Porrò non loquor hæcenus id medi- Leniti-
 camenti genus, quod passim lenitivum vum, quo-
 appellant, sine vi, ullâve corporis tur- vis tem-
 bâ, fordes intestinorum expurgans. Id pore, po-
 enim quibusvis utile est, cum alvus pa- test esse
 rum respondet, morbi temporibus. Da- utile, si
 tur autem modò per os, modò alvo in- moderatè
 jicitur. Simplicissimum ejus generis pro- adhibe-
 pinavit *Avicennas*, ex aquâ hordeaceâ, tur; ma-
 & serapio acetoso. Alii ex cassiâ pa- ximèque
 rant, vel mannâ, vel diacatholico, vel alvo inje-
 electario, uti vocant, lenitivo, vel di- ctum.
 apruno simplici, cum decocto hordei,
 aut prunorum, aut oxyphoenici. Cly-
 ster paratur ex malvæ, lactucæ, viola-
 rum, mercurialis, & hordei decocto,
 adjectâ cassiâ, oleoque violaceo. Haud
 leve commodum acutè febricitantibus
 ex hujusmodi accedit alvi ductionibus.
 Nam siccum oletum vacuatur, putredi-
 ne offendens suâ, ardor febrilis mite-
 scit, corruptæque bilis colluvies, quæ
 juxtâ est, eluitur. Verùm mitia planè
 hæc esse debent, sic ut alvum semel,
 aut, ad summum bis, non ampliùs, si
 fieri

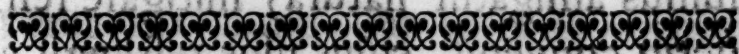
fieri potest, moveant. Inutilia penitus sunt, ubi in tantam evadunt dejectionis frequentiam, ut corpus turbeant, naturæque munus, in concoquendâ materiâ, remorentur. Quem errorem indies a multis committi video, qui nulum operæ pretium fecisse se putant, nisi crebris illis dejectionibus, vel quotidie repetitis, ventrem acutè febricitantium sollicitaverint; quâ in re ideo periculum vertitur, quòd virium inde contrahatur ingens imbecillitas, quæ ut semper aliàs, ita, in hisce continuatis febribus, maximè reformidanda est.

*Quanam
dies, atque
hora dan-
do Medi-
camento
sit oppor-
tunum.*

Proximum nunc est, diem, horamque definire, quâ utiliter dari medicamentum possit. In quâ re, haud levis observatio est. Nam cum, in his malis, assidua sit febricitatio, neque antè ad integritatem (*ἀπυρεξίαν* *Græci* dicunt) perveniatur, quàm per judicationem semel resolvatur morbus: quæri non sine causâ potest, quæ diei tempora opportunissima medicinæ sint. Ergo genera febrium intueri oportet continuarum,

tinuarum, sintne hæ, vel quotidianæ, vel tertianæ, vel quartanæ, an demum continentes, seu sanguineæ; idque ideo videndum est, ut eâ semper die, eâque horâ, medicamentum detur, quâ maximè sese febres remittunt, quâque corpus tam integrum est, quàm maximè esse, in eo genere valetudinis, solet. In impetu enim febricitationis, quod datum est medicamen, corpus turbat, vires frangit, alvoque subinde, uti *Celsus* scribit, continetur, ac regestum in caput multò gravius periculum efficit. Jam itaque, si quotidiana urget continua, quæ certè brevissimo remittit tempore, præstare judicamus, principia medicinæ a mitescente febre excipi, quàm ab invalescente. Quòd si tertiana est continua, quæ altero die lenior est, altero gravior, dandum medicamentum post graviolem est. Semper autem graviolem febricitationem exhibent hi dies, qui judicandi vim habent (*μελινές Græci* vocant.) Itaque tum maximè temperandum quoquè a medi-

medicamento est. In continuâ etiam quartanâ, duo medii dies purgationibus sunt aptiores. Porro, si sic movetur perpetuò continens febris, ut maneat prorsus æqualis, aut si majore usque impetu, sine ullâ inclinatione crescit, aut paulatim decrescendo vim amittit suam (primam *Græci* ὁμότονον, alteram ἐπακμασικὸν, tertiam ὀδγκμασικὸν appellaverunt) arripiendum id fuerit diei tempus, quod naturâ suâ levissimum est. Tale matutinum esse constat, ipso jam micante diluculo. Quòd si idipsum, alicujus interventu rei novæ, aut morbi vitio, gravius est, post mediam noctem utiliter medicamentum datur. Meridies, ipsèque vesper (quantùm in se est) nequaquam purgationibus sunt opportuna. Adeò ex his apparet comprehensis omnibus, temporis præceptum, quod intermittendum non est, minimè perpetuum, in rebus multùm differentibus, esse posse.

CAP. II.

*Quid a Purgatione agendum, &
quomodo fervor acutæ Febris
semperandus sit.*

Ductâ jam sat abundè alvo, dejectioneque conquiescente, multijusculum pulli, aut repidum hordei decoctum, addito zaccharo, ægrotis propinant, ut scilicet intestina, transfluxibilis siccata, humectentur, simulque tenuiores medicamenti partes, si quæ fortè ductibus inhæserè communibus, solvantur. Eargrès quamquam magis necessaria violentioribus est medicinis, tamen hic quoque minimè contemni debet, humectationis potiùs gratiâ, quam si sumptum medicamenti, quod, in acutâ febre leve esse debere ostendit. Insequentibus hinc diebus, donec morbus

Post purgationem corpus refrigerandum est.

L

con-

consistat, ardores imprimis febriles (quò minùs affligatur natura) mitigare refrigerio convenit, cujus usus refrigerii ab iis petetur materiis, quæ vel foris incidunt, ut aër, & quæ extrinsecus corpori applicantur, vel intrò per os sumuntur, ut cibi, atque potus, tum alentes, tum medicinales.

Aër.

Aër itaque, si vel temperatus est, vel calens, refrigerandus est, humi delecto quàm maximo conclavi, quod non modò situ, ac mediocri perflatione aura sit frigidum, sed & arte reddatur nostrâ frigidius, pavimento aquâ, cui mistum sit acetum, asperso, ac vitium capreolis, salicisque frondibus instrato. Manibus etiam tractari febricitantium, & vitem, & salicem, conducit. Turba item hominum ingredi prohibenda est. Ea enim domum quoquè calefacit. Nonnulli, *Galenum* secuti, aquam frigidam de vasis in vasa transfundunt, quæ res ad somnum etiam conciliandum facit. Porro ita refrigeratus aër, ut intrò spiretur, non ut in corpus incidat, quæ.

quæritur. Inspiratus enim cordis temperat incendium: at foris in corporis incumbens habitum, meatus claudit, parumque diffilari materiæ febrilis per transpirationem finit. Cutem enim densando ipse sibi viam, quò minùs ad viscera penetret, præcludit. Itaque hìc semper vitandus aër est frigidissimus, ut qui plus constipatione offendant cutis (nisi diligenter homo operimentis integatur) quàm cordis proffit refrigeratione.

Post aërem arte castigatum, quædam *Epithematis* etiam foris imponuntur (*ἐπιθέματα Græci* dicunt) cordi potissimùm, præcordiis, atque jecinori, ubi plurimùm scilicet fervoris subesse deprehendetur. Accipiuntur liquores stillatitii, rosæ, & buglossi, & cardui benedicti, his acetum additur rosaceum, itemque pulveratum fantalum, corallium, margaritæ, & quod ex his componitur margaritis electarium frigidum, ad hæc momentum spodiæ, ac boli Armenii: fitque mistis omnibus Epithema, quo pannus madefa-

ctus, atque imbutus, modicèque expressus admovetur. Subtrepidum id medicamentum esse decet, ne subito frigore meatus claudat, coactoque, atque in corpus retruso febris calore, partium incendia internarum adaugeat. Utile etiam est, post Epithemata, *Galen*i ceratum humidum, quod decimo libro *Methodi medendi* proponitur: fitque ex ceræ albæ lotæ parte unâ, rosacei ex oleo immaturo citra salem confecti partibus tribus, aut quatuor: utrumque hoc mistum duplici in vase liquatur, factoque humido cerato, ac post refrigerato, miscetur paulatim in mortario tantum aquæ, quantum in se, dum cum eâ emollitur, accipere possit. Ad di etiam momentum tenuis, atque clari aceti potest. Aquam autem frigidissimam esse oportet, & ceratum quam maximè antè refrigeratum, quod fiet, cum vas, in quo illud inest, in fontem gelidissimum demittitur.

Quando,
& in quibus
refrigeratio
non satis
tuta est.

Scire autem licet, tutius semper refrigerationis quæri beneficium intro sum-

pris

ptis materiis, quàm foris admotis, maximè, cum plenum corpus nondum vel misso sanguine, vel purgatione fuit exinanitum. Facile enim hęc materia, usu foris refrigerantium, in viscera, magno periculo, impellitur, cohibitæque transpiratione, occasio maximæ putredini, maximisque febricitationibus datur. Itaque tutius semper hęc ipsa loca, post corporis vacuationem, posteriore incrementi parte, admoventur, cum gravius subest incendium, & bona materiæ pars exhausta est. Præcipuus his ipsis est locus, cum maximis, ac periculum minantibus ardoribus homo perurit, qui ardores sat commodè, per ea, quæ intrò sumuntur, extinguere nequeant, vel quia stomachus hęc ipsa respuit, vel quia ægri sumere detestant. Eadem in corpore admodum extenuato, quoniam viscera promptè frigido offenduntur, inutilia sunt. Æquè etiam nocent, ubi commodus aliquis emergere sudor incipit, maximè, que per statum iudicatorius, qui febrem

esset finiturus. Hic enim usu foris refrigerantium impeditur.

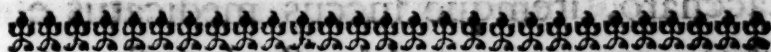
Cibi, ac pocula optimè refrigerant.

Utilis apprimè refrigeratio est, quæ cibis, ac poculis quæritur refrigerantibus, quorum materiam superioribus locis proposuimus. Maximè etiam portiones valent medicinales, quæ Zulapia vocantur, ad mitigandam febris acutæ flammam. Accipiuntur stillatitii liquores, omnium intybi generum, buglossi, violarum, carduique, uti nominant, benedicti: his additur oxyzacharum, vel serapium acetosum, vel violaceum, vel ex intybo factum, fiuntque portiones refrigeratoriæ clarissimæ, gustui, atque aspectui ægrotantium gratæ.

Nimia cavenda est refrigeratio.

At meminisse convenit, moderationem his aliquam esse oportere, ne nimia refrigeratione vel stomachum offendamus, vel materiæ remoremur concoctionem, secretionem, atque resolutionem. Proclivius nimiae frigiditatis periculum est in corporibus naturâ frigidis, in stomacho infirmo, in senè, in hieme,

hieme, & in coelo frigido. Vidi equidem nostratum complures ita Zulapiis istis assidue fartos, atque saginatos, remeritate Medicorum, alios difficillimo fuisse affectos singultu, alios, post curatam febrim, hydrope consumptos, omnes certè longà febricitatione, atque difficili fuisse impeditos.

CAP. III.

Quomodo gravioribus Symptomatis acutæ Febris occurrendum sit.

QUoniam naturæ viſ maximè symptomatis sollicitatur, & in hujus imbecillitate summum periculum est, non sine causâ infringere, atque coercere istorum impetum symptomatum, quantum fieri licet, convenit. Ea autem ferè hæc sunt. Sitis, linguæ asperitas, tussis, singultus, appetitus ca-

ninus, capitis dolor, vigilia, delirium, sopor, animi deliquium, vacuatio alia qua præter modum, præterque tempus effusa.

Sitis remedium.

Sitis pellitur usu refrigerantium, atque humectantium, quæ superius proposui. Singulare est Zulapium, ac zacccharum violaceum. Conferunt etiam succi pomi limonii, & aurantii, addito zacccharo, itemque succus medicatus e ribes, ex oxyacanthâ, & hujusmodi. Siccata etiam pruna, fonte perfusa, ac macerata, juvant. Illud verò semper servandum, ut ne potitet æger, neve nimium siti crucietur. Quâ in re, a multis delinqui video, quorum alii indulgenter ægros habent, biberèque ad voluptatem, quantum lubet, sinunt, alii durissimi tortoris vicem exhibent, ne guttulam quidem humoris, tum, cum is necessarius est, concedentes. Prior error ægrotationem longiorem facit, alter ardoris affert incrementa, & corporis liquefactiones, ac vitæ summa pericula.

Porro

Porro si, cum bibere inutile est, fau- ^{Faucium,}
ces admodum inaruerunt, ^{linguaeque} illi humore ^{affectuum.}
possunt. Commodèque *Erasistratum*
dixisse *Celsus* refert, saepe inferiore
parte humorem non requirentè, os &
fauces requirere. Sicca lingua prunis
corrigitur, aqua maceratis, atque in oil
re retentis. Confert os eluere aqua
per se, vel cum hordeo cocta. Si vis-
cido humore lingua, tanquam limo or-
nata, asperatur, aquae hordeaceae un-
ciae quatuor miscentur uniae aceti
mulsi, & sic os colluitur, post linteoides,
vel spongia, quae hunc liquorem acce-
perunt, lingua repurgatur. Quod si
scabrities multaeam occupat, deterge-
re primum penicillo oportet, de aqua
calida, ac inde in psyllii mucagine un-
gere.

Porro tussis interdum sicca per acu- ^{Tussis.}
tas febres incidit, arefactis minime pul-
monibus. Eam humectantibus, ac re-
frigerantibus licet corrigere, ut Zulapio
violaceo, electario diatragacanthi frigidi,
aqua hordeacea, cui mistum sit zaccha-
rum

rum, catapotiiis bechicis ore retentis, & hujusmodi. Utile etiam est, pectus foris perungere oleo violaceo, adipéque gallinæ, cum albâ cerâ mistis.

Singultus.

Singultus autem modò summam sequitur corporis, maximéque ventriculi (cujus is est affectus) siccationem, ab urentissimâ contractam febri, qui certè lethalis est, & extra omnem posita medicinæ opem, modò ab humore fiat acri, quo ventriculus est imbutus, contra quem casum medicamentum ex aloë factum valet. Non nunquam in temperatum sequitur Zulapiorum refrigerantium usum, quomodo affectos, in consultâ temeritate Medicorum, complures vidimus, idque symptoma, contra omnium opinionem, vini potu sustulimus.

Appetitus canini.

Porro appetitus, qui dicitur caninus, interdum nobis visus est per continuas febres, maximéque per inveteratas incidisse, adeò ut ægri unico subinde prandio integrum devoraverint capum. Gignitur is affectus, cum longæ febris calor

calor corpus nimium resolvit: quod fit, ut avidæ, propter fomitis indigentiam, partes continenter alimentum trahant, cumque ejus tractionis stomachum pulsavit sensus, effrænata excitatur appetentia. Resolvens hic calor, non solum extimis in membris, verum etiam in ipso simul ventriculo subinde deprehenditur, ex quo is intemperanter redditur famelicus. Remedium est, corpus foris astringentibus oleis, vel lotionibus, ne nimium diffluat, durasse; ac pingues, lentos, ac frigidos, succi tamen non mali, cibos sumpsisse. Efficaces esse comperi vitulinos pedes, cum semine portulacæ, vel lactucæ, in aqua coctos.

Cæterum, si caput propter febris ^{Doloris in capite.} magnitudinem, aspirantibus eò fervidis halitibus, aut humoribus, dolet, post convenientes corporis exinanitiones, firmandum, ac temperandum est perfusionem oxyrrhodini, vel olei crudi, cui incoctus sit polygoni succus. Fronti etiam hæc ista panno excepta applican-
tur

tur, scireque licet, actu quoque frigida
 ea esse debere, maximè per æstatem :
 Hieme tepida esse licet, utique, si mi-
 tior subest febris. Inter hæc tempora
 avertere impetum humorum convenit,
 clysteribus, vinculis, ac frictionibus in-
 fernarum partium, quantum per febrem
 licet, idoneis. Si corruptus in ventri-
 culo humor dolorem capitis vel creat,
 vel auget, citâ vomitione expellendus
 est. Quod si ex succorum multitudi-
 ne, aliisve de causis, dolor in caput in-
 cidit, ejus protinus cognoscenda, tol-
 lendâque occasio est. Nulla verò cura-
 tio capiti debetur, quod, propter instan-
 tem judicationem permotis ad excre-
 tionem humoribus, dolet. Id enim fa-
 lubre potius signum, quàm symptoma
 fuerit reputandum, estque inseparabilis
 nota fluxuri per judicationem e naribus
 sanguinis, aut vomitionis futuræ.
 Haud levè tædium a vigiliâ febrici-
 tantibus oritur. Nam, resolutis spiriti-
 bus, vires ea consumit, tandemque in-
 quietudinem, delirium, vitæque pericu-
 lum

Vigilia.

culum affert. Sequitur autem vehementem cerebri ficcitatem a flavæ bilis contractam vaporibus. Itaque iis rebus corrigitur, quæ simul humectent, atque frigefaciant. Inter has res pulicula est hordeacea, seu Ptisana non colata, adjectis feminibus refrigerantibus, tum majoribus (ut vocant) tum minoribus. Non sæpe autem cubituris, ubi pertinax vigilia infaniam minatur, serapium damus ex albo factum papavere. Quidam ad hanc rem haud incommodè tempora, frontem, nares, & interdum pedes quoquè oleo nymphææ, vel unguento, quod ex populo fit, imbuunt. Alii papaveris lævigant capita, mistaque cum pane, ac rosaceo, fronti applicant. Nonnulli hyoscyami, atque mentæ illitis succis somnum provocant. Verùm scire licet, hujusmodi soporiferis cautiùs utendum esse, maximè, si caput naturaliter imbecillum est, aut humore intus aliquo, qui subinde distillet, grave. Tutiùs alii decoctis quibusdam refrigerantium rerum brachia, atque

atque pedes lavant, eâque re somnum conciliari posse contendunt ; verùm hæc ista sunt subtepida, ne ascititio calore fervidum incendio corpus turbent, inflammentque. Magnas vires contra vigiliam aër cubiculi refrigeratus habet. Id fit sole excluso, ipsoque pavimento aspergine oxycrati, aut aquæ rosacæ, cui mistum sit acetum, refrigerato. Quin etiam frondibus salicis, aut vitis, aut nymphææ, area insternitur, eademque utiliter manibus tractantur ægrotantium, & per omnem lectuli partem sparguntur. Sonitus etiam scaturientis fontis, si quis commodo loco esse possit, itemque fusæ perpetuo supra pelvim undæ propensioem hominem ad somnum reddunt. Non alienum etiam est, crura manusque vinculo aliquantisper excipere, colloquioque amicorum, ac mediocri strepitu vigilem ægrum distinere : idque eo tempore facere, quo maximè dormire is, & solet, & cupit, ac dehinc, subitò resolutis vinculis, sublatâque luce, altissimæ

mæ eum quieti relinquere, ac sic dormire finire.

Porro delirium (quod ferè pertinax *Delirii* antecedit vigilia) si per acutam febrem oritur, grave est, præcipuè, cum diutius id immoratur. Avertere ad inferiora biliosos halitus, atque humores caput tùm occupantes, tùm petentes oportet, perfrictis subinde pedibus, & cucurbitulis primùm supra nates, dein supra scapulas defixis, maximè autem injecto clysterio, quod libram accepit decocti lactucæ, violarum, mercurialis, althææ, hordei, seminumque frigidorum, uti vocant, majorum, adjunctâ cassiæ uncia, diapruni solutivi drachmis admistis, quinque, aut sex, itemque olei violacei unciis tribus, salisque scriptulis duobus. Jam verò id delirii genus, quod sub judicationem, vel per ipsam incidit, sequens nimirum materiæ mox exituræ permotionem, nullâ curatione sollicitandum est, utpote suapte sponte post absolutam evacuationem desitutum.

Gra -

Soporis.

Gravissimum est, in acutâ febre, soporem delirio succedere, in quo casu vix ullum auxilii genus efficax deprehenditur. Quidam hîc, magnâ temeritate, ad validas properant purgationes, quæ imbecillam vim prorsus dejiciunt. Itaque fit, ut jure dicatur homo medicamento periisse, quem post paulò tollere morbus debebat. Alii gallinaceos pullos, per medium dissectos, capiti a vitâ calentes admovent. Quod utique remedium nequaquam rejicerem, nisi plus trahere materiæ in caput, quàm ex eo resolvere videretur. Rectius (me judice) hi pulli plantis subduantur pedum: quoniam sic efficaciter trahendo materiâ a parte superiore revellunt. Itaque possunt ea etiam omnia tentari, quæ adversus dolorem capitis, causâ aversionis, supra proposui.

Animi defectionis.

Nunc de animi defectione dicam, quæ nunquam sine gravi metu incidit, maximè, si immoderatam secuta est vacuationem. Tum vinum, aquâ frigidâ dilutum, dari potest, nisi si vel nimius

ex

ex febre subest calor, vel ingens urget
 capitis dolor, vel delirium, vel aliqua
 viscerum inflammatio interiorum. Ita-
 que tum quoque odorari vinum aeger
 potest, bibere non potest. Frigida quo-
 que aqua utiliter in vultum spargitur;
 itemque nares, ac aures manibus vel-
 luntur; os denique ventriculi perfrica-
 tur, ac vomitus insertis in gulam digi-
 tis, vel pennis cietur. Vinum autem
 manus debent, si quid inferiore parte
 corporis præter modum effunditur, aut
 pedes, si superiore. Cum sanguis e na-
 ribus nimium fluens animi defectum
 intulit, vel cita alvus, vel copiosus su-
 dor, ea conferenda præsidia sunt, quæ
 mox, ubi de intemperatis agitur vacu-
 ationibus, proponam. Interdum im-
 petente, atque rodente stomacheum bi-
 le, deficere animal indipit: quod symp-
 toma haud juxta grave est. Ejecto e-
 nim humore, protinus homo ad se redit.
 Ergo oleum aquæ miscere convenit,
 coque affatim hausto, vomere. Huic
 etiam intinctus digitus, & in gulam da-
 tus,

tus, vomitum, qui, sumpto hydrelæo, non sequitur, ciet. Post hæc, si stomachus admodum manet imbecillus, corroborandus est, micâ panis devorata, quæ mali punici succo sit imbuta, itemque foris admoto cataplasmate, quod ex palmulis, oleoque cotoneorum conficitur, cui succus etiam intybi, cucurbitæ, uvarumque acerbarum addi potest, si æstu aliquo præcipuo stomachus uritur. Porro, ubi ita maligna est febris, ut animi inferat crebram defectionem, multaque extremorum frigora, validis uti oportet frictionibus, atque vinculis, hominemque nequaquam multum dormire sinere, nec cibo reple-ri. Cum ingens propter febris ardorem siccitas defectum animi attulit, protinus afferendum humidum, frigidum, coctumque facile, ac sæpius paucum alimentum: quod quanquam mitioribus temporibus tutius datur, ita tamen, re cogente, mediis etiam febris ardoribus dari potest. Utile quoque fuerit, frigidam tum inspergere, tum
potui

potui dare, itemque ægrum ventilabro
reficere, atque auræ exponere.

Nunc de vacuationibus agendum est,
quæ intempestivè, ac præter modum
incidunt, meritòque fisti, ne naturæ
perdant vires, debent. Ac primùm *Sanguinis
fluxus
præter
tempus, ac
modum.*
quidem, si sanguis e naribus fertur, non
judicatoriè, sed propter ingentem suc-
corum ebullitionem, cucurbitulæ, aver-
sionis causâ, oppositis corporis locis
sunt affigendæ. Crura item pluribus,
ac valentioribus vinculis stringenda, ho-
mòque collocandus est rectus atque sub-
limis. Cervices quoquè, proximasque
iis partes circumdare linteis oportet,
oxycrato, aut solâ frigidâ imbutis aquâ.
Id quod tunc minùs licenter faciundum
est, cum imbecillitas capitis, vel destil-
latio, vel angina metum facit. Uti-
liter intra nares attrahitur aqua frigi-
dissima, itemque sempervivi succus, aut
hyoscyami, cui mistus fit bolus Ar-
menius, aliufve, qui admodum astrin-
gat, pulvis, ut qui ex balaustio fit, aca-
ciâ, cortice mali pupici, hypocystide,

& huiusmodi. Ad eandem rem quidam succo stercoris asinini, aut ipso pulverato stercore, cum sanguine draconis utuntur. Cæterum intrò fumen-
da sunt, quæ sanguinem ferventem re-
frigerio temperent, eumque moderatâ
quâdam inspissatione, ne ita sit fluxi-
lis, cogant. Quales lactucæ sunt co-
ctæ, itemque ex hordeo sorbitiones,
quibus violæ, seminæque lactucæ in-
cocta sint. Serapium autem violaceum,
cum succo lactucæ, ac portulacæ sum-
ptum juyat.

Vomitûs.

Proximum est de vomitu dicere, qui,
nisi judicatorius sit, sæpe reprimi de-
bet, ac tum maximè, cum, propter
ventriculi imbecillitatem, continenter
eò bilis influit. Corroborare itaque
hanc partem, post rejectum humorem,
convenit, usu astringentium, tum foris,
tum intus adhibitorum, itemque cor-
ruptam bilem, subito subinde clystere,
in alvum avertere. Quid si humor a-
liquis in ventriculo gignitur, vomitum
que crebrius facit, primum is expellen-
dus

duſ eſt, epotâ aquâ tepidâ cum ſerapio acetofô, dein ventriculi vitium idoneis materiis corrigendum.

Jam etiam fluens præter modum alvus multum incommoda febricitantibus eſſe ſolet. Crebro enim deſeſſu, multâque inanitione vires conſumuntur. Quin etiam vigiliæ comitantur, lethaliâque interdum tormina, exulcerante tunicas inteſtinorum bile. Siſtere hanc fluxionem, ſi neque temperata ſit, neque judicatoria, convenit, aquâ hordeaceâ, in quâ candens ferrum extinctum ſit, ac poſt decocta ſit pyrola, intybus, plantago, myrtus, aut hujusmodi. Inutilia ſunt omnia pingua, atque acida, ipſumque in primis acetum. Aër etiam cubiculi plurimum refrigeratus nocet.

Dejectionis.

Pæſæpe copioſus ſudor, qui judicatorius non eſt, peracutè febricitantes magnâ virium jacturâ laceſſit, ideoque modis omnibus is eſt comprimendus. Primum denſare, ac refrigerare extremum corpus oportet cubiculi aëre refri-

Sudoris.

gerato, virgultis salicis, vitium capreolis, ac rosis humo, quæ oxycrato madeat, instratis. Perungere quoquè oleo corpus, ex myrto, aut salice, aut rosis facto confert. Quæ ungi debent loca, hæc sunt, frons, tempora, arteriæ juxta carpum manûs, spina dorsalis. Cum verò effrænata sudatio istis invicta remediis persistit : *Avicennas* etiam nivem extremis admoveere membris non dubitavit. Nos easdem partes frigido fonte perfundimus, aut in eo ipso diu teneri deberi præcipimus. Abstergere autem sæpius sudorem prorsus inutile est, inde enim is ipse magis fit copiosus. Nullus, qui judicatorius sit sudor, sistendus est, nisi immoderatè fluens vires exhauriat ægrotantis, ex quo animi deliquia consequantur. Qui per principia febrium acutarum venit, quamquam est illaudatus, nequaquam tamen comprimi debet. Copiam enim sequitur materiæ, cujus si, propter stipatam cutem, prohiberetur difflatio, majoris putredinis ansam daret.

C A P. IV.

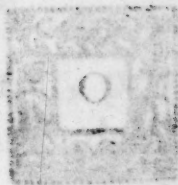
*Quæ Viētūs ratio per Incremen-
tum Continuae Febris servan-
da sit.*

PAulò liberalior viētus incremento febris acutæ, quàm principio convenit. Nam viribus prospicere maturè oportet, ad summum morbi sustinendum vigorem, judicialibus notis, atque symptomatis gravem, cui vigori cibus est omnis inimicus; qui ideo rectè in-
 crescenti morbo tribuitur, quoniam tum symptomata haud ita gravia sunt, ut in statu, neque tanta adest virium facultas, vel materiæ cruditas, vel plenitudo, quanta in principio. Siquidem alimentum hæc omnia recusant, Symptomata (nisi cum evidenti virium periculo sæviant) materiæ cruditas, vel re-

Ut vigor morbi sustineri possit, in incremento viētus liberalior rectè datur.

pletio, virium per morbos robur. Symptomata statui assunt: reliqua principio. Itaque commodè dixit *Hippocrates*: Ubi morbi consistunt, gravissima esse omnia: ideoque tum subtrahi cibum oportere. Itidemque *Celsus* principia scripsit morborum famem, ac sitim desiderare. At verò incrementum, quia notam evidentis exhibet concoctionis, neque corpus æquè præstat plenum, utpote misso sanguine per initia vacuatum, neque prorsus symptomatis afflictum, summo jure liberaliorem cibum admittit. Quò fit etiam, ut cum principio abstinentia convenit, hìc pocula rectè dentur: ubi illic pocula, hìc tenues forbitiones: ubi illic tenues, hìc utiles sint crassæ. Meminisse tamen convenit, sub hac crassiusculâ victus ratione, parvi sæpius cibum exiguum in multas vices oportere, ut ne is ipse, semel datus, naturam acutissimo afflictam morbo gravet. Id quod prudenter monuit *Avicennas*, noxæ illius crassiusculi victus succurrendum

dum esse partitione, ita nimirum naturam melius tolerare. Scire autem licet, eò semper magis extenuari cibum debere, quò propius acceditur ad statum, occasione symptomatum alimentis respuentium, quæ symptomata, in crescente ad vigorem morbo, semper crescunt.

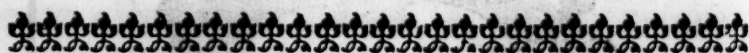

DE

DE CURANDIS
 FEBRIBUS CONTINUIS,
 SECTIO TERTIA,

Quæ earum complectitur Statum.

CAP. I.

De Vacuationibus Judicatoriis.

*In statu
 Febris, ad-
 juvanda
 est natu-
 ra; at-
 tenden-
 dum au-
 tem, qui-
 bus ea
 viis mor-
 bum ex-
 pellere mo-
 liatur.*

OMNIBUS, ita uti præcepi,
 diligenter per febris principi-
 um, incrementumque provi-
 sis, ubi ad statum ventum est,
 videre imprimis oportet, quibus natura
 viis corruptum humorem pellere in-
 stituat,

stituat, eamque convenit parum firmam juvare. Neque verò reclamation, quod *Hippocrates* scribit. Quæ judicantur, vel judicata sunt integrè, ea nullis medicamentis, aliisve irritationibus laceffenda, sed finenda esse. Scilicet hìc non laceffimus, sed quò materia vergit, eò leniter impellimus, laborantique naturæ tamquam manus auxiliares damus, rebus usi moderatioribus, nec quidquam naturæ opus, more purgantium medicamentorum, turbantibus. Ut enim naturam rectè omnia per se absolventem attingere necesse non est, ita fas est, laborantem, conatuque vacuantem difficiliore adjutare; id quod in nostro potissimùm coelo observandum est frigidior, sub quo judicationes lentius, imperfectiusque procedunt.

Ergo etiam si profluxurus e naribus est Sanguis, id quod interdum fit, ^{Quomodo sanguinis e naribus fluxus promoveri possit; et usque profluxuri signa.} promote hunc, setis intra nares datis, licet. Fluxuri Sanguinis hæ notæ sunt. Quidam veluti splendores obversari sui incipiunt, cum oculorum quâdam hebe-

hebetudine, atque lacrymis. Ipsæ quoque malæ, atque nares rubent, auresque obsurdescunt: hypochondria sine dolore intenduntur: spiritus difficulter trahi repentè incipit: caputque insolito, pulsante, atque distendente affectum dolore, exardescit. Nares quoque, sanguine jamjam fluxuro, pruriunt. Frequens est hæc vacuatio viscerum inflammationibus internorum, febribus autem simplicibus non item.

*Quomodo
Vomitus
provocan-
dus est;
queque e-
um ante-
cedunt
signa.*

Porro, si Vomitu materia excludi velle videtur, isque haud promptè sequitur, provocandus etiam est, atque incitandus, pingui digito intra gulam dato, aut certè hordei epoto decocto, quod olei, atque serapii acetosi bonam partem accepit. Inutilia sunt effrænata vomitoria, quoniam ventriculum labe-
factant, nimiaque corporis agitatione mobilem humorem inflammant, atque febrem augent. Vomitionem hæc antecedunt: Stomachi morsus: capitis dolor: vertigo: tenebrosa oculis objecta simulacra: nausea: labii inferioris tremor,

mor, saliva multa, tenuisque ex ore defluens.

Ubi cum Urinis materia morbi effluet (id quod per continuas febres interdum incidit) medicamentis has cicutibus utendum est. Longi enim hi, angustioresque itineris ductus omnino opem hanc Urinariam postulant. Quapropter potui datur calens hordei decoctum, cui semina incocta sunt melonum, & petroselini radix. Purgari autem incipere humorem per vesicam, ex eo constat, quòd cæterarum corporis vacuationum judicia nulla sint, sola autem sæpius reddi urina multa, crassaque cernitur.

*Quomodo
Urina cieri
possint;
& purgationis
per
Vesicam
futura
Signa.*

Cæterum si in alvum propensus humor dejectione reddi cœpit, temperandum profectò ab omni medicamento purgante est; primum, quòd id adeò necessarium non sit, quoniam hæc itinera intestinorum ita latè patent, ut commodè his perpurgari materia sponte naturæ possit: dein, quia Hippocrates quoque præcepit, per acutæ febris

*Si per dejectionem
Crisis fit,
a medicamento
temperandum est.*

bris vigorem, penitus a medicationibus esse temperandum, ut quæ vi, atque calore, tum proprio, tum eo, quem propter corporis excitanturbationem, hominem debilitant, incenduntque. Quin etiam, per medicamentum incitâtâ nimium vacuatione, probos etiam exire succos contingit, dissiparique præter modum spiritus vitales, quâ ex re quantum periculi sit, satis apparet, utique in eo corpore, quod assiduo, acutissimoque exercitum morbo, vix vires conservavit suas. Ut ne dicam interea metum lethalium torminum (*δυσεντερίας* *Græci* vocant) quæ ex medicamento, in ventrem biliosum fluentem dato, haud difficillimè nasci consuevere. Addeò verò constat, ut nunquam per vigorem febris acutæ, ita minimè perfluente etiam jam tum alvo, medicamentorum dari potiones licere. Quòd si parum sufficienter (quod sæpe sub nostri coeli incidit tractu) natura humorem exclusit, id quidem non in statu, fed

sed ipsâ in declinatione, corrigi purgationibus debet.

Nunc de judicatoriis Sudoribus dicam, qui cunctis febribus, ac præcipuè acutis sunt propriissimi. Hos jamjam

imminentes aliquis antecedit rigor, nunquam antè per totum animadversus morbum.

Sudorum imminetium signa; & quomodo promovendi sint, & coërcendi.

Simul etiam tum vesica, atque alvus parum reddunt: ipsaque increfcens febricitatio delirium ingens movet. Ad hæc extimæ corporis partes

magis calent, magisque rubent, & ex his calidus, & insolitus quidam vapor emergit.. Ipse arteriarum pulsus undosus est, & insigniter mollis. Sudores

autem jam ortos tantisper excipere, donec sat multi promanaverint, convenit, & promovere etiam parum fluentes fortu regumentorum mediocri, calido clystere, quiete, ipsoque, si fieri potest, somno.

Eosdem etiam, si subinde repesfacto linteo absterges, adjuvas. Alius enim alium absterfus provocat.

Si nimius Sudor est, protinus cohibendus est, ne periculum incidat animi deficientis.

entis. Itaque corpus, operimentis partim demtis, partim sublevatis, exoneratur, reficiturque ad mediocris refrigerii temperamentum. Nudare quoque brachia, ac pedes utile est, totumque cubile suspensis vitis, aut falicis frondibus adornare, ac modis omnibus, uti superius præcepi, aërem ægro circumfusum frigidiorē facere. Facies quoque rectè permadescit spongiâ poscæ plenâ; inutile est Sudorem sæpius abstergere: relictus enim, ac foris in cute refrigeratus, ejus obstruit spiracula, exitumque secuturi novi Sudoris impedit. Cibus autem tum ægro detur siccior, viteturque potio multa, & creber clysteriorum usus. Et quidem, si vires permittunt, gestari etiam homo in loco subfrigido potest.

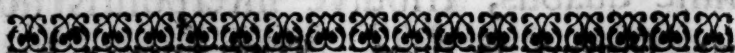
*Quid agendum sit
post Cris-
sin.*

Finitis Sudationibus, ubi jam venæ penitus conquieverunt, integerque sine febre redditus homo est, aut tantumfanè, quantum minimum potest, febricitat, refici alimento humido, boni succi, ac mediocris materiae debet, atque
hinc

hinc duabus, tribusve interpositis horis, somno se dare. Sunt nempe hæc efficacissima contractæ ariditatis remedia, & debiliū adjumenta viriū, quæ sub assiduâ ægrotatione afflictæ, ac pœne oppressæ fuere. Quæ etiam præceptio, post alias judicatorias inanitiones, servanda est.

Porro, ut optatissimum est, hæc genera vacationum ex voto incipere, atque absolvi: ita non usquequaque perpetuum est. Natura enim, etsi humorem concoctione vicit, haud æquè tamen facilè expellit. Concoctio namque multo perficitur tempore: expulsio, brevissimo; unde fit, ut quæ illic vis hominis valuit, hîc laborer, adjumentumque, tamquam exordium vacationis, arte præstitum nostrâ, requirat. Id adjumentum in aquâ positum est frigidâ, maximè ad vomitûs, dejectionis, atque sudoris provocationem. Quæ res quomodo fiat, jam nunc proponetur.

Quid agendum, si nulla sit Crisis.

C A P. II.

De Aquæ frigidae potione.

Varii in
exhiben-
dâ Frigi-
dâ errores
recensentur.

VEntum nunc est ad frigidae poculum, quod quidem *Galenus* alterum esse scripsit ex præcipuis continentium febrium remediis. Id alii aliis modis, atque temporibus exhibent, nec parum multi ex toto prætereunt. Quid quisque erraverit, & quis verus sit Frigidae bibendæ usus, proponam. *Avicennas* adversus sitim, ac materiæ biliosæ concoctionem, continenter esse bibendam frigidam, toto morbi decursu, jubet. Id jure, ut vanum, nobis licet repudiare. Cruda enim aqua maturationi officit humorum, ideoque non rectè dari, nisi in statu, qui absolutam exhibet concoctionem, potest. Alii in ipso quoque modo exhibendi, non solum in tempore peccant. Scilicet paucis sæpe portionibus aquam potui dant :

dant: vim nimirum frigidi fontis, ne quid is intus lædat, veriti. Nam isti hæc re parum proficiunt in temperandâ febris acutæ flammâ; quin potius eam accendunt, superatâ aquâ caloribus, & in horum, ut sic dixerim, conversâ alimentum. Neque enim sine causâ *Hippocrates* dixit, in corporibus calore æstuantibus bilefcere aquam solere, ac majorem sitim facere. Quæ profectò res eò est proclivior, quò paucior aqua maximis ignibus faciliùs superatur. Timidiores his sunt, qui aquam omnem rejiciunt (*ἡυπερφόβος* *Galenus* vocat) cruditatem horrentes, ac principum offensam viscerum. Primum, hi ingrati esse in rerum videptur naturam, quæ efficax, quod ipsi prætereunt, remedium adversus humanæ vitæ inimicissimum morbum, suppeditavit. Deïno, ineptè meticulosi sunt, quopiam parum vident, nihil læsionis ab aquâ oriri frigida visceribus posse, cum maximo occupatis ardore, qui vim frigidi æquet elementi, aut certe ita ab eo

vincatur, ut hujus tamen robur, facultatemque refrigerandi simul fregerit; neque tam victus esse a gelidâ aquâ dicatur, quàm simul cum eâ, dum contrariis pugnabatur viribus, concidisse, atque perîsse.

Refelluntur aliqua in eâdem re Authorum opiniones.

Quoniam ergo salutare illud aquæ frigidæ præsidium negligendum per acutas febres non est, certumque videtur *Galenî* placitum, duo in his morbis esse maxima remedia, missionem sanguinis, & aquæ frigidæ potum; tùm etiam, sanguine per initia non misso, quia unicum, quod restet, auxilium in aquâ is Auctor ponit frigidâ, operæ pretium me facturum putavi, si ejus legitimum usum, atque effectum omnem proponerem. Aqua, frigida est, atque humida, partiumque crassarum. Ea itaque, cum intrò sumitur, difficulter concoquitur, diuque in ventre, antequam per corpus digeratur, inhærescit. Quare neque incîdit quidquam, neque terget, sed neque alvum ducit, neque urinam ciet, aut transpirationem, quæ per cutem fit, impellit.

impellit. Hæc cum aqua habeat, videtur profectò pro materiâ concoquendâ dari nunquam posse; adeóque nullum locum, incipientibus, incrementibusque febribus, habere. Neque enim refrigerii causâ (si non ob materiæ concoctionem) tum rectè frigida datur; quoniam hic refrigerationis fructus meliùs ab iis petitur rebus, quæ simul refrigerent, simul incîdant, ac meatus abstergendo aperiant, quales superioribus locis proposui. Quin etiam ne refrigerare quidem aqua, exiguis data portionibus, potest, ut quæ protinus a calore vincitur, & in ejus tum vertitur fomitem. At verò affatim sæpe multum frigidi fontis, comprehensis temporibus, aliquis infundet, & sic calorem febris superabit. Næ ille parum intelligit, qualecumque forsan refrigerium visceribus sese præstare: verùm materiam morbi incrassando, atque intus includendo, longè facere concoctioni rebelliores, itemque meatus, quibus ea tandem vacuari debeat, obstru-

ere; ad hæc, urinas, dejectiones, atque corporis coeca spiracula astringere, totum denique morbum, inductâ cruditate, pejorem, longioremque facere. Rectè enim *Hippocrates* judicavit, tardam morbi solutionem lentis concoctionibus significari. Itaque mirum non est, in exitii discrimine versari eum, qui diu, assiduèque ab atroci morbo pulsatur. Et quanquam, propter pollentes vires, interdum febris non occidit, sed utcunque forsan segnescit, longa tamen, dubiâque ægrotationis tædia, quæ vel ad quadragesimum etiam durent diem, acquirit. Quò magis improbanda est *Razis* sententia, qui numquam desistere debere ægrum ab usu aquæ frigidæ scribit, eamque bibendi licentiam, quamquam judicationes remorantem, longè tamen censet esse abstinentiâ tutiorem. Id verò sese experimento ait comperisse, plures servatos esse qui biberint, quàm qui abstinuerint. Ego verò haud tanti puto *Arabis* experimentum, exemplis nixum parum fidis,

fidis, quanti ducō *Hippocratis*, *Gale-
ni*, *Æginetæ*, *Ætii*, *Tralliani*, *Cel-
si*, similiumque virorum, ratione, vero-
que usu comprobatam sententiam. O-
mittere, inquit idem *Razes*, extinctio-
nem, est proculdubio finire ægrum ad
mortem tendere. Atqui, ô bonè, ea
extinctio tutius per ea perficitur, quæ
præter quàm quòd efficaciter refrige-
rant, ad materiæ faciunt etiam conco-
ctionem, incisionem, atque abstersione,
quarum utraque frigida aquæ deest.
Jam verò sæpius hæc ipsa per totum
morbum sumpta *Frigida*, non solum ma-
turationi officit materiæ, verum etiam
ita naturæ fit familiaris, ut in vigore
minus efficaciter agere possit; cum,
vel mox ostenderur, liberaliter potari,
ut humorem impellat ad excretionem,
debeat. At enim, dicet aliquis, inge-
sta affatim aqua sudores moveri posse,
vel incipiente etiam, incrementeve
febre: pulso nimirum versus extrema
corporis, propter frigida occurrentis
impetum, calore, ejusque subjecta si-

mul sequente materiâ. Atqui id cogere penitus est naturam invitam ad humoris expulsionem nondum cocti, aut separati. Quæ res, ut longè abest ab ejusdem instituto naturæ (quæ suapte sponte nunquam quidquam, nisi concoxerit, movet) ita adeò non respondebit, ut contrà potius cuncta sisti contingat corporis effluvia, coeptamque tardari concoctionem, atque universum denique naturæ opus interturbari.

*Danda est
in ipso vi-
gore morbi
frigida,*

Quid ergo? Quibus demum febris continuæ temporibus, & in quem finem propinanda frigida aqua est? Id verò jam nunc sic expediam, ut doctis hominibus debeam, nisi fallor, videri satisfecisse. Quoniam cruditatem Frigida adauget, principio, incrementoque febrium inutilis est. Nam, iis temporibus, nondum absoluta maturitas humori accessit. Sed ne declinatio quidem exigere Frigidam ullo jure potest, cum morbi exhausta est materia, ac viscera, ægritudine debilia, neque ingentibus amplius affecta, munitaque ardu-
ribus,

ribus, frigidi fontis occurfu haud difficillimè læduntur. Itaque unicum superest, quo dari utiliter aqua possit, vigoris tempus, non quidem causâ concoctionis promovendæ, quæ tum absoluta est, &, ut minimè sit, juvari tamen a Frigidâ nequit; sed ut hæc ipsa Frigida principium faciat alicujus judicatoriæ vacuationis, cum vomitûs, atque dejectionis, tum maximè sudoris.

Quod si ita sit, videtur profectò tum *Ut conco-*
danda aqua esse, cum maximè materia *cta mate-*
concocta est, in ipso scilicet ægri- *ria exacer-*
tudinis statu: minimè autem, vel principio, *ni posset.*
vel incremento convenire, quòd tum nequaquam tutò pelli humor (quoniam concoctione caret) vel a naturâ, vel ab arte possit. In exhibendâ, inquit *Ætius*, Frigidâ, cavere principium, atque incrementum febris oportet, sed totius morbi, particularisque exacerbationis vigorem deligere. Siquidem cum vigoris articulum judico Frigidæ idoneum potandæ, qui febrem, ebullitionem, sitim, inquietudinem, cordis, arteria-

teriarumque pulsationem, omnia exhibet vehementissima. Ita enim minùs læduntur frigido viscera, & acrior fit inter febrem, aquamque gelidam pugna; unde certior, pleniorque post insequitur vacuatio. Ergo etiam quò hæc ista fiant feliciùs, atque impensius, provocare etiam bibendi cupiditatem oportet, ut, cùm æger admodum exarserit, avidusque ostensum pellucido in vase fontem concupiverit, eo primùm aliquantisper denegato, donec anhelus toto corpore, totoque animo in aquam inhiaverit, tandem, quantum haurire fontis volet, permittatur, ad ipsam usque satietatem. Post hæc, si venter fluere cœpit, aut vomitus erumpere, excipere convenit. Dein, stragulis diligenter intecto corpore, sudor oritur, qui semper, donec abunde fluxerit, abstergendus est.

*Ratio, cur
Frigida
vacuatio-
nes promo-
veat.*

Jam autem quæ ratio sit vacationis hujus, a gelido fonte introductæ, dicere non alienum est. Cum febris vigorem adepta est summum, sicuti materia,

quæ

quæ lædit, concocta est, ita symptomata sunt gravissima. Vehementes dico corporis exustiones, capitis dolores, sitis, vigiliæ, deliria, inquietudines, & hujusmodi. His ærumnis supra modum afflicta natura pulsatur, atque distrahitur, adeò ut subinde non commodè auspicari judicationem possit. Quin etiam interdum hujusmodi succumbit assaultibus, cum viscera caloribus usta immodicis, munus, roburque amittunt suum: ipsèque furens humor mobilis, atque ad vacuationem paratus, cum dirigi ad commodum exitum a naturâ, tot, tantisque symptomatis exercitâ, ac pæne victâ, haud satis commodè potest, impetum sæpe in principem partem facit, ac mortis causam præbet. Ut eo quoque nomine *Hippocrates* judicaverit, in morbis acutis, non esse omnino certas salutis, vel exitii notas. Ergo etiam, ut hujusmodi praves humoris cocti, & ad exeundum parati, impetus præcaveamus, simul, ut undique afflictæ naturæ, dato bonæ vacuationis exordio,

ordio, salutarem opem præstemus, utile fuerit frigidissimum fontem maximâ copiâ ingerere, cujus appulsu hæc oriuntur commoda. Viscera ardentissimæ febris tosta caloribus, temperamentum refrigerii sine noxâ accipiunt, eoque modo natus solidarum partium calor, recreatus novis jam quibusdam viribus, peccantem humorem aggreditur ad expellendum. Quâ re accidit, ut protinus is humor, jam tum coctus, & evacuationi opportunus, vomitu, vel alvi dejectione, maximèque sudationibus affatim excludatur. Ad quem naturæ motum haud parum etiam juvat Frigidæ vis, quæ naturaliter calorem pellit, fugatque. *Avicennas*, etsi hæc ipsa parum intellexit, usu tamen comperit certo, scripsitque, frigidam aquam, consentientibus reliquis, rem optimam adversus has febres esse: eamque sæpe ad materiæ expulsionem juvare, cum solutione, ut ejus loquitur interpret, naturæ per vomitum, alvi ductionem, aut sudores. Scire autem licet, modò aliam,

liam, atque aliam vacuationem solam, modò duas, & non rarò omnes simul contingere. Vomitus dico, dejectionem, sudores. Curavi equidem hanc viâ ægros haud sanè paucos, qui, cum ad statum pervenissent continuæ febris, ac summâ siti, summisque ardoribus affligerentur, rogati biberene cupiant, ostensum (quò crescerent bibendi desideria) fontem, ipsi in lympham intensissimi, ubi semel, atque iterum, ad libras tres, quatuorve, avidè hausissent, paulò post deicere, vel evomere ceperunt flavissimam cum epotâ aquâ bilem. Post quæ reclinati, ac probè operiti, mox uberrimis sudoribus, totas noctes, vel etiam altissimè dormientes, defluerunt, quibus finitis, omnem in posterum amiserunt febricitationem. Addeò verò apparet, frigidam aquam, ut potum medicinalem, semel dari oportere, non item, ut *Arabes* profitentur, tum adversus sitim, tum ad bilis concoctionem, quotidianæ vice potionis, frequenter sumi licere.

CAP. III.

Quæ observationes bibentibus Frigidam sint necessariae.

FRigidam dare acutè febricitantibus, pæne vulgatum est: verùm commodis id temporibus, & corporibus, & modis dare, haud juxta proclive. Magni ea operis res est, summamque postulat observationem. Bibiturus itaque frigidam, non antè id facere potest, quàm ipsa febris, concocto humore, vacuationique idoneo, ad statum accesserit suum: jamque ipse homo, maximis affectus caloribus, summâque siti, die judicatorio, summum febricitationis impetum experitur. Scilicet tum maximè a naturâ oppugnatur humor, sollicitaturque ad excretionem, quem naturæ conatum ipsa adiutans frigida vacuationis felicitis dat principium. **Minimè**

mè etiam per hæc tempora Frigidæ vis,
ut ne quid intus lædat, meruenda est:
visceribus nimirum febrili ardore ex-
æstuantibus, qui ardor, tanquam pro-
pugnaculum, contrario occurrens ele-
mento, impetum ejus omnem debilitat.

Quantum enim, inquit *Galenus*, calor
a frigore patitur refrigeratus, tantum

rursus calefaciendo in ipsum agit. Jam

verò eâ copiâ bibi aqua debet, quâ po-
tis fit calorem febris superare, materi-

*Quâ men-
surâ exhi-
beri debeat
Frigida.*

amque morbi, unâ cum naturæ ope,
extra corpus fugare, atque propellere.

Itaq; iterare etiam, eo tempore, Frigidæ
haustum licet, atque ægrum, ut *Gale-*

nus docet, quantum libet, potare si-
nere, donec notam exhibeat verifimi-

lem alicujus futuræ vacationis. Si
minus ejus, quam oportuit, bibitur,

calore id vincitur febrili, & ad mor-
bum addit. Sin vero plus justo fu-

mitur, labefactat nimio refrigerio, tum
ventriculum, tum jecur. Quare mo-

derari ejus modum oportet, prout cor-
pus est, & morbi magnitudo. Scilicet

cujusque

cujusque mensura remedii, quia nec dici, ut ille ait, nec scribi potest, Medicinam nostram maximè conjecturalem facit. Quidam quatuor aquæ libras porrigunt. Alii tantisper bibere hominem sinunt, donec refrigescat, acetremat. Ego verò modum ejus censeo temperandum, pro cuiusque ægri naturâ, atque febris vehementiâ. Ferè tamen ea, si adjutura est, bibi ad satietatem debet.

*Quanam
res biben-
de Frigidæ
fiduciam
addant.*

Scire autem licet, quædam interdum incidere, quæ fiduciam addant Frigidæ liberaliter bibendæ, quædam etiam, quæ, vel cautiùs parciùsque bibendam esse, vel omnino non bibendam doceant. Fiduciam addunt, febris admodum urens: ætas juvenilis: corpus boni habitûs, firmorumque viscerum: atque his (ut ferè fit) junctæ vires: æstas media: consuetudo. Ingens febris ardor, sine noxâ, Frigidæ impetum sustinet. Juvenibus firmum obrigit robur, quod resistere, ac respondere frigidi fontis (ne quid is officiat) occursum possit,

possit, maximè, si corporis quoquè bene habiti viscera sanguine, carnibusque abunde munita sunt. Itaque vires quoquè adesse par est, valentemque naturæ calorem, ne quid, propter hujus impotentiam, frigida aqua intus violet. Sed & quò impensius frangi vis aquæ possit, æstas facit: quæ, supra morbi ardorem, suos quoquè æstus ingerit in corpus, refrigerio fontis temperandum. Quòd si, præter hæc, etiam assuetus Frigidæ, per secundam valetudinem, æger fuit: confidenter eam ipsam bibet, experientiâ aliàs doctus gelidi occursum elementi familiariter viscera tolerare. Scilicet, si sine offensione aquam frigidam sanus, ac temperatus bibit, quantò magis id futurum est, ubi is ipse maximis caloribus intus forisque tantum non extorretur, cum calores præcipuum munimentum visceribus contra Frigidam præstant. Meminisse etiam convenit, ita assuetis plus bibendum aquæ, quàm aliis hominibus esse, quò efficacior sequatur actio, quæ sem-

per, inter res familiares, ac consuetas, imbecillior est. Itaque, quod consuetudo detrahit, id copiâ fontis pensandum est.

*Quanam
eam peri-
culosam
faciant.*

Proximum videatur ea proponere, quæ gelidam potionem vel periculosam faciunt, vel omnino dehortantur. Obstructio humoris putridi nondum concocti: tumor, dolorque in viscere præcipuo: partis momentaneæ imbecillitas, maximèque, ventriculi, jecinoris, atque lienis: corporis habitus nimium tenuis: infirmæ vires. Quòd cruditati humoris putris, atque obstructioni adversetur aqua frigida, ex ejus apparet viribus, quas supra fusè expressimus. Scilicet cruda ea est, hærensque in viâ, omnia cogit, sistitque corporis effluvia. Itaque prohibet etiam, ne corruptus humor, obstructis venis, concoqui a naturâ, aut segregari a benigno commodè possit. Quare rectè *Galenus* vetuit, quibus obstructio, putridusve humor non concoctus incommodat, iis ne aqua frigida potui-
detur.

detur. Ergo expectare concoctionem oportet, maximeque in Synochis, ex multo, ac crassiusculo natis sanguine, cum reſeratis, terſisque meatibus, putris humor victus, ac ſeparatus excretioni pater.

Quanquam in febribus ſupra modum ardentibus, ac corpus eliquantibus, neceſſitas interdum cogit, per principia morbi, incrementaque, Frigidam propinare; ut temperamentum ardori, quod maximus eſt, præſtetur: utque materia morbi refrigerſcens minus furere, ac torrere hominem incipiat, meliusque, ac citius idonea vacuatione expellatur. Quod ſi propter incendium crassiuscula bilis eſt; tum quidem, ut ſumpta Frigida morbus producitur, ita periculosa exuſtionis retunditur impetus. Eſtque hæc extraordinaria, atque coacta Frigidæ propinatio ad exitii avertendum metum. Id ita ſæpe feliciter reſponſiſſe Averroës teſtatur: præſtabiliuſque eſſe cenſet, febrem lentam, longamque frigido poculo facere, quæ curari poſſit: quam ægrum

*Quenam
eam poſtu-
lare vide-
antur.*

ardore, magnitudinéque morbi superari finire. Idem sic expressit *Avicennas*: Siquando timetur malitia caliditatis, ac sitis, ut verearis secuturam inde marcidam ariditatem, atque consumptionem, ne prohibeas aquam frigidam. Cruditas enim optatior marcore est: qui subito incumbens, liquefacto ardoribus corpore, hominem consumit. *Galenus* quoque hujusmodi ægris Frigidam per initia porrigebat, antè Ptisanæ cremore nutritis, idque ne in Hecticam inciderent. Extinctâ enim flammâ, rejectâque flavissimâ bile, sæpe malum cedit. Tanti verò periculum is Auctor talium febrium fecit, ut, si inflammatio etiam adsit aliqua (*φλεγμονὴ* *Græci* nominant) nihilo minùs tamen aquam frigidam, quæ huic est inimicissima, præbeat; præstare ratus, inflammationem in præsens augere, quàm hominem finire in hecticam febrem incurrere. Verùm id scire convenit, rarissimè nostratibus hujusmodi febres, ex tenuissimâ, ac sincerâ bile vehementer incensas, ac liquefacti-

vas, accidere ; quoniam, propter naturæ temperamentum, coelique, ac victus rationem, bona pituitæ pars bili miscetur, unde febres nascuntur minus acres. *Græciam* verò incolentibus, multoque magis *Arabiam*, propter contrarias causas, eadem genera febrium sunt frequentia ; ideoque plus hîc licentiæ bibendi Frigidam tribui potest. Crassamentum enim, quod hinc materiæ conciliatur, non modò non nocet, verùm etiam, propter bilis tenuissimæ mobilitatem, maximè conducit. Quæ sola res *Avicennæ*, *Razis*, atque *Averrois* confirmare sententiam potest, qui eo nomine in exhibendâ Frigidâ *Græcis* fuere indulgentiores.

Atque hætenus de febribus loquor Febribus intermit-
 continuis, non autem de intermit- tentibus
 tibus: maximè, si has crassus, aut te- Frigida
 nax humor creat. Siquidem iis, nullo potus nun-
 unquam tempore, commodare frigida quam con-
 aqua potest: eò quòd crassa materia, venit.
 quantumvis concocta, neque promptè,
 neque tutò possit impetu Frigidæ ad ex-
 cretionem

cretionem impelli. Facile etiam viscera, haud tantis, ut acutâ in febris, ardoribus occupata, propter occursum gelidi fontis violantur. Et ipsa alioqui febris materia, ut modò dixi, non cedit; sed purgationibus, aliisque auxiliis efficacioribus, ut vacuetur, opus habet. Itaque commodè dixisse video *Galenum*: Aquam frigidam ipsius febris, prout febris est, semper esse remedium; quod verò ad alia spectat, non semper: veluti, cum ex obstructione tenacis, vel crassi humoris, putredo oritur.

Neque viscerum tumoribus.

Nunc de tumoribus dicam visceris allicujus præcipui, qui usum Frigidæ omnem dehortantur; utique si schirrus sit, aut phlegmone, aut oedema. Nam erysipelas, inquit *Galenus*, quod quidem genuinum sit, non aliter sanaveris. Si schirrus subest, in jecore potissimum, atque in liene: sumptâ Frigidâ, additur ad morbum; quia obstruit ea magis, ac refrigerando rebelliolem duritiem facit. In phlegmone autem, ipsa quoque impeditur maturatio, parumque

rumque resolvi ab inflammato viscere, cum Frigida datur, potest. Oedema etiam Frigidâ lædi dubium non est; quoniam morbus, ejusque causa cum Frigidâ consentiunt qualitatibus.

Sequitur partis internæ, quæ quidem momentanea sit, imbecillitas, quæ periculosum Frigidæ poculum facit. Aliis enim gula Frigidâ ita læsa fuit, ut vix deglutiret; aliis ventriculus subfrigidus, & imbecillus, gravem singultum contraxit, maximèque eâ uti non solitis. Nonnullis jecur, aut colon, aut pulmo, aut septum transversum gravem offensam senserunt. Quibusdam, læso genere nervorum, repentè post Frigidæ poculum, difficultas spirandi, & distentio nervorum, & tremor acciderunt. Verùm memipisse convenit, hæc incommoda, etsi formidabilem aquam reddunt, nequaquam tamen eam semper per acutarum vigorem febrium prorsus posse dehortari. Præstat enim interdum, epotâ Frigidâ, infirmam partem facere aliquam, simulque hominem.

Imbecillitas partis momentanea Frigidam raro adhiberi finit.

a gravissimo, maximèque dubio morbo vindicare, quàm, sub vitæ ancipiti spe, tanti cassum auxilii, relinquere. Intueri utrinque incommoda, atque invicem conferre oportet, utra potiùs sequi conveniat, ad humanæ vitæ, vel commoditatem, vel conservationem. Si nocumentum, inquit *Galenus*, ex aquâ frigidâ exiguum erit, confidenter ea potui offerenda est; sin magnum metuitur incommodum, ab hac fuerit temperandum, aliisque utendum auxiliis.

Itemque
macer habitus,
viresque infirma.

Jam etiam corporis habitum videre, priusquam Frigidam exhibeas, oportet; qui, si nimium macer, atque tenuis est, potionem recusat. Etenim facilè viscera crudo elemento feriuntur, non sat probè adversus ejus occursum carnibus, & sanguine munita. Quamquam *Galenus* non usque adeò Frigidam formidat, certâ quâdam exhibitam mensurâ, in iis, qui tenuem habitum, ex lassitudine, irâ, vigiliâ, curis, similibusque animi affectibus contraxerunt, indeque inciderunt in febrem, quæ aridam reddat

dat cutem, ingentemque habeat calorem. Nimirum fatius videtur, vel cum periculo viscerum aliquo, febrim gelido fonte extinguere, quàm ægrum in Hecticam finire incurrere: maximè, si æstas est, coelumque calidum, & siccum. Jam autem vires quoquè adesse, ut tutò Frigida propinetur, necesse est; nam alioqui, debilitatis internis sedibus, superaret naturæ calorem aqua, minimèque principium inanitionis judicatoriæ faceret. Ejus rei metus facit, quò minùs confidenter decrepitis senibus, aliisve, crebrâ inanitione, vel longâ invaletudine exhaustis, gelidum fontem demus. Atque hætenus satis superque de frigidâ aquâ dictum videatur: id quod complures Medicos, & cognoscere velim, & semper sequi.

C A P. IV.

*Quis Victus Vigori Continuæ Fe-
bris sit necessarius.*

*In Statu,
exacta ab-
stinencia
conducit,
nisi sum-
ma sit vi-
rium im-
becillitas.*

QUoniam in Statu natura potentissi-
mè morbum oppugnat, sympto-
matàque omnium sunt molestissima, jure
negari cibus, quantum fieri potest, om-
nis debet: idque, ne morbo intentam
naturam, & in ancipiti vitæ edoman-
do periculo occupatam, distrahamus ad
cibi concoctionem. Melius enim soli
humores, quàm simul cum his cibi e-
vincentur. Quinetiam, propter vim
symptomatum, parum commodè ali-
mentum concoquitur; ideoque id ipsum
non modò naturam ab opere avertit
suo, celeriter, nisi impediatur, victu-
ram: verùm etiam, benignitate destitu-
tum

tum concoctionis, corrumpitur, & ad morbum addit. Jam etiam si, ægritudinis intuitu, parcius semper alimentum damus: sequitur planè, ut tum demus omnium parcissimum, cum is est vehementissimus. Neque verò adeò metuere viribus oportet, symptomatum impetu, ut quis existimet, periclitantibus. Nam hæ jam tum pæne majores morbo evasere, concoctâ, evictâque in totum ejus materiâ. Et quæ judicialem inanitionem proximè antecedunt symptomata, ea parum periculorum, quia haud diu immorantur, exhibent; excluso enim maligno humore, protinus conquiescunt. Ergo etiam rectè sic scripsisse video *Hippocratem*: Cum morbi vis est summa, tum vel tenuissimo uti victu convenit. Et paulò post: Ipso vigoris tempore, pauloque ante eum, cibus est adimendus. Exacta itaque abstinencia, vel certè sola hîc conducunt pocula; nisi præcipua quædam nata imbecillitas, necessitatem tenuis dandæ

dandæ forbitionis injecerit. Id dignitati ipsarum tribuitur virium, quibus periclitari incipientibus nunquam non alimento succurrendum est.

DE

DE CURANDIS

FEBRIBUS CONTINUIS,

SECTIO QUARTA,

*Quæ harum comprehenditur Declina-
tio.*

CAP. I.

*De iis Corporibus, quæ perfectè
convalescunt.*

Uæcunque continua febris per
absolutam iudicationem, com-
modis ortis vacationibus, vi-
gorem superavit suum, ne-
cessariò decrescens, melioris valetudinis,
certæ

*Quid ex-
pediat a-
gere in
Febris De-
clinatione.*

certæque salutis spem, atque principium facit. Estque id verum ejus decrementum, in quo neminem unquam esse mortuum *Galenus* Auctor est: morbi dico occasione, non novo aliquo Medientis, vel Ægrotantis errore. Hic iste corporis convalescentis status, quoniam morbo jam victo superior est, nullis præcipuorum remediorum irritamentis est sollicitandus, sed probâ ratione victus, qui vires paulatim instauret, sustinendus. Inter quæ tempora, rationem quoque aëris: somni, ac vigiliæ: exercitationis, atque otii: alvi ductio-
nis, similiumque rerum habere convenit. Ad hæc, viscera quoque subinde firmanda, quæ, & morbo, & vacuationum remediis, fuere labefactata. Simul etiam, si quis ardor prioris febricitationis etiamnum infidet, idoneis rebus tollendus est. Adeò verò danda est opera, ut qui, naturæ, artisque nostræ beneficio, longè valere melius homo coepit, modis semel omnibus convalescens, quàm optimè valeat.

Inci-

Incipiam de cibo dicere : qui mediæ ^{De con-}
 materiæ esse debet, facilisque concoctu, ^{valescen-}
 temperatus (nisi residuus calor subfrigi- ^{tium Vi-}
 dum postulet) mediocriter humens, at- ^{ctu.}
 que liquidus, succumque præbens bo-
 num, qui vires facilè tum tueatur, tum
 adjiciat; cujusmodi sunt, juscula pullo-
 rum gallinaceorum, atque caporum, vel
 magis ex his coctis, atque contusis, u-
 nà cum jure factæ forbitiones. Cocta
 quoque hœdorum, atque vitulorum ca-
 ro, ejusdemque juscula idonea sunt. Pti-
 sana item hordeacea, ex jure pulli con-
 fecta, convenit. Maximè autem stu-
 dendum est, hujusmodi nutrimentis con-
 valescentem reficere; quoniam is ipse
 exinanitus, spirituumque laborans ino-
 piâ vitalium, incrementa sanguinis, at-
 que virium postulat. Siquidem victum
 in cohibitis tenuem meritò *Avicennas*,
 ut periculosam, damnavit: sæpe inde
 malum corporis habitum, novamque
 febrem ait emersisse. Cibus tamen eâ
 moderatione sumi debet, ut ne quid
 copiâ oneret, quæ res gravium sæpe
 peri-

periculorum ansam præbet. Ferè autem qui sic victitat, ex sumpto alimento nihil, aut corpore, aut viribus proficit; tandemque (nisi abstinentiâ, aut inanitione succurritur) in febrem, vel priorem, vel in aliam novam incidit. Consultum (me iudice, testèque *Avicennâ*) fuerit, convalescentem minimè ad satietatem esse finire: verùm, immorante etiamnum esitandi desiderio, epulis jubere desistere. Illud quoque rectè præcipitur; quoniam vacuatum corpus, atque extenuatum uberem instaurationem postulat, eam tamen attritæ vires non ferunt, cibum pauciozem, multis vicibus, dari oportere: semperque propiùs ad secundam progressis valetudinem plus cibi, ac paucioribus intervallis indulgeri, donec ad pristinam sanorum hominum tum valetudinem, tum cibationem perventum sit. Quæ tempora ita moderanda sunt, uti *Hippocrates* præcepit: Quæ lentè, inquit, extenuata sunt corpora, lentè reficere oportet: quæ contrà, breviter.

Porro

Porro utile poculum, mediocris ætatis, atque substantiæ, probe cocta cervisia est; itemque vinum album, ac tenue, vel odoriferum, aquæ fontanæ, aut hordeacea miltum. Præfrigida autem aqua, quia visceribus officit extenuatis, rejicienda est. Ut in cibo, ita & in potu intemperantia, atque nimia abstinencia inutilia sunt. Alterum enim recidivæ hominem exponit, alterum hebetiæ maciei. Illud apprimè caviendum est, ut ne quid nimis, cum cibis sumatur, bibatur. Nam sic is ipse innaret, a ventriculi corpore, propter interpositum humorem, non comprehensus. Itaque inter epulas contrahenda sunt pocula, ac tantillum humoris indulgendum, quod & linguæ molestiam solerur, & sitim lever. Concocto autem cibo, fas est liberè aliquid bibere: nam celerimè id per corpus digeritur. Proximum est de aëre dicere, qui temperatus esse debet, ne vel nimio calore ardores augeat, referatve febriles, vel superfluo frigore extenuatis,

P

atque

De Aëre.

atque inanitis visceribus officiat. Parum tamen refrigerii accipere eum fas est, si quid ardoris etiamnum inhærescit.

De Somno.

Somnus convalescentibus apprimè est necessarius, utique noctu post sumptum coenæ alimentum. Sic enim corpus efficaciter humectatur, superiore siccatum febre, instauratisque succis, ac spiritibus, vires acquirit meliores. Itaque etiam vigilia, quia exsiccat, ac vim hominis atterit, inimicissima est. Nunquam dormire is, qui convalescit, nisi post sumptum cibum debet, quoniam qui vacuo somnus fit ventriculo, vacuisque venis, corpus exhaurit, arefacitque.

De Exercitio.

Exercitii verò, atque otii moderata, ac viribus respondens vicissitudo est utilis. Exercitium tamen leve esse decet, putà, gestationis, aut lentæ per cubile inambulationis. Molles quoque extremorum frictiones membrorum juvant; implent enim corpus, ac naturæ excitant calorem. Porro instaura-

tio

tio corporis (quia superioribus id ærumnis emacruit) vehementer necessaria est.

Inutilis autem omnis habetur inantio, præter unicam dejectionem ventris, qui convalescentibus, propter siccitatem intestinorum, astringitur. Nequaquam autem purgatorium esse medicamentum licet (quod *Græci καθαρῶν* appellant) sed lenitivum, ac stercorearium (quod *ἐκκοπρωτικὸν* dicunt) cujusmodi recens extracta est cassia, jusculo pullo gallinacei, vel hordei decocto soluta; itemque electarium lenitivum, diaprunon solutivum, diacatholicon, manna, & id genus alia. Ad eandem rem emollientes etiam faciunt clysteres, ex pinguibus jusculis, cassiâ, oleoque violaceo facti. Suos *Galenus* ex sincero parabat oleo. Scire autem licet, minimè frequentem usum horum lenitivorum esse licere: maximè, quæ movendi ventris causâ, per os dantur, ne scilicet crebrâ dejectione (quæ tum certè inutilis est) corpus ali definat, de-

De Purgatione, caterisque vacuationibus.

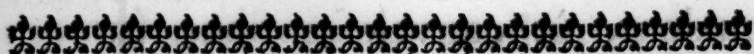
fluente unâ succo meliore. Ut nulla non vacuatio, præter moderatam, uti præcepi, dejectionem, convalescentibus incommoda est: ita maximè Veneris, quæ affatim vitæ spiritus profundit, viresque tenui in corpore dissipat. Porro jucundis etiam rebus occupari convalescentis animus debet: unde vis naturæ, spiritusque vitales eriguntur; tristis autem sollicitudo, quoniam ficcatur, nocet.

*De fir-
mandis
visceribus.*

Nunc de firmandis dicam visceribus, quorum vis multum a morbo lacescita, laxataque fuit. Materiæ autem, mediocri præditæ astringitione, atque refrigeratione, ejus beneficium roboris præstant. In quo numero sunt electarium diarhodon, diacorallion, pastilli ex rosis, ex spodio, & hujusmodi. Sæpe etiam ubi calores defunt, ipsæque, prioribus remediis refrigeratus, ventriculus parum concoquit, utile est aromaticum rosatum. Cæterum, nullo alio febris acutæ tempore, talium materierum usus esto, quàm declinationis, idque metu

tu astrictiois, quæ illis inest. Ea si-
quidem, ut convalescentibus (utpote
morbi materiâ jam exoneratis, ac de-
bilibus) utilis est: ita aliis, qui adhuc
dum vim morbi experiuntur, retento
humore corrupto, prorsus adversatur;
nisi si tamen effusæ alicujus incide-
rit vacuationis symptoma, quod sine
modo vires resolvat: effrænatum dico
vomitum, alvi fluxum, atque sudo-
rem.

Atque huc usque de iis locuti sumus
hominibus, qui, absolutam experti ju-
dicationem, integrè, atque plenè con-
valescunt. Quare posthac eorum pro-
ponam constitutionem, atque provisio-
nem, qui, quoniam diminutè fuere ju-
dicati, non commodè convalescunt,
inappetentiæque, defectæ nutritioni,
ardoribus, recidivæ, cæterisque vitiis
sunt obnoxii.

CAP. II.

*De iis, qui, propter diminutam
Judicationem, haud probè con-
valescunt.*

*Post im-
perfectam
Crisin,
nullâ ferè,
nisi per
purgatio-
nem, va-
cuatione
utendum
est.*

QUæcumque judicatio materiam morbi non exhausit, multâ ejus in corpore relictâ parte, imperfectam, atque symptomatis molestantem declinationem exhibet. Tum enim homo, assumptis etiam commodis, justisque epulis, neque alitur, neque firmatur, ardores etiam experitur, quàm par sit, majores. Protinus tum vacuante medicamento, si humor idoneus est purgationi, succurrere oportet, quod prioris morbi extrahat reliquias. Quod ni fiat, in foribus erit vel abscessus, vel recidiva. Semper medicamentum parari, pro materiæ naturâ, ac virium modo, debet. Vomitus autem omnis inutilis

inutilis est, nisi si corruptus aliquis humor stomachum occupat. Sæpe autem venæ per ea medicamenta commodè repurgantur, quibus urinas cieiendi facultas obtigit. Id quod tum sequendum est, cum naturæ vi corruptus humor ad ductus urinarios impellitur. Sanguinis verò missio prorsus fugienda est, cum propter materiæ rationem peccantis, tum propter vires, quæ præteritis vacuationibus vehementer fuisse labefactatæ. Quò magis *Avicennam* demiror, qui etsi rectè dicit sanguinis missione parum egere convalescentes: in eo tamen fallitur, quòd venam, propter sanguinis vitium, tum incidat, propter id, quod, veluti assatum ex malis humoribus, in sanguine remansit; ideoque necesse esse ait, ut extrahatur sanguis ejus malus, & cumuletur bonus. Quasi verò humoris vitium non solâ tolli debeat purgatione, ac quasi promptum sit, atque in hominum positum manu, dissectâ venâ, corruptum humorem effluere sinere, meliore sanguinis

guinis particulâ intus manente. Neque verò hic solum, unde liquet, peccasse *Arabem* constat: verum in ipsarum etiam æstimatione vitium, quæ convalescentibus, propter debilitatem, mittendo sanguini sunt impares. Ut ne dicam etiam nequaquam tum magnum morbum (quod aliter est secunde venæ scopus) esse posse, ut ejus vehementior jam tum cessavit imperius.

*Vitus
subtenuis
esse debet.*

Porro, quod ad victum pertinet eorum, qui imperfectè convalescunt, scire licet, subtenuem esse oportere, donec, exhausto humore, felicioris nutritionis præbeantur exordia. Rectè siquidem dixisse video *Hippocratem*: Impura corpora è magis offendi, quàm magis aluntur. Postquam materiæ morbosæ homo erit probè exoneratus, ita deinceps omnibus in rebus haberi, tractarique debet, uti supra de viis, qui exactè convalescant, præceptum est.

guing

F I N I S.

INDEX CAPITULUM.

DE CURANDIS
FEBRIBUS CONTINUIS,

SECTIO I.

Quæ earum continet
PRINCIPIUM.

CAP. I.

II. *DE* Missione Sanguinis. p. 4.

III. *Quâ* Mensurâ acutè Fe-
bricitantibus Sanguis debeat
mitti. 22.

IV. *Quo*

IV. *Quo Tempore per Febres Continuas Sanguis mitti debeat.*

P. 43.

V. *Quæ Vena per Febres Continuas secanda sit; quidque, inter Sectionem, & post, agendum.* 70.

VI. *Quæ Viçtus ratio in genere Februm Continuarum servanda sit.* 75.

VII. *Genera quædam, itemque forma Alimentorum, quæ acutè Febricitantibus dari possunt.* 91.

VIII. *De Potionibus acutè Febricitantium.* 99.

IX. *Quæ Viçtus ratio Principio Febris acutæ conveniens sit.* 104.

X. *Quomodo Materia Februm Continuarum concoquenda sit.* 109.

SECTIO

SECTIO II,

Quæ Februm Continuarum comprehendit
INCREMENTUM.

CAP. I. De *Materiae* Purgatione. 122.

II. *Quid a Purgatione agendum, & quomodo fervor acutæ Febris temperandus sit.* 137.

III. *Quomodo gravioribus Symptomatis acutæ Febris occurrendum sit.* 143.

IV. *Quæ Viçtus ratio per Incrementum Continuæ Febris servanda sit.* 159.

SECTIO III,

Quæ Februm Continuarum complectitur
STATUM.

CAP. I. De *Vacuationibus* Judicatoriis. p. 162.

II. De *Aquæ frigida potione* 170.

III. *Quæ observationes bibentibus Frigidam sint necessariae.* 182.

IV. *Quis*

IV. *Quis Victus Vigori Continuae
Febris. sit necessarius.* 194

SECTIO IV.

Quâ Februm Continuarum comprehenditur

DECLINATIO.

CAP. I. *De iis, Corporibus, quæ per-
fectè convalescunt.* p. 197.

II. *De iis qui, propter diminutam
Judicationem, haud probè con-
valescunt.* 206.

Catalogus Librorum prostantium apud GUL. & JOH. INNYS.

Hippocratis de Morbis Popularibus Liber primus
et tertius Gr. Lat. His accommodavit
Joannem de Febribus Commentarios Joannes Freind.
M. D. Coll. Med. Londin. & Societatis Reg. Socius.
4to. 1717.

*Emmenologia: in quâ Fluxus muliebris mensuræ
Phænomena, Periodi, Vitia, cum medendi methode,
ad Rationes Mechanicas exiguntur, Authore Joh.
Freind, M. D. Coll. Med. Londin. & S. Reg. Soc.
8vo. Edit. 2. 1717.*

*Praelectiones Chymicae, in quibus omnes fere Opera-
tiones Chymicae ad vera Principia & ipsius Naturæ
Leges rediguntur, Ann. 1704. Oxonii, in Museo
Ashmoleano habita, à Johanne Friend, M. D. Ed.
Christ. Alumn. 8vo.*

*Sanctorii Sanctorii de Staticâ Medicâ Aphorismo-
rum Sectiones septem cum Commentario Martini Li-
tler, 12mo. 1716.*

*Pharmacopœia Extemporanea, sive Prescriptorum
Chilias, in quâ Remediorum elegantium & efficacium
Paradigmata, ad omnes fere medendi Intentiones ac-
commodata candidè proponuntur; una cum viribus,
Operandi ratione, Dosibus & Indicibus annexis. Edi-
tio quinta longè auctior & emendatior, per Tho. Ful-
ler, M. D. 12mo. 1714.*

*Pharmacopœia Extemporanea: Or a Body of Me-
dicines, containing a thousand select Precepts an-
swering most Intentiones of Cure; to which are
added useful Scholia, a Catalogue of Remedies,
and a copious Index for the Assistance of young
Physicians; the second Edition with large Addi-
tions by the Author Tho. Fuller, 8vo. 1714.*

*Pharmacopœia Colleg. Reg. Londini Remedia om-
nia*

*nia succincte descripta. Editio quarta, per J. Ship-
ton, 12mo, 1711.*

*Processus integri in Morbis ferè omnibus curandis
nec non de Phthisi Tractatula, Editio quarta à Tho-
ma Sydenham, M. D. 12mo, 1712.*

A Treatise of the Asthma in four Parts, con-
taining 1. A History of the Fits, and the Symp-
toms preceding them. 2. The Cacochymia which
disposes to the Fit, and the Rarefaction of the
Spirits which produces it. 3. The accidental Cau-
ses of the Fit, and the Symptomatic Asthmas are
observed. 4. The Cure of the Asthma Fit, and
the Method of preventing it is proposed, &c. By
Sir John Floyer of Litchfield, Kt. the second Edition
corrected, 8vo. 1717.

*Specimen Physico-medicum, de Corpore humano,
& ejus morbis; or an Essay concerning the Know-
ledge and Cure of most Diseases afflicting human
Bodies; to which is annex'd a short Account of
Salivation and the use of Mercury. By P. Paxton,
M. D. 8vo. 1717.*

A System of rational and practical Chirurgery;
wherein all the general Intentions, whether natu-
ral or artificial, are accounted for and explained,
according to the Corpuscular Philosophy, and the
evident Qualities of Medicines; together with the
Causes, Diagnosticks, and Method of Cure of
Tumours, Ulcers, Wounds, Fractures and Dislo-
cations. To which is added, an Index of Medi-
cines, and their evident Qualities. By Richard
Boulton, late of Brazen-Nose-College in Oxford,
1714, 8vo.

*Boerhaave's Aphorisms concerning the Know-
ledge and Cure of Diseases; translated from the
last Edition. Printed at Leyden 1715. with useful
Observations and Explanations, 8vo. 1715.*

The History of Cold Bathing both Ancient and
Modern, in two Parts. The first by Sir John
Floyer of Litchfield, Kt. The second treating of
the genuine use of Hot and Cold Baths; together
with

with the wonderful Effects of the Bath Water drank hot from the Pump, in decay'd Stomachs, and in most Diseases of the Bowels, Liver, and Spleen, &c. The fourth Edition, with Additions. By *Edward Baynard*, M. D. 8vo. 1715.

De reſtâ Sanguinis Miſſione: Or, new and exact Observations of Fevers, &c. By *J. White*, M. D. 8vo. 1712.

Philosophical Transactions, giving some account of the present Undertakings, Studies, and Labours of the Ingenious, in many considerable Parts of the World. Vol. 29. for the Years 1714, 1715, 1716. continued and published by *Edm. Halley*, J. V. D. Savilian Professor of Geom. Oxon. and Reg. Soc. Secr. 4to. Where may be had complete Setts, or any single Numbers.

Anthropologia Nova: Or a new System of Anatomy, describing the Animal Oeconomy, and a short Rationale of many Distempers incident to human Bodies. Illustrated with above fourscore Figures drawn after the Life, by *James Drake*, M. D. late Fellow of the College of Physicians and Royal Society. The second Edition corrected; with a Preface by *W. Wagstaffe*, M. D. and Reader of Anatomy at Surgeon's Hall, in 2 Vol. 8vo.

Tractatus de Fœtu Nutrito: Or, a Discourse concerning the Nutrition of the Fœtus in the Womb, demonstrated to be by Ways hitherto unknown. In which is likewise discover'd the Use of the Gland *Thymus*, with an Appendix; Being some practical Animadversions on the Food of Children newly born, and the Management of the Milk of Women. By *F. Bellinger*, of the College of Physicians, 8vo.

Joannis Raii, Synopsis Methodica Avium & Piscium; Opus Posthumum, quod vivus recensuit & perfecit ipse insignissimus Author: in quo multas species, in ipsius Ornithologîâ & Ichthyologîâ desideratas, adjecit: Methodumque suam Piscium Natura magis

magis convenientem reddidit, cum Appendice, & Iconibus. 8vo. 1713.

Essays on several Parts of the Animal Oeconomy, by James Keil, M. D. The second Edition, corrected and enlarged, 8vo. 1717.

Pharmacologia, seu Manuductio ad materiam Medicam, in qua Medicamenta Officinalia Simplicia, hoc est, Mineralia, Vegetabilia, Animalia eorumque partes in Medicina Officinis usitatae, in methodum naturalem digesta succincte & accurate describuntur, opus Medicis Philosophis, Pharmacopœis, Chirurgis, &c. utilissimum. Iterata Editio, emendata & aucta, à S. Dale. 2 Vol. 12mo. 1718.

M. Lister octo Exercitationes Medicinales; quorum 1. de Hydroke, 2. de Diabete, 3. de Hydrophobia, 4. de Lue Venerea, 5. de Scorbuto, 6. de Arthritide, 7. de Calculo Humano, 8. de Variolis. Editio secunda aucta. 12mo.

Glandularum Quarundam, nuper Dissectarum Ductuumque earum Excretoriorum Descriptio, cum Figuris à Gulielmo Cowper, 4to.

Praxeos Mayeriana in morbis Internis, præcipue gravioribus & chronicis Syntagma — Eiusdem Syntagm. alterum, 1. de Febris, 2. de Morbis Externis, 3. de Arthritide. 4. de Lue Venerea, 2 Vol. 8vo.

Medicamentorum Bûrocrasæ Thesaurus, succincte comprehendens, ad omnes fere totius microcosmi morbos, Expertæ nec non Specifica Remedia, ex celeberrimis tam veterum quam Neotericorum Scriptis excerpta, ordineque Alphabetico digesta. Opera & cura Jo. Cruso, 12mo.

M. Lister Exercitatio Anatomica, in qua de Cochleis maxime Terrestribus, & Limacibus agitur, omnium Dissectiones Tabulis æneis, ad ipsas res affabre incisis illustrantur, 8vo.

Exercitatio Anatomica altera, in qua maxime agitur de Buccinis Fluvialibus & Marinis, &c. cum Figuris, 8vo.

